

Jñ'oon Naya Ntyja 'Naan' Jesucristo Na Tji Juan

Nquii jon na conduihin jñ'oon' Tyo'ts'on tuihin na ts'anhin

¹ Xjen na ta' Tyo'ts'on na tqwen jon tsoñ'en, nquii jon na conduihin jñ'oon' Tyo'ts'on, mancüixjen m'aan jon yohin. Ndo' tsoñ'en na condui nquii Tyo'ts'on, mantyi juu jon cüajon conduihin. ² Xjen na tye' tsoñ'en, nquii jon na conduihin jñ'oon' Tyo'ts'on, mancüixjen m'aan jon yo nquii jon. ³ Tsoñ'en 'nan na min na tqwen Tyo'ts'on, nquii jon na condui jñ'oon' jon, ñ'enhin xjen na tqwenhan joohan'. ⁴ Ntyja 'naan' nquii jon tsixuan jon na tyi'quintycüii na vando' jon. Juu na nnda' tsixuan jon, itsijonhan' juuhan' cha'vijon chon na itsixueehan' ndëë nn'an. ⁵ Ndo' juu naxuee na conduihin, itsiquinaanhan' ncüii cüii nnon na co'nan'vehan' nacjoo' Tyo'ts'on. Majo' tsoñ'engan' ndiquindëë na ngitoxenhan' jon.

⁶ Nquii Tyo'ts'on t'ua jon ts'ian ncüii tsans'a na jndyu Juan na cjanycyaa juu jñ'oon' jon quii' nt'an nn'an judíos. ⁷ Jndyo tsan'ñeen na t'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na cüji' jndyoyu jon ntyja 'naan' nquii Cristo na conduihin naxuee. Tocüji' jndyoyu Juan'ñeen cha' tsoñ'en nn'an ngantya n'onhan Cristo. ⁸ Majo' chito aa juu Juan na conduihin juu naxuee'ñeen, xia'ntyi jndyo jon na ncüji' jndyoyu jon ntyja 'naan' nquii jon na conduihin juu naxuee. ⁹ Nquii Cristo na conduihin juu naxuee na

mayuu', tyjee' jon tsonnangue, ncyaa jon naxuee nnon ncüii cüii ts'an.

¹⁰ Tom'aan jon yo nquii Tyo'ts'on xjen na tquenhan tsonnangue, ndo' jndë jo' tyjee' jon quii' nt'an nn'an na m'anhan'. Majo' juu na tui Cristo na ts'anhin, tataa' n'on nan'ñeen nin conduihin. ¹¹ Tui jon ndyuaa 'naan nn'an judíos, majo' tyí'cy'onhan cüenta jon. ¹² Nincüanntyihan ty'onhan cüentahin, ndo' tentyja n'onhan jon. Ndëe joo nan'ñeen tyincyaa jon na conduihan ntsinda nquii Tyo'ts'on. ¹³ Majo' chito condui nan'ñeen ntsinda jon cha'xjen na condui nda nn'an. Min chito conduihan ntsinda jon ng'e na t'man vaa na nt'ue ts'on ts'an. Xia'ntyí icüji'han' na condui nan'ñeen ntsinda jon xeng'e nquii jon nt'ue ts'on.

¹⁴ Nquii jon na conduihin jñ'oon' Tyo'ts'on jnan jon najon m'aan Tyëëhë Tyo'ts'on, tuihin na ts'anhin. T'man vaa na venchjii jon nn'an ndo' na conduihin na mayuu'. Tom'aan jon quii' nt'án ndo' jnty'iaá ndë xjen na sit'maan' Tyo'ts'onhin. majuuhan' na siquinjon Tyo'ts'onhin na conduihin jnda jon na ninncüii ts'onhin. ¹⁵ Juu tsan'ñeen na jndyu Juan, tocüji' jndyoyu jon ntyja 'naan' jnda Tyo'ts'on xjen na sue juu jndyee' juu ndëe nn'an. Itso jon: “Mangioho' na jndë totsjö na 'io cha nnintyincyoo' ncüii ts'an quii' nt'anho' na min'chjo tyi'quitsijonhan' ja yohin, ee mancüiixjen m'aan jon vitjachen na ndui ja. Majuu jon tsan na ndyovindyoo' ndö.”

Ndö' jñ'oon na tso Juan'ñeen.

¹⁶ Nquii Cristo tsoñ'en naya condui jon. Ndo' ntyja 'naan' jon, ityio Tyo'ts'on jn'aan tsoñ'en jaa. Ncüii nnon naya na condui jon na jndë

ty'ön cüenta, ndë mañoon nnon na ndyontyja na ityio jon jn'aan jaa. ¹⁷ Nquii Tyo'ts'on tyincyaa jñ'oon na co'xenhan' nnon Moisés. Juu tsan'ñeen tyincyaa jonhan' ndëë nn'an. Majo' ntyja 'naan' Jesucristo scüanon Tyo'ts'on jñ'oon ntyja 'naan' juu naya na condui jon, ndo' mantyi yo jñ'oon na conduihan' mayuu'. ¹⁸ Nquii Tyo'ts'on, min'ncüii ts'an tacondyiaa'hin. Xia'ntyti nquii Jnda jon na ninncüii ts'onhin na mantyi Tyo'ts'on conduihin, juu jon mancha'xjen m'aan jon yo tye jon, juu jon jndë si'man jon nchu vaa conduihin.

Jñ'oon na tji' jndyoyu Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an

(Mt 3:11-12; Mr 1:7-8; Lc 3:15-17)

¹⁹ Nn'an na conintque ndëë nn'an Jerusalén, jñonhan ntyee 'naanhan na m'aan Juan'ñeen yo vendye nn'an tmaan' levitas na cotyentjonhan quii' vats'on tsjoon'ñeen. T'uahan ts'ian ndëë nan'ñeen na quita'xee'han nnon Juan nin conduihin. ²⁰ Juu tsan'ñeen tji' jndyoyu jon, itso jon:

—Ja chito condui ja Mesías na ijñon Tyo'ts'on na co'xen jon 'o' nchu vaa na cotsam'anho'.

²¹ Ndo' taxee'ntyichen nan'ñeen nnon jon:

—Yajo' ¿Nin ts'an condui 'u'? ¿Aa condui 'u' nquii Elías, tsan na tom'aan ndyu na toxen'chen na toninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguua?

T'a jon, itso jon:

—Min chitojo' na condui ja.

Majo' tyí'quintjo ngiohan, taxee' nnda'han nnon jon:

—Tso Moisés na nc'oon ncüii ts'an na nninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë ntyja nchu vaa 'nan na nnguaa. ¿Aa condui 'u' juu tsan'ñeen?

Majo' t'a nnda' jon, itso jon:

—Min chito juu tsan'ñeen condui ja.

²² Ndo' jndue nnda' nan'ñeen nnon jon:

—Yajo' ¿Nin ts'an condui 'u'? Cüa, quitsu' ndë cha' ya nnan'ntcü'ë jñ'oon ndëë nn'an na t'uahan ts'ian ndë na quita'x'ë nnon'. ¿Nin matsu' ntyja 'naan' juu ts'ian na matsixuan'?

²³ Yajo' sintcüe' jon jñ'oon ndëëhan, itso jon:

—Ja mats'a cha'xjen na tso Isaías xjen na toninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen. Tso jon: “M'aan ncüii ts'an na itsue jon jndyee' jon ndyuua na tyi'jndye nn'an m'an. Quinan'jnda'ho' na ncy'onho' cüenta nquii jon na tëquintyja na t'man conduihin na ntye'ntjon jonho'.”

Nnda' vaa jñ'oon na sintcüe' Juan ndëë nan'ñeen.

²⁴ Nque nn'an na nan'xuan tmaan' fariseos, joohan jñonhan nan'ñeen na m'aan Juan'ñeen.

²⁵ Yajo' taxee'ntyichen nan'ñeen nnon jon, jnduehan:

—Matsu' na chito condui 'u' Cristo, min Elías, ndo' min nquii tsan na itso Moisés na nninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë jaa nn'an judíos ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Yajo' ¿Ndu na matsiquindë' nn'an?

²⁶ Xjen'ñeen t'a Juan jndyuehan, itso jon:

—Ja matsiquint'ë 'o' yo ndaatioo, majo' quii' nt'anho' m'aan ncüii ts'an na ninjo' tyi'covaa' n'onho' nchu vaa conduihin. ²⁷ Manquii jon nts'aa ts'ian 'naan' Tyo'ts'on xjen na jndë jnty'iihan'

ja, ee mancüixjen m'aan jon vitjachen na tui ja. Ndo' min ts'ian na tyi'njon tsixuanhan', min tyi'quijnt'ue ja na ntye'ntjõn nnon jon na nts'ahan'.

Ndö' jñ'oon sintcüe' Juan.

²⁸ Juu nan'va' tui ncüii joo na jndyu Betábara, ixndyaa' jndaa Jordán naijon totsiquindëë' Juan nn'an.

Condui Jesús Quitsman tsjuen' Tyo'ts'on

²⁹ Tonco ncüiichen xuee, jndyiaa' Juan na ndyovindyoo' Jesús na m'aan jon. Ndě já na tom'án yohin jo', itso jon: “Quijnty'iaho', ndö' ndyo nquii tsan na condui Quitsman Chjo tsjuen' Tyo'ts'on na itsinduu' jon jnan nn'an. ³⁰ Mantya 'naan' tsanva' na jndë totsjö ndëëho' na 'io cha nnintyincyoo' ncüii ts'an quii' nt'anho' na t'manntyichen conduihin, chichen ja, ee mancüixjen m'aan jon vitjachen na ndui ja. ³¹ Xjen na t'a na matsiquint'ë nn'an yo ndaa, min'chjo tyi'covaa' ts'õn na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na ntsinduu' jon jnan nn'an. Majo' mats'a ts'ianva cha' quitsi'man jndyoyuhan' ndëë 'o' ntyjë nn'an Israel na jo' conduihin.”

³² Ndo' nquii Juan'ñeen, tji' jndyoyuntyichen jon ndě, itso jon: “Jnty'ia nnõn na nquii Espíritu Santo jnan jon quiñoon'ndue, jndyocue jon na cha'vijon quitu', ntjohin yo Jesús. ³³ Ndo' juu xjen'ñeen min tyi'covaa' ts'õn nin juu na ndui na ntsinduu' jnan nn'an. Majo' tēñjoon' ts'õn xjen na t'ua Tyo'ts'on ts'ian nnõn na quitsiquint'ë nn'an, tso jon nnõn: Nndyia' nnon' na nndyocue Espíritu Santo cjoo' ncüii ts'an, ndo' ntjohin yo jon. Juu tsan'ñeen jndë

t'ua ts'ian nnon jon na ntsiquindëe' jon nn'an yo Espíritu Santo.”

Ndo' sininntyichen Juan, itso jon: ³⁴ “Ndo' mancö jndë jnty'ia nnön na tui na nnda', mang'e jo' macüji' jndyoyu na nquii jon conduihin jnda Tyo'ts'on.”

Nn'an na t'man jndyee Jesús na quitsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon

³⁵ Tonco ncüiichen xuee, ventyjee' nnda' Juan yo ve já na totsay'ön yo jñ'oon na toninncyaa jon.

³⁶ Ndo' juu xjen na jndyiaa' jon na venon Jesús jo', itso jon ndë:

—Quijnty'iaho', tsanva' conduihin juu Quitsman Chjo tsjuen' Tyo'ts'on.

³⁷ Ndo' ve já na tosay'ön yo jñ'oon na toninncyaa jon, vi na jndë jndyë jñ'oonva', santyjá toxen' Jesús. ³⁸ Ndo' tequen Jesús, jndyiaa' jon na santyjá na toxen' jon. Yajo' taxee' jon ndë, tso jon

—¿Aa vaa 'nan na nt'aho' ja?

Jo' jnduë nnon jon:

—Rabí, ¿Yuu vijon vaa v'aa na ntjo 'u' neihin? Juu jñ'oon Rabí'ñeen itsiquindyihan' ts'an na itsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on.

³⁹ Ndo' t'a jon jndyuë:

—Ncyoho' na njnty'iaho'.

Yajo' sá yohin v'aa na tuee' jon. Squë yohin jo' cha'na nenque na matman.

⁴⁰ Ja Juan yo nin'Andrés, tyje juu Simón Pedro, já jndyë jñ'oon'ñeen na tso Juan, ndo' sanan'jön yo Jesús. ⁴¹ Jndë jo' tēquint'ue Andrés'ñeen xio jon Simón. Itso juu nnon jon:

—Jndë jndiö nguii jon na conduihin Mesías. (Yo jñ'oon na conan'nein nn'an judíos, juu jñ'oonva' tsi'manhan' Cristo, nguii jon na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon na ntsin'man jon ñuaan nn'an.)

⁴² Ndo' tÿy'oon Andrés xio jon na m'aan Jesús. Xjen na jndyiaa' Jesús juu, itso jon:

—'U' jndyu' Simón, tye' jndyu jon Juan. Ja ntsiquijndyu 'u' Cefas. (Jñ'oonva' itsiquindyihan' Pedro.)

Iqueen' Jesús Felipe yo Natanael

⁴³ Tonco ncüichen xuee, sijnda' Jesús na chi ncja jon ndyuaa Galilea. Jo' tjonhin Felipe. Tso jon nnon juu:

—Quindyotsijon 'u' yo jñ'oon na mancyá.

⁴⁴ Ndo' juu Felipe'ñeen maninncüii tsjoon' jon yo Andrés yo nin'Pedro. Joohan nn'an tsjoon Bet-saida. ⁴⁵ Ndë jo' juu Felipe tÿquint'ue jon Natanael. Tso jon nnon juu:

—Nnon tson na tji Moisés na chuhan' jñ'oon' Tyo'ts'on na ico'xenhan', itsiquindyihan' ntyja 'naan' nguii jon na conduihin na ntsin'man jon ñuaan nn'an. Jndë jndiöhin. Mantyi nque nn'an na toninnicya jñ'oon nchu vaa 'nan na nguaa, vendyehan totjihan jñ'oon ntyja 'naan' tsanva', na majuu Jesús, tsan tsjoon Nazaret, na condue nn'an jnda Joséhin.

⁴⁶ Tso Natanael:

—Cha'na juu tsjoon Nazaret, ¿Aa nnintyincyoo' ncüii ts'an na t'man na ntejndei jon nn'an?

T'a Felipe'ñeen, itso juu:

—Quindyo' ndo quindyia' nnon'hin.

⁴⁷ Jndyiaa' Jesús na ndyovindyoo' Natanael. Itso jon:

—Quijnty'iaho', tsanva' conduihin ts'an tyi'quitsivi'nn'an jon nn'an. Juu jon mayuu' conduihin ts'an tsjan Israel.

⁴⁸ Ndo' taxee' Natanael nnon Jesús:

—Ta, ¿Nchu sa' na taa' tson' na nnda' tsixuan ja? T'a Jesús, itso jon:

—Vitjachen na ngaqui'man Felipe 'u', jnty'ia na m'an' va', x'ee ts'oon higuera 'nan'.

⁴⁹ Ndo' t'a Natanael, tso juu:

—Condui 'u' tsan na itsi'man jñ'oon naya ndëë nn'an, 'u' condui jnda Tyo'ts'on. Ndo' taquintyja 'u' t'man condui ntyja njan jaa nn'an Israel.

⁵⁰ T'a Jesús:

—Aa ve' ng'e tsjö na jnty'ia 'u' x'ee ts'oon higuera 'nan', ¿Aa ve' jo' na mavantya tson' ja? 'Nan na t'manntyichen min ntyja njan na xejnda ndyia'.

⁵¹ Ndo' sininntyichen Jesús, tso jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', njnty'iaho' na nnaan quiñoon'ndue. Ndo' ja na condui tsans'a na jñon Tyo'ts'on quii' nt'an nn'an, njnty'iaho' ncyocue ángeles na m'an ndo' na ngova nnda'han.

2

Na toco ts'an tsjoon Caná ndyuua Galilea

¹ Xee na jndë ndye na tui na nnda', toco ts'an tsjoon Caná ndyuua Galilea. Ndo' joo nan'ñeen na ntonco, jnan'quindyiihan ndyee Jesús na chi ncja jon chjo. ² Ndo' mantyi t'manhan nquii Jesús yo já na nc'õn yohan xjen na ntoncohan. ³ Ndo'

xjen'ñeen, juu vinon na tijnt'uehan, ntycüiihan'. Jo' tso ndyee Jesús nnon jon:

—Tyi'cüinon vinon, jndë ntycüiihan'.

⁴Ndo' t'a Jesús 'ndyo jon:

—Nnda' 'ndyo', tyi'quichuhan' na ntsijnda' ts'ian na nts'a. Tyi'coventyja xjen na nts'a ncüii nnon ts'ian na tyi'je'quindëë nduihan' na ve'ntyja 'naan' juu najnde'i na tsixuan ts'an.

⁵Majo' itso ndyee jon ndëë nn'an na cotyentjon jo':

—Min'cya nnon 'nan na ngitso jon ndëëho', quita'nguee'ho'han'.

⁶Min jñ'oon na ico'xenhan' jaa nn'an judíos ntyja nchu vaa na cotquën na ji'ua 'nan na coninjnt'ue jaa na conan't'maan' Tyo'ts'on. Juu v'aa'ñeen min yon ntjö t'man na jndëhan' yo ntjö' na coninjnt'uehan' na conan'quindë costumbre na cotman ndueehan yo 'nan. Ncüii cüii ntjö'ñeen coninnon cha'na ncüii ciento litros ndaahan'. ⁷Jo' tso Jesús ndëë nn'an na cotyentjon jo':

—Quinan'quitoo'ho' ntjömin yo ndaa.

Ndo' jnan'quitoo'chenhinhan'. ⁸Jndë jo' tso jon ndëëhan:

—Neihin quitji'ho' chjohan'. Quit-say'onho'han' na m'aan tsantque 'ndyo v'aa.

Ndo' tyey'onhan juuhan' na m'aan tsan'ñeen.

⁹Ndo' t'u tsan'ñeen chjovi' ndaa'ñeen na scüaquen Jesús vinonhan'. Tsan'ñeen min tyi'quintjii jon yuu va jnanhan', majo' nque nan'ñeen na cotyentjon jo', ngio yahan yuujon jndui'han'. Ndo' t'man jon juu novio. ¹⁰Itso jon nnon juu:

—Tyi'ncüii cüii joo na maca na cotonco nn'an, coninncyä jndyeehan vinon na yantyichen na

ncüe ntyjehan. Ndo' vi na jndë vacjo nan'ñeen na covehan, yajo' coninncyahan vinon na tyi'cüentyjachen na ya. Majo' 'u' je', sue' vinon na yantyichen na nanein coninjnt'uehan'.

¹¹ Juuhan' jn'aan t'man na vejndyeengue na s'aa Jesús na tuee' jon Caná ndyuaa Galilea. Juu ts'ian'ñeen si'man nquii'han' na t'man jndyi conduihin. Ndo' ng'e na nnda', já nn'an na cotsay'ón yo jñ'oon na toninncyaa jon, tye' na vantyja n'ónhin.

¹² Jndë na tui na nnda', já nn'an na cotsay'ón yo jñ'oon na toninncyaa jon, sá yohin tsjoon Capernaum, mantyi tja ndyee jon yo nque ntyje jon. Ndo' ntjo já jo' yohin vendye xuee. Jndë jo' jnt'uí ntcü'é yohin.

Yo vi' tji' Jesús nn'an quii' vats'on t'man Jerusalén (Mt 21:12-13; Mr 11:15-18; Lc 19:45-46)

¹³ Juu xjen'ñeen vavindyó na nguee' nguee pas-cua xjen jaa nn'an judíos conan'cüjé quinman na conan't'maan' Tyo'ts'on. Yajo' sá Jerusalén yo Jesús. ¹⁴ Ndo' toch'een' vats'on t'man njan jaa nn'an judíos, jo' ntjii jon nn'an na condëë ndoro, quinman ndo' yo nin'quintu'. Ndo' mantyi jo' minndyuaa nn'an na conan'jndyo s'on 'naan nn'an na cotsque yahan juu vats'on'ñeen. ¹⁵ Ndo' ya jndyiaa' jon na nnda' vaa na tont'a nan'ñeen, tijnt'ue jon ts'ua, sia jon tjantsi'. Ndë jo' jnty'e jon nan'ñeen yohan'. Tsoñ'en nan'ñeen tji' jonhan ch'een' juu vats'on'ñeen. Majo'ntyí s'aa jon yo quinman yo nin'ndoro'ñeen. Ndo' mesa na conan'cho nn'an na conan'jndyo s'on, siquityee'

jonhan'. Iscyaa jon s'on 'naanhan. ¹⁶ Ndo' itso jon ndëe nn'an na condëe quintu':

—Quitji'ho' cho'min' ntjoohin. Juu vaa' Tyëhö', tant'aho' juuhan' cha'vijon ts'ua.

¹⁷ Ndo' na s'aa jon na nnda', já nn'an na t'man jon na totsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, tañjoon' n'õn juu jñ'oon na chuu' nnon tson Salmos. Itsiquindyihan': "Mancüiixjen nnan'cuee' nn'an ja tsojnaan' na nt'ue ts'õn na quint'a nn'an na njon vaa' Tyëhö' cha'xjen na chuhan'."

Mannda' itsiquindyi juu jñ'oon'ñeen. ¹⁸ Yajo' nn'an judíos na conintquehan quii' nt'an ntyjehan, taxee'han nnon jon, jnduehan:

—¿Nin ts'ian ntsa' na tyi'je'quinduihan' na ve' yo najndei nguii ts'an na ntsi'manhan' ndë na vaa najndei na condui 'u' na matsa' na nnda'?

¹⁹ T'a Jesús, itso jon:

—Juu v'aavahin, quinan'tyuii'ho'han' ndo' ja ninndye xuee ntsuë ntcü'ëhan'.

²⁰ Nan'ñeen jnan'ntcüe'han jñ'oon nnon jon, jnduehan:

—Tëca venn'an vantjo' yon chu na jndë vats'on t'man njan, ndo' 'u' aa ve' ninndye xuee na ntsue' ntcüe'han'.

²¹ Majo' sijoon' jon juu si'ts'o 'naan' jon na conduihan' cha'vijon vats'on. ²² Jo' vi na tyinncyaa Tyo'ts'on na vando' xco jon na jndë jnan'cuee' nn'an jon, já nn'an na tondyë jñ'oon na toninncyaa jon, tēñjoon' n'õn na tso jon na nnda'. Ndo' mantyi tentyja n'õn jñ'oon na sinin jon yo juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui ndyu na toxen'chen.

Ntyjii Jesús nchu vaa na ndyii' ts'on ts'an

²³ Viochen xjen na tom'aan Jesús Jerusalén na t'oon nguee pascüa, juu xjen'ñeen jaa nn'an judíos conan'cüjê quinman na conan't'maan' jaa Tyo'ts'on. Joo nn'an na m'an nguee'ñeen to-jnty'iahan jndye nnon ts'ian na tots'aa Jesús na tyi'je'quindëë nduihan' na ve' ntyja 'naan' najndei na tsixuan nquii ts'an. Ng'e jo' jndye nan'ñeen tëntyja n'onhan jon. ²⁴ Majo' Jesús tyi'tque ntyjii jon yo joohan, ee ntyjii ya jon nchu vaa 'nan na ndyii' n'onhan. ²⁵ Min tyi'icanhan' na ngitso jndyoyu ts'an nnon jon nchu vaa nan'xuan nn'an, ee ntyjii ya jon nchu min quii' n'onhan.

3

Tyjee'non Nicodemo na m'aan Jesús

¹ Quii' juu tmaan' nn'an fariseos, tom'aan ncüii ts'an jndyu Nicodemo. Tonintquehin quii' nt'an ntyje jon nn'an judíos. ² Tja jon na m'aan Jesús ncüii tijaan. Itso jon nnon Jesús:

—Nnda' ta, 'u' na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an, mangiö na condui 'u' ts'an na jñon Tyo'ts'on na quitsi'man' jñ'oon naya 'naan' jon ndé. Ee xe na aa tyi'c'oonhin yo 'u', tyi'je'quindëë ntsa' ts'ianmin'.

³ T'a Jesús, itso jon:

—Jñ'oon na mayuu' na matsjö nnon', xe na aa tyi'ndui xcoho', tyi'je'quindëë ntsaque'ho' ntyja 'naan' na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an.

⁴ Ndo' jo' taxee' Nicodemo nnon jon, itso juu:

—Juu ts'an na jndë tque, ¿Nchu vaa nquii nts'aa jon na nndui nnda'hin? Ee tyi'xe'quindëë ngua nnda' jon tsiaa' ndyee jon ndo' na nndui nnda'hin.

⁵ T'a Jesús, itso jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö nnon', xe na aa tyi'ndui ts'an ntyja 'naan' ndaa yo ntyja 'naan' Espíritu, tyi'xe'quindëe ntsijonhin yo juu na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an. ⁶ Ng'e na condui jaa nn'an, jo' mantyi nda mann'anhan. Mannda' vaa itsijonhan' ts'an na nnduihin ntyja 'naan' Espíritu. Ts'an na tui ntyja 'naan' jon condui tsan'ñeen ntyja 'naan' Tyo'ts'on. ⁷ Tyi'ninncyä' na ntsiquijñ'eenhan' 'u' yo juu jñ'oon na matsjö: “Chuhan' na quindui xcoho'.” ⁸ Juu xjen na m'an jndye, nndyi' na c'uaa na cam'aanhan', majo' tyi'quintji' yuu jon jnanhan', min yuuva na vjahan'. Mannda' vaa itsijonhan' na ndicüaa' ts'on ts'an nchu vaa na nndui ncüiichen tyje juu ntyja 'naan' Espíritu.

⁹ T'a nnda' Nicodemo, itso juu nnon Jesús:

—Ja ninjo' ndicüaa' ts'ön.

¹⁰ Itso Jesús:

—Cüa jo', ndo' t'man ts'an condui 'u' na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëe ntyjëehë nn'an Israel. Ng'e jo' tyi'quitsitiu na ndicüaa' tson' jñ'oonmin'. ¹¹ Jñ'oon na mayuu' matsjö nnon'. Matsinën ntyja 'naan' 'nan na ntyji ndo' macüji' jndyoyu 'nan jndë jnty'ia nnön, majo' 'o' tyi'nin'canyja n'onho' juu jñ'oon na macüji' jndyoyu. ¹² Jndë matsinën ndëëho' ntyja 'naan' 'nan na min nnon tsonnangue cha' cüaa' n'onho', majo' tyi'nin'canyja n'onho' ntyja 'naanhan'. Ya jo' ¿Nchu vaa nquii nts'a cha' ngantyja n'onho' juu jñ'oon na mancya ntyja 'naan' quiñoon'ndue?

¹³ “Ta'nan ncüii ts'an tsonnangue na jndë tëva quiñoon'ndue cha' nndëe ntsiquindyi juu nn'an

nin 'nan na quint'ahan cha' ntjo ya ntyjii Tyo'ts'on yohan. Xia'ntyi ncö na condui tsans'a na jñon Tyo'ts'on quii' nt'an nn'an, mavaa' ya ts'ön nchu vaa 'nan ntyjii jon. ¹⁴ Xjen na tom'an nn'an judíos ndyuaa najon na tyi'jndye nn'an m'an, cjoo' ncüii ts'oon t'ion Moisés ncüii xjo na sia jonhan' cha' vaa quitsu. Ja na condui tsans'a na jñon Tyo'ts'on ja quii' nt'anho', mannda' vaa nt'ion nn'an ja tsonjn'aan. ¹⁵ Nnda' ngenön cha' min'cya ro ts'an na vantyja ts'on juu ja, nninncyaa Tyo'ts'on na tyi'quintycüii na ngüando' ñuaan' juu.

Venchjii Tyo'ts'on nn'an tsonnangue

¹⁶ “Nquii Tyo'tson t'man jndyi vaa na vi'nchjii jon nn'an tsonnangue, jo' nquii Jnda jon na nincüii ts'onhin, tyincyaa jonhin na ndyion jon jnan nn'an. Ndö' vaa na its'aa jon, cha' min'cya ro ts'an na vantyja ts'on juuhin, tyi'xe'quitsu ñuaan' juu, tsixuan juu na tyi'quintycüii na vando' juu. ¹⁷ Ee chito jñon Tyo'ts'on Jnda jon ndëë nn'an tsonnangue, cha' quit'uiivi'han'hin tsojnaan' jnanhan. I'ua Tyo'tson ts'ian'ñeen nnon Jnda jon na ntsin'man jon ñuaan nn'an.

¹⁸ “Min'ninchen ts'an na vantyja ts'on juuhin, xe'quit'uii Tyo'ts'on tsan'ñeen ntyja 'naan' jnaan' juu. Majo' juu ts'an na tyi'nin'cantlyja ts'on juuhin, itsijnda'han' ntyja 'naan' juu na it'uiivi'han'hin ng'e nquii Jnda Tyo'ts'on na nin'ncüii ts'onhin, tyi'nin'cantlyja ts'on juuhin. ¹⁹ Ndö vaa jñ'oon na it'uiivi'han' nn'an: Nquii jon na conduihin naxuee, tyjee'non jon quii' nt'an nn'an tsonnangue, majo' njonntyichen ngiohan 'nan natyia na cont'ahan, chichen nquii jon na conduihin

naxuee. Nnda' vaa ng'e joo 'nan na cont'ahan, tyia jndyi nan'xuanhan'. ²⁰ Ncüii cüii ts'an na its'aa 'nan tyia, jndoo' jndyi tsan'ñeen nquii jon na conduihin na naxuee. Tyi'nin'quitsijonhin ntyja 'naan jon ee ncyaa' juu na ntsiquinan jon ntyja 'naan' natyia na its'aa juu. ²¹ Majo' juu ts'an na itsijonhin yo ntyja 'naan' na mayuu', itsijon tsan'ñeen yo nquii jon na conduihin naxuee. Ndo' na nda' vaa, covityincyoo' ya na tsoñ'en 'nan na its'aa tsan'ñeen, its'aa jonhan' ng'e na itsiquindëë jon tonnon Tyo'ts'on."

Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an, itsinin-ntyichen jon ntyja 'naan' Jesús

²² Jndë na tui na nda', jndui' Jesús Jerusalén, ndo' já nn'an na tqueen' jon na quitsay'ón jñ'oon yohin, mantyi sá yohin. Tomanty'í yohin ndyuaa Judea. Jo' ntjo já vendye xuee, ndo' jndye nn'an squenon na m'aan jon na nin'quint'ëhan. ²³ Mantyi juu Juan totsiquindëë' jon nn'an ncüii joo na jndyu Enón, ndyo Salim, ee jo' jndye ndaa m'aan. Ndo' to'o nn'an na m'aan jon na totsiquindëë' jonhan. ²⁴ Ee juu xjen'ñeen tacotyii' Herodes jon vancjo.

²⁵ Nque nn'an na tonan'jonhan yo juu jñ'oon na toninncyaa Juan, jnan'jndyehan jndyuehan yo ncüii ntyjehan ts'an judío. Conan'neinhan yuu vaa ts'ian na yantyi na ntquenhan' ts'an na ji'ua conduihin tonnon Tyo'ts'on. ¿Aa ntyja 'naan' Jesús, ndo' aa ntyja 'naan' Juan? ²⁶ Ndo' joo nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Juan, squenonhan na m'aan jon. Jnduehan nnon jon:

—'U' ta na matsi'man' ntyja 'naan' Tyo'ts'on ndě, juu tsan na toquiñ'en yo 'u' ixndya jndaa Jordán, manquiintyi juu tsan na tji' jndyoyu' ntyja 'naan' jon ndě, quindyia', cont'ë nn'an ntyja 'naan' jon, ndo' tsoñ'en nn'an cotsantyja toxen' jon.

²⁷ Ndo' t'a Juan jndyuehan, itso jon:

—Ta'nan ncüii nnon ts'ian na nndëë nts'aa ts'an xe chito nquii Tyo'ts'on itsijnda' jon na ntsixuan juuhan'. ²⁸ Manqueho' ngioho' na tsjö ntyja njan na chito Mesías condui ja. Tyo'ts'on t'ua jon ts'ian nnön na jndyö jndyë na tonnon nquii Mesías, cha' joo nn'an ncy'onhan cüenta nquii jon. ²⁹ 'O' covaa' n'onho' juu jñ'oon na tyi'quitsi'man nquii' ntyja 'naan' juu tsans'a na ncy'oon juu cüenta yuscu yo na ngoco jon. Majo' juu tsan na itsijonhin yo juu tsans'a'ñeen, tyi'vajndyi' ts'on juu tyje juu na ncy'oon tsan'ñeen cüenta juu yuscu'ñeen. Coquioo na neiin' juu na ndyii juu jñ'oon na itsinin tyje juu na ngoco tsan'ñeen yo yuscu'ñeen. Mannda' ro incyaahan' na nën na manty'ia na conan'jon nn'an ntyja 'naan' Jesús. ³⁰ Ng'e na nnda', 'io 'io chuhan' na nquii jon ngandit'man ngio nn'an yohin, majo' ja cantycüii ntyja na condui ja.

Ndö vaa tsixuan nquii jon na jnan quiñoon'ndue

³¹ Ndo' tsontyichen Juan: Tsanva' jnan jon quiñoon'ndue, ng'e jo' njonntyichen conduihin, chito tsoñ'en nn'an. Ja na ve' ts'an ja, matsixuan ntyja 'naan' tsonnangue ndo' matsinën ntyja 'naan'han'. Majo' nquii tsanva' na jnan jon quiñoon'ndue, njonntyichen conduihin na tsoñ'en. ³² Ndo' ntsinin jndyoyu jon 'nan na jndë jndyiaa' jon yo na jndë jndyii jon, majo' tanin juu

nin'cy'oon cüenta juu jñ'oon na icüji' jndyoyu jon. ³³ Minninchen ts'an na iy'oon juu cüenta jñ'oon na icüji' jndyoyu jon ntyja 'naan' nquii jon, mantyi icüji' jndyoyu tsan'ñeen na joo jñ'oon itsiquindyii Tyo'ts'on ntyja 'naan' Jesús, tsoñ'enhan' conduihan' na mayuu'han'. ³⁴ Ee nquii tsan na jñon Tyo'ts'on quii' nt'an nn'an, itsinin juu jñ'oon' jon, tyi'cacuaa xjen incyaa jon Espíritu cüentaa' jon quii' ts'on jnda jon. ³⁵ Nquii Tyo'ts'on na conduihin Tyëéhë, venchjii jon nquii juu na conduihin jnda jon. Tsoñ'en nnon na min, jndë tyincyaa jonhan' nt'ö juu. ³⁶ Minninchen ts'an na vantyja ts'on juu jnda Tyo'ts'on, itsixuan juu na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. Majo' juu ts'an na tyi'quitsijñ'oon' na ngantyja ts'on jnda Tyo'ts'on, tyi'je'quindaa' tsan'ñeen na ngüando' ñuaan' juu. Ntyja 'naan'han' nt'uiivi' jonhin.

4

Jesús yo tsanscu tsjoon Samaria

¹ Nn'an tmaan' fariseos tondyehan na majndyentyi nn'an totsaj'onhan yo jñ'oon na tonincyaa Jesús ndo' na jnt'ëhan ntyja 'naan' jon, chintyi joo nn'an na tonan'jonhan ntyja 'naan' Juan. ² Majo' chito nquii Jesús totsiquindëe' jon nan'ñeen. Xia'ntyi já nn'an na t'man jon na conan'jón yohin, já tont'á ts'ian'ñeen. ³ Vi na jndë jndyii Jesús na nnda' tondue fariseos'ñeen, jndui' jon ndyuaa Judea, tja ntcüe' jon Galilea, sá yohin.

⁴ Ndo' na sá jo', tcanhan' na ngüenõn ndyuaa Samaria. ⁵ Jo' squë ncüii tsjoon na jndyu Sicar na m'aanhan' juu ndyuaa'ñeen. Tsjoon'ñeen ndyo

m'aanhan' naijon na vaa tyuaa na jndaa' José nnon tsotye jon Jacob. ⁶ Jo' vaa tsui' na sia nquii Jacob'ñeen. Ng'e na tejndyaa' Jesús na jndyo jon nato, jo' təcjo jon naijon vaa juu tsui'ñeen. Xjen'ñeen mandyo nguee' yajmin'han'. ⁷ Ndo' juu xjen'ñeen ncüii tsanscu Samaria tyjee'non juu na tacüji' juu ndaatioo. Itso jon nnon juu:

—Ncya' chjo ndaa nc'ua. ⁸ Juu xjen'ñeen, já nn'an na t'man jon na quitsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, jndë sá tsjoon'ñeen, sanan'jndá chjo 'nan na chi ntcü'á yohin.

⁹ Ndo' tsanscu'ñeen sintcüe' juu jñ'oon, itso juu:

—'U' condui ts'an judío ndo' ja condui ts'an ndyuaa Samaria. Jo' ndicüaa' ts'õn ndu nnön macan' ndaa. Nnda' jñ'oon tso tsanscu'ñeen ng'e joo nn'an judíos ty'quijndoo'han nn'an Samaria.

¹⁰ Ndo' t'a Jesús 'ndyo juu, itso jon:

—Xe mavaa' tson' na njon jndyi tsixuan juu naya na nin'quitsiquindaa' Tyo'ts'on 'u', ndo' nin condui ja na mac'an ndaatioo nnon', yajo' 'u' ntcan' nnön na ninncyaa ndaa na ntyja 'naan'han' ngüando' ñuan 'nan'.

¹¹ Jo' t'a tsanscu'ñeen, itso juu nnon jon:

—Nnda' ta, ta'nán 'nan cyon' na ncüji'han' ndo' juu tsuiva' njoon jndyihan'. Yajo' ¿Yuu va ngyon' juu ndaatioo na nnincyaaahan' na ngüando' ñuan njan? ¹² Nquii tsotachí Jacob, jnty'ií jon tsui'va ndë. Nquii jon to'u ndaatioo juuhan', majo'ntyí ntsinda jon yo nin'quioo' ntsjuen' jon. 'U' je', ¿Aa njonntyichen condui 'u', chichen nquii jon?

¹³ T'a Jesús, itso jon:

—Tsoñ'en nn'an na cove ndaatioomin, ngioo na nin'cüe nnda'hinhan'. ¹⁴ Majo' min'cya ro ts'an na nninncyaaahin nt'ö, ngioo na tein quii' ts'on juu. Nts'aahan' quii' ts'on juu cha'vijon yuu na condui' t'man xtyo' ndaa na tyi'je'canhan'. Naya na matsixuan ja nts'aahan' na tyi'jon quintycüii na ngüando' ñuaan' ts'an.

¹⁵ T'a tsanscu'ñeen, tso juu:

—Ta, quitsa' vi naya'ñeen, ncyaa' ndaatioova cha' tancüjee' na nin'c'uantyëchëhan' min tantsichju na ninnquii'chen ndyocüji'han'.

¹⁶ Ndo' itso Jesús nnon juu:

—Cja', cüan' sa', ndë ncyoho' ntjoohin.

¹⁷ T'a tsanscu'ñeen 'ndyo jon:

—Ja ta'nan s'a.

Jo' tso Jesús 'ndyo juu:

—Mayuu' jñ'oon na tsu' na ta'nan sa'. ¹⁸ Ee jndë 'on nannon na jndë tom'an' yohan, ndo' juu ts'an na m'aan yo 'u' neinhin, chito aa sa'hin. Jñ'oon mayuu' na tsu' na nnda'.

¹⁹ Xjen na jndyii tsanscu'ñeen jñ'oonva', itso juu:

—'U' ta, mavaa' ts'ön na condui 'u' ts'an na matsinin' jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na ndui. ²⁰ Nque ndochí já nn'an samaritanos tonan't'maan'han Tyo'ts'on juu tyo'va. Majo' 'o' nn'an judíos condueho' na juu tsjoon Jerusalén, jo' chu'han' na quitsit'maan' ts'an jon.

²¹ Ndo' t'a Jesús 'ndyo tsanscu'ñeen, tso jon:

—'U' tsanscu, cantyja tson' jñ'oon matsjö nnon' na mangüentyja xjen na nnan't'maan' nn'an tyëhö' min'cya ro yuu jon, chito ve' xia'ntyti tyo'va ndo' min aa Jerusalén. ²² 'O' nn'an Samaria tyi'covaa' n'onho' nchu vaa na conan't'maan'ho'. Majo' já

nn'an judíos conan't'mán' Tyo'ts'on yo na covaa' n'ón. Ee ntyja nján já nn'an judíos, jo' itsin'man jon ñuaan nn'an. ²³ Majo' ngüentyja xjen, ndo' nein jndë coventyjahan', na joo nn'an na conan't'maan'han nquii tyëhö', quint'ahinhan' na c'onhan nacje 'naan' Espíritu ndo' yo na xoncüee' n'onhan. Ee nt'ue jon nn'an na nan'xuan na nnda'. ²⁴ Nquii Tyo'ts'on conduihin Espíritu. Mang'e jo' nque nn'an na nin'quinan't'maan'han jon, icanhan' na c'onhan nacje 'naan' Espíritu Santo, ndo' mantyi quinan't'maan'han jon yo na mancha'chen n'onhan.

²⁵ Ndo' juu tsanscu'ñeen, t'a juu, tso juu:

—Ja mavaa' ya ts'ön na mancüjee' juu Mesías, nquii jon na conduihin Cristo. Ndo' vi na jndë tyjee' jon, tsoñ'en jñ'oonmin' ntsinchu' jonhan' ndëe.

²⁶ Sintcüe' Jesús jñ'oon nnon juu:

—Maja na matsinën yo 'u' ndö, condui ja nquii tsan'ñeen na matsu'.

Nn'an na t'man Jesús, sque ntcüe'han na m'aan jon

²⁷ Majuu xjen'ñeen, já nn'an na tqueen' jon na quinanjön yo jñ'oon na toninncyaa jon, squé ntcü'ë na m'aan jon. Vacue t'oon' n'ón na tsinin jon yo cüii tsanscu. Majo' min na nnda', tata'x'ë nnon juu nin 'nan nt'ue ts'on juu. Min ta'nan jndüë nnon ta Jesús ndu na tsinin jon yo tsanscuva'. ²⁸ Juu xjen'ñeen jnty'ii tsanscu'ñeen tsjöö' juu, tja ntcüe' juu tsjoon' juu. Tëquitso juu ndëe nn'an na m'an jo':

29 —Ncyoho' na ntsaquijnty'iaho' ncüii tsans'a na jndë tso jon nnön tsoñ'en nnon 'nan na tyi'ya na mats'a. ¿Aa xe'quits'aahan' na conduihin Cristo?

30 Ndo' joo nan'ñeen jndui'han, ty'ehan najon na m'án yo Jesús. 31 Ndo' vitjachen na ntsquehan, já nn'an na tqueen' jon na quitsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, jnduë nnon jon:

—'U' ta na matsi'man' ndé, cüa, cüa'.

32 Majo' t'a jon jndyuë, tso jon:

—Ja y'õn 'nan na ntcü'a na tyi'covaa' n'onho' ntyja 'naan'han'.

33 Yajo' já na tondyë jñ'oon na tso jon, ta'x'ë nquë ndëë ntyjé, jnduë:

—¿Aa nts'aahan' na jndyoy'oon ts'an 'nan na tcüa' jon?

34 Majo' t'a Jesús jndyuë, itso jon:

—Xjen na mats'a 'nan na nt'ue ts'on nquii jon na jñon ja quii' nt'an nn'an ndo' na mavanc'uë ts'ian na i'ua jon nnön, juu ts'ian'ñeen incyaa-han' najndö cha'xjen na incyaahan' najndei ts'an na icüa'. 35 Vaa jñ'oon itsi'manhan' ntyja 'naan' juu jñ'oon na conan'neinho'. Ee condueho' na nenque chi' vitja ndo' ntyje nn'an 'nan na cove'. Majo' ja matsjö ndëëho', quinan'veho' nquenho', ndo' quijnty'ia ndëëho' xe'jndio na m'an nn'an na conduihan cha'vijon ntjon na jndë tman na ngüantjon ts'an joochan cüentaa' Tyo'ts'on. Itsi-jonhan'hin cha'vijon ntjon na jndë tuee' xjen na ntyjee ts'an. 36 Ee cha'xjen ts'an na ityjee ntjon na tue', vantjon juu na its'aa juu ts'ian, mantyi juu ts'an na itsi'man juu ndëë nn'an na ntycyaahan nt'ö Tyo'ts'on, cotantjon nan'ñeen na nan'xuanhan na tyi'quintycüii na cotando'

ñuaanhan. Ndo' na nnda', juu ts'an na itsi'man juu jñ'oon' jon ndëë nn'an, itsicüajonhan' na neiin' tsan'ñeen cha'xjen na neiin' juu ts'an na vantjon nan'ñeen na conduihan cüentaa' Tyo'ts'on. ³⁷ Ndo' na nnda', itsi'manhan' na mayuu' juu jñ'oon na condue nn'an na ncüii ts'an inon' juu, majo' mañoon ts'an ityjeehan'. ³⁸ Na majñön ja 'o' quii' ts'ian njan, itsijonhan' ntyja 'naanho' cha'vijon na cotsaquityjeho' yuu vijon na tajnt'aho' jndyaa'. Mañoon nn'an jnt'a jndyaa' na nc'oon ts'ian 'naan' Tyo'ts'on quii' n'on nn'an, ndo' 'o' jndë tyeque'ho' quii' juu ts'ian'ñeen.

Jndye nn'an Samaria tentyja n'onhan Jesús

³⁹ Ndo' nque nn'an samaritanos na m'anhan juu tsjoon'ñeen, jndyehan tentyja n'onhan Jesús ng'e jñ'oon 'ndyo juu tsanscu'ñeen na sinin jndyoyu juu ndëëhan na itso juu: “Jndë si'man jon nnön tsoñ'en 'nan na tyi'ya na jndë tots'a.” ⁴⁰ Nn'an Samaria'ñeen xjen na squehan naijon m'aan Jesús, tanhan nnon jon na quintjohin yohan, ndo' ntjohin yo nan'ñeen cha' ve xuee. ⁴¹ Ndo' xjen na tondye nan'ñeen jñ'oon na toninncyaa jon, jndyentyichenhan tentyja n'onhan jon. ⁴² Ndo' tonduehan nnon tsanscu'ñeen:

—Nanein chito ve' ntyja 'naan' juu jñ'oon na tsu' ndë, jo' na vantyja n'ön. Ee nguëntyë jndë jndyë jñ'oon 'ndyo jon. Ndo' neinhin, covaa' n'ön na mayuu' conduihin Cristo na itsin'man jon ñuaan nn'an tsonnangue.

Sin'man Jesús jnda ts'an na t'man condui

⁴³ Jndë na tenon joo ve xuee'ñeen, jndui' Jesús jo', sá ntcü'ë yohin ndyuaa Galilea. ⁴⁴ Ee nquiintyi jon

tji' jndyoyu jon jñ'oon na tyi'nan't'maan' nn'an ncüii ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on na ninncüii tsjan tuihin yohan. ⁴⁵ Ndo' juu xjen na squé ntcü'ë Galilea yohin, nn'an na m'an jo' nein jndyihan jon, jnan'ntjoo'han jon. Ee juu xjen na tuee' nguee pascua Jerusalén, mantyi ty'e nan'ñeen jo', ee jndë jnty'ia ndëehan tsoñ'en jn'aan t'man na tots'aa jon jo'.

⁴⁶ Jndë jo' s'á nnt'á yohin Caná ndyuaa Galilea, najon scüaquen jon ndaa na s'aahan' vinonhan'. Ndo' juu tsjoon Capernaum tom'aan ncüii ts'an na t'man tonduihin ntyja 'naan' gobernado. Juu lu, jnda tsan'ñeen, m'aan juu na vii' juu. ⁴⁷ Ndo' xjen na jndyii tsan'ñeen na jndë squé ntcü'ë ndyuaa Galilea yo Jesús na jnán ndyuaa Judea, yajo' tja tsan'ñeen na m'án. Tcan juu vi naya'ñeen nnon Jesús na cja jon vaa' juu na quitsin'man jon lu chjo'ñeen ee nin'cue' juu. ⁴⁸ Ndo' itso Jesús nnon tsan'ñeen:

—'O' mancüixjen tyi'xe'cantyja n'onho' na vaa najndö na condui ja xe na aa tyi'jnty'ia ndëeho' ncüii nnon 'nan na mats'a na ndiquindëe na nduihan' na ve' ntyja 'naan' najndeí nquii ts'an, 'nan na ndicüaa' ts'on ts'an ntyja 'naan'han'.

⁴⁹ T'a tsan'ñeen 'ndyo Jesús, itso jon:

—Nnda' ta, maninñoon' cja' v'a vitjachen na ngue' jnda.

⁵⁰ Tso Jesús nnon jon:

—Cja', ee ntco' ya ntcü'han'hin.

Ndo' juu tsans'a'ñeen, tëntyja ts'on jon jñ'oon na tso Jesús. Tëntcüe' jon vaa' jon. ⁵¹ Ndo'

viochen xjen na vja ntcüe' jon tsjoon' jon Capernaum, nque mosoo' jon saquitjonhin jon. Jnan'quindyiihanhin, jnduehan nnon jon:

—Jndë vaco' yahan' lu jnda'.

⁵² Ndo' taxee' jon ndëë nan'ñeen yuu xjen tye' na tēco' yahan'hin. T'a nan'ñeen, jnduehan:

—Vja vi na tenon chjo yajmin' jndya tjuen'hin.

⁵³ Ndo' juu tye lu'ñeen taa' ts'on jon na manjuu xjen'ñeen na tso Jesús nnon jon na ntcō' yantcüe'han' lu jnda jon. Ndo' na nnda', tēntyja ts'on jon Jesús, juu jon ndo' mantyi tsoñ'en nn'an vaa' jon.

⁵⁴ Jo' ts'ian na jndë ve na s'aa Jesús na tuee' jon Galilea na jnan jon Judea, na tyi'xe'quinduihan' na ve' ntyja 'naan' najndei nquii ts'an.

5

Sin'man Jesús ts'an naijon na vaa pila

¹ Jndë na tui nan'va', santcü'ë Jerusalén yo Jesús ee juu tsjoon'ñeen tuee' nguee ntyja njan jaa nn'an judíos. ² 'Ndyo tsjoon Jerusalén tova va ncüii 'ndyov'aa t'man na jnan'quijndyuhan juuhan' 'Ndyov'aa Quinman. Ndyo jo' tovaa ncüii pila t'man. Juu pila'ñeen, yo jñ'oon hebreo, conan'quijndyu nn'anhan' Betzata. Xi'jndio ngiaa'han', jo' min 'on nt'aa na xia'ntyi n'oon nt'eii'han' min. ³ Quii' joo nt'aa'ñeen man' ncüii tmaan' nn'an v'i, nn'an nchjan yo nn'an na jndë tatei nduee, yo ng'e, yo nin'nn'an na ndiquit-saca'. Tominndoo'han na ntsijndei ndaa na ñjon pila'ñeen. ⁴ Ee tcya tcya xjen tondyocue ncüii ángel na totsits'ii jon juu ndaa'ñeen. Ndo' vi na jndë tui

na nnda', juu ts'an na ngua jndyee quii' ndaa'ñeen, n'man juu min'cya ro nnon tycu na iquenon juu. ⁵Juu v'aa'ñeen tom'aan ncüii tsans'a na jndë ntcyu ncho'nqui vantjo' nen chu na vii' juu. ⁶Jo' jndyiaa' Jesús juu na vaa juu jo'. Ndo' ng'e na ntyjii jon na jndë tijndye xuee na nnda' vaa iquenon juu, jo' itso jon nnon juu:

—¿Aa nin'quin'man'?

⁷Ndo' t'a tsanvii'ñeen, itso juu:

—Nnda' ta, ta'n nan ts'an nchje ja quii' ndaaha' xjen na tsijndeihan', jo' viochen xjen na mat-sichön na ngua, ncüiichen ts'an matyuua'ntyi venoon' juu ja.

⁸Ndo' itso Jesús nnon juu:

—Quinaquintya', quitsincüi' tsue', ndë cja' va'.

⁹Xjen'ñeen nin'ñoon' tco'yahan' tsan'ñeen, jn'man juu, jndë jo' sintcui' juu tsue 'naan' juu, ta' juu na tëca juu. Ndo' juu xuee na s'aa Jesús na nnda', xuee na já nn'an judíos cotajndyë.

¹⁰Ng'e na nnda', vendye ntyjë nn'an judíos jnduehan nnon juu tsan'ñeen:

—Nanein xuee na cotajndyëë. Juu ntji na co'xenhan' itsiquindyihan' na tyi'cüanaan na ngayon' tsue 'nan'.

¹¹Majo' t'a juu, itso juu:

—Nquii tsan na sin'man ja itso jon nnön na quitsincüihan' ndo' na quindyoy'öňhan'.

¹²Ndo' taxee' nan'ñeen nnon juu, jnduehan:

—¿Nin nquii ts'an tsan'ñeen na nnda' vaa tso juu nnon'?

¹³Majo' juu tsan'ñeen na jndë jn'man, tyi'quintjii juu nin ts'an sin'manhin, ng'e jndye nn'an na tom'an jo'. Ndo' jndë jndui' ndya' Jesús

jo'. ¹⁴Ndo' vi na jndë tui na nnda', ntjii nnda' Jesús juu quii' vats'on t'man. Itso jon nnon juu:

—Ndyee' ra, quen' cüenta, jndë jn'man', cacüentyje' na matsitja 'u' nnon Tyo'ts'on cha' tyi'ntjon' ncüii nnon na majantyichen.

¹⁵Ndo' taquitso tsan'ñeen ndëë nn'an judíos na nquii Jesús sin'man jonhin. ¹⁶Ng'e na nnda' s'aa Jesús, jo' tentyja nn'an judíos'ñeenhin. Tojoo' yantyi n'onhan na nnan'cuee'hanhin ee juu ts'ian'ñeen s'aa jonhan' juu xuee na cota'jndyeehan. ¹⁷Majo' tso Jesús ndëëhan:

—Nquii Tyëhö' ninvaa its'aa jon ncüii cüii nnon na itejndeihan' ts'an, ndo' mantyi ja, majo' mats'a.

¹⁸Ndo' tsojnaan' juu jñ'oonva', nque nn'an judíos'ñeen tojoo' yantyi n'onhan na nin'quinan'cuee'han jon. Ee na cotji'han cüenta, sitjahin ntyja 'naan' juu xuee na cota'jndyeehan ndo' t'manntyichen sitjahin na tso jon na nquii Tyo'ts'on conduihin Tye jon, ndo' na nnda', its'aahan' na cüajon conduihin yo nquii Tyo'ts'on.

Najndei na itsixuan jnda Tyo'ts'on

¹⁹Ndo' itso Jesús ndëë nan'ñeen:

—Jñ'oon na mayuu' matsinën ndëëho'. Ja na condui jnda Tyo'ts'on, tyi'nan'tiuho' na mats'a 'nan na nt'ue ts'ön ncö. Ee xia'ntyi 'nan na mantyi'ia na its'aa Tyëhö', majoo rohan' mats'a. Ee ja na condui jnda jon, tsoñ'en mats'a cha'xjen na mantyi'ia na its'aa nquii jon. ²⁰Tyëhö' na condui ja jnda jon, m'aan jon na venchjii jon ja. Itsi'man jon nnön tsoñ'en na its'aa jon. Ndo' ts'ian na njonntyichen ntsi'man jonhan' nnön na quits'a cha' ninncyaaahan' t'manntyichen nc'oon'

n'onho'. ²¹ Nquii Tyëhö' itsintcüi nnda' jon nn'an na jndë tjë ndo' incyaa jon na cotando' xcohan. Ndo' cha'xjen na its'aa jon, mantyi ncö na condui ja jnda jon, min'cya ro ts'an na nt'ue ts'ön, ninncya na ntsixuan tsan'ñeen na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. ²² Nquii Tyëhö' min'ncüii ts'an tyi'co'xen jon jnaan' juu. Majo' ncö na condui ja jnda jon, jndë tyincyaa jon na vaa najndö na ntco'xën tsoñ'en nn'an tsojnaan' na conan'tjahan. ²³ Jndë its'aa jon na nnda' cha' ja na condui jnda jon, tsoñ'en nn'an nnan't'maan'han ja cha'xjen na conan't'maan'han nquii jon. Ee min'ninchen ts'an na tyi'nin'quitsit'maan' juu ja na condui ja jnda jon na jñon jon ja quii' nt'anho', min nquii jon tyi'nin'quitsit'maan' juuhin.

²⁴ “Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', minnichen ts'an na indyii jñ'oon 'ndyö ndo' vantyja ts'on juu yo nquii jon na jñon jon ja quii' nt'anho', juu tsan'ñeen tsixuan juu na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu, min tyi'xe'quit'uii Tyo'ts'onhin ntyja 'naan' jnaan' juu. Totsixuan juu cha'vijon ts'oo, majo' nein tsixuan juu na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. ²⁵ Jñ'oon na mayuu' matsiquindyi 'o', ngüentyja xjen ndo' naneihin iventyjahan', na joo nn'an na jndë tjë, nndyehan jndyëe na condui ja jnda Tyo'ts'on. Ndo' tsoñ'en nn'an na vantyja n'onhan ja, ninncya na ntando' ñuaanhan ntyja njan. ²⁶ Ee cha'xjen nquii Tyëhö' tsixuan jon na vando' jon ntyja 'naan' nquii jon, ja na condui ja jnda jon, mannda' ro jndë tyincyaa jon na matsixuan na mavant'ö ntyja njan. ²⁷ Ndo' mantyi ntyja 'naan' juu najndei na itsixuan nquii jon, jndë tyincyaa jon na ja ntco'xën

nn'an ntyja 'naan' jnanhan ng'e na condui ja tsans'a na jñon jon ja quii' nt'anho'. ²⁸ Tant'aho' na jen cavee' ngioho' na nnda' tsjö, ee ngüentyja xjen na tsoñ'en nt'oo na too' ndi'nt'ua nndyehan jndyëë. ²⁹ Nque nn'an na jndyoyu conduihan na tonnon Tyo'ts'on, ntcüi nnda'han yo si'ts'o 'naanhan na tyi'quintycüii na cotando' ñuaanhan. Majo' ntyjehan na tont'a 'nan na tyi'quichuhan', ntcüi nnda'han yo na nt'uiityenhan'hin.

Jñ'oon na icüji' jndyoyuhan' ntyja 'naan' Jesús

³⁰ “Tyi'nan'tiuho' na mats'a cha'xjen na nt'ue ts'ön ncö. Ntyjantyi na incyaa Tyo'ts'on na mavaa' ts'ön, ntyjantyi jo' na maco'xën cha'xjen na itsohan'. Ee chito mant'uë na ndui 'nan na nt'ue ts'ön ncö. Mant'uë na nts'a cha'xjen na nt'ue ts'on nquii Tyëhö' na t'ua jon ts'ian nnön na jndyö na m'anho'. ³¹ Xe na aa macüji' jndyoyu ntyja njan ncö, ninncyaaahan' na vanaan na ndueho' na joo jñ'oonmin' tyi'quinan'xuanhan' jñ'oon na mayuu'. ³² Majo' m'aan ncüiichen na icüji' jndyoyu jon ntyja njan, manquii Juan. Ndo' ntyji ja na juu jñ'oon na tocüji' jndyoyu jon, conduihan' jñ'oon na mayuu'. ³³ Manqueho' jñonho' nn'an na m'aan jon, ndo' tji' jndyoyu tsan'ñeen jñ'oon na mayuu' ntyja njan. ³⁴ Juu jñ'oon na icüji' jndyoyuhan' ntyja njan na may'ön cüentahan', chito conduihan' jñ'oon na cotji'jndyoyu nn'adhan'. Majo' matsjö jñ'oonmin' ndëëho' cha ndëë ntsin'man Tyo'ts'on ñuaanho'. ³⁵ Nquii Juan'ñeen tonduihin cha'vijon lámpara na itsixueehan' chon tondëë nn'an. Ndo' 'o' viochen xjen na tom'aan jon, t'onho' na neinho' ng'e

ngioho' jñ'oon na toninncyaa jon totsijnda'han' nquenho' nchu vaa na nt'ue ts'on Tyo'ts'on yoho'.
³⁶ Majo' vaa jñ'oon na icüji' jndyoyuntyichenhan' ntyja njan na t'manntyichen conduihan', chito juu jñ'oon na tji'jndyoyu Juan'ñeen. Joo ts'ian na tyincyaa Tyëhö' na quitsiquindëehan', joohan' cotji' jndyoyuhan' na nquii jon t'ua jon ts'ian nnön na jndyö quii' nt'anho'.³⁷ Nquii Tyëhö' na i'ua jon ts'ian nnön, juu jon icüji' jndyoyu jon ntyja njan quii' jñ'oon 'naan' jon. 'O' minjon tyi'condyeho' jndyee' jon, min na jnty'ia ndëëho' nchu vaahin.
³⁸ Min tyi'cy'onho' cüenta jñ'oon 'naan' jon quii' ñuan 'naanho' ng'e tyi'covantyja n'onho' ja na i'ua jon ts'ian na jndyö quii' nt'anho'.³⁹ Juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui ndyu na toxen'chen, chen jndyi conan'jn'aanho'han', ndo' conan'tiuhö' ng'e na nnda' cont'aho', jo' nndaho' na tyi'quintycüii na cotando' 'o' na tonnon jon. Joo jñ'oon'ñeen conan'nein jndyoyuhan' ntyja njan.⁴⁰ Majo' min na nnda', tyi'nin'quitsay'onho' jñ'oon yo ja cha' nndëë nnan'xuanho' na tyi'quintycüii na cotando' ñuaanho'.

⁴¹ "Ja tyi'cotsichön na quinan't'maan' nn'an ja.⁴² Nchji na tyi'qui n'onho' ja ee tyi'vengioho' nquii Tyo'ts'on.⁴³ M'an quii' nt'anho' yo juu naijndeí na itsixuan nquii Tyëhö', majo' 'o' tyi'nin'cy'onho' cüenta ja. Majo' xe na aa ncüjee' ncüiichen ts'an ntyja 'naan' nquii juu, juu tsan'ñeen ncy'onho' cüentahin.⁴⁴ 'O' cotquenho' na nque ntyjeho' na quinan't'maan'hin 'o', majo' tyi'quitquenho' na nt'aho' 'nan na nt'ue ts'on nquii Tyo'ts'on cha' nndëë ntsit'maan' jonho'. Ndo' na cont'aho' na nnda', ¿Yuu xjen

ninnnyaahan' na ngantyja n'onho' nquii jon?
⁴⁵ Majo' tyi'nan'tiuho' na mancöntyë na ninnnya
 jnanho' nnon Tyëhö'. M'aan ncüiichen na ncyaa
 jon jnanho', manquiintyi Moisés, nquii tsan'ñeen
 na t'man conan'qui n'onho'hin. ⁴⁶ Majo' ng'e
 na tyi'nin'cantyja n'onho' jñ'oon na tji jon na
 itsininhan' ntyja njan, mang'e jo' tyi'cantyja
 n'onho' ja. ⁴⁷ Ndo' ng'e na tyi'nin'cantyja n'onho'
 jñ'oon na tji jon, yajo' ¿Nchu ya nt'aho' na ngantyja
 n'onho' jñ'oon na mancya?"

6

Tyincyaa Jesús na tcüa' 'on min nn'an
 (Mt 14:13-21; Mr 6:30-44; Lc 9:10-17)

¹ Jndë tenon nan'min', tet'iö nnt'á ndaandue
 Galilea yo Jesús. Xuee'han' na vjave jndyuhan'
 ndaandue Tiberias. ² Ndo' ncüii tmaan' nn'an
 na jndye jndyi'hin tentyjahan toxen' jon ng'e to-
 vavee' ngiohan na tojnty'iahan na sin'man jon
 nn'an v'i. ³ Yajo' já nn'an na t'man jon na quit-
 say'ón jñ'oon yohin, savá ncüii tyo' yo jon. Jo'
 sacüendyuá. ⁴ Juu xjen'ñeen mandyo nguee' nguee
 pascua xjen na jaa nn'an judíos conan'cüjééhë
 quinman na conan't'maan' Tyo'ts'on. ⁵ Ndo' t'ion
 Jesús nnon jon, jndyiaa' jon concyo ncüii tmaan'
 nn'an na jndye jndyi. Ndo' tso jon nnon Felipe:

—¿Yuu vijon nninjnda' 'nan na ntcüa' tsoñ'en
 nanmin'?

⁶ Majo' nnda' vaa na tso jon ng'e nin'quindyii
 jon nin jñ'oon ntsintcüe' Felipe, ee ntyjii jnda' jon
 nchu vaa nts'aa jon. ⁷ T'a Felipe'ñeen, itso jon:

—Min xe na aa nan'quitsu jaa ve ciento s'on
 denarios na nnan'jnda' 'nan na ntcüa' nanmin',

majo' tyi'je'cüinonhan' min na ve' chjohan' na ngacüja'han'hin.

⁸ Jo' m'aan Andrés, jon tyje nquii Simón Pedro, conduihin ncüii ntyjě nquě já nn'an na totsai'õn yo jñ'oon na toninncyaa Jesús. Tso tsan'ñeen nnon jon:

⁹ —Ntjoo m'aan ncüii lu na y'oon 'on tyoo' na jndëhan' yo jndë tyoo' ntquen cebada. Ndo' man'tyi y'oon juu ve quitscaa chjo na jndë jnein, majo' ¿Yuxjen'ñeen nninonhan' na jndye jndyi nn'an?

¹⁰ Ndo' t'a Jesús jndyuě, tso jon:

—Quindueho' ndëë nn'an na quit-sacüendyuaahan. Ndo' naijon na t'õn, jo' jndye jndë quiyndë min. Yajo' tyecüendyuaahan. Ndo' joo nan'ñeen tuee' cha'na 'on min nannon. ¹¹ Yajo' ty'oon Jesús cüenta joo tyoo'ñeen. Tyincyaa jon na ya Tyo'ts'on ntyja 'naanhan'. Ndë jo' toc'on jonhan' ndë já nn'an na tqueen' jon na quitsai'õn jñ'oon yohin. Ndo' já tot'õnhan' ndëë nan'ñeen. Majo'ntyti s'aa jon yo quintca quiyndë'ñeen, chuntyi xjen na nin'quitquiihan na ncüii cüiihan.

¹² Ndo' vi na jndë tacjohan, yajo' itso jon ndë:

—Quinan'tjonho' ntan' quiyndë na jnty'iihan', cüan na tyi'nts'aahan' na ve' jn'aan ntjoohan'.

¹³ Ndo' jnan'tjõn joo ntan' quiyndë na jnty'iihan' na tcüa' nan'ñeen na jndëhan' yo jndë tyoo' cebada.

¹⁴ Ndo' joo nan'ñeen, vi na jndë jnty'iahan jn'aan t'man'ñeen na s'aa Jesús na tyi'je'quindëë nduihan' na ve' naijndei nquii ts'an, jnduehan ndëë ntyjehan:

—Jñ'oon na mayuu' juu tsanva' conduihin nquii ts'an na itsiquindyti ntji na ncüjee' jon tsonnangue

na ninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa.

¹⁵ Majo' taa' ts'on Jesús na mavaa xjen na ndyocy'on nan'ñeenhin ndo' yo naijndei'han' na nt'ionhan ts'ian jon na nduihin rey na co'xen jon joohan. Ng'e na nnda', tja nnda' jon jndëë najjon na ninnquii jon.

Tjaca Jesús nnon ndaandue

(Mt 14:22-27; Mr 6:45-52)

¹⁶ Ndo' vi na jndë tuatë' ndo'cüjioon', já nn'an na tqueen' Jesús na quitsay'õn jñ'oon yohin, sacué 'ndyo ndaandue. ¹⁷ Jo' tuá ncüii v'aandaa, na ngüet'iõ ndaandue'ñeen na ntsquë Capernaum. Majo' ya tuee' na tijaan, ninjo' tacocüjee' jon ndë. ¹⁸ Ndo' ng'e na t'man jndye tyioo, totsuehan' juu ndaandue'ñeen. ¹⁹ Ng'e jo' na nin'on nin'yon kilómetros xejnda tēca juu v'aandaa'ñeen na con-tyjá n'oon pala 'naan'han'. Ndo' juu xjen'ñeen jnty'ia na ndyoca Jesús nnon ndaandue na ndyovindyoo' jon na m'án. Tyué jndyí. ²⁰ Majo' itso jon ndë:

—Maja ndö, tyi'ndyueho'.

²¹ Jo' tyioo na nēn jndyí na ty'õn nnt'a cüentahin quityquii' v'aandaa. Ndo' quintyjachen tuee'han' najjon na cotsá.

Cojnt'ue nn'an Jesús

²² Tonco ncüiichen xuee, nque nan'ñeen na jndye jndyí'hin na ntjohan ixndya ndaandue najjon na tyincyaa Jesús na tcüa'han, tquenhan cüenta na ninncüii v'aandaa chjo nintuaa. Ndo' tēñjooon' n'onhan na tyí'cua jon juu v'aandaa'ñeen yo já nn'an na totsay'õn jñ'oon yohin. ²³ Ndo' viochen

xjen na nnda' vaa, squenon vendye nt'aandaa quiyndë na jnan Tiberias naijon na tcüa' nan'ñeen tyoo' na tyincyaa Jesús na ncyá ya Tye jon. ²⁴ Ndo' tua nan'ñeen joo nt'aandaa quiyndë'ñeen. Ty'ehan, squehan Capernaum na tyequijnt'uehan Jesús. Ee taa' n'onhan na tac'oonhin yuu vijon na tyincyaa jon na tcüa'han, min nquë nn'an na tqueen' jon na quitsay'õn jñ'oon yohin.

Condui Jesús tyoo' na incyaahan' na cota'ndo' ñuaan nn'an

²⁵ Ndo' vi na jndë jndiohan Jesús ncüiichen ixndya ndaandue, jnduehan nnon jon:

—'U' ta na matsi'man' ndëë nn'an ntyja 'naan' Tyo'ts'on, ¿Yuu xjen jndyo' ntjoohin?

²⁶ T'a jon jndyuehan, itso jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', 'o' chito cojnt'ueho' ja ng'e na jnty'iaho' ts'ian na s'a na tyi'je'quindëë nduihan' na ve' yo naijndei nquii ts'an. 'O' cojnt'ueho' ja xeng'e na tcüa' tacjoho' tyoo'ñeen. ²⁷ 'O' conan'chonho' na ninjnda' 'nan na ntcüa'ho', ndo' joohan' 'nan na contycüiihan'. Majo' tyi'quichuhan' na nnda' cont'aho'. Quinan'chonho' na nndioho' ncüii na cha'vijon na ntcüa' ts'an na ntyja 'naan'han' nnan'xuanho' na tyi'quintycüii na cotando' ñuaanho'. Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na jndyö quii' nt'anho', ninncyá quii' ñuan 'naanho' juu na itsijonhan' juuhan' na ntcüa' ts'an ee itsi'man tyëhö' Tyo'ts'on na jndë t'ua jon ts'ian'ñeen nnön.

²⁸ Yajo' taxee' nan'ñeen nnon jon:

—¿Nin 'nan icanhan' na quint'á cha' ngavee' nchjii Tyo'ts'on yo já?

²⁹ Jo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Ndö vaa na nt'ue ts'on jon, na cantyja n'onho' ja na jñon jon ja quii' nt'anho'.

³⁰ Ndo' t'ahan, jnduehan:

—¿Nin ncüii nnon 'nan na ntsa' na njnty'iaá ndě na tyi'je'quinduihan' na ve' ntyja 'naan' naijndei nquii ts'an na ntsi'manhan' ndě na vaa na con-
dui 'u', cha' ntejndeihan' na ngantyja n'õn 'u'?

³¹ Ndochiihi tocüa'han maná xjen na tom'anhan ndyuaa naijon na tyi'jndye nn'an tom'an cha'xjen itsiquindyi juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui ndyu na toxen'chen: “Tyincyaa Moisés tyoo' na tocüa'han na jnanhan' quiñoon'ndue.”

³² Ndo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö nděeho', juu maná na tyincyaa tsan'ñeen, chito conduihan' tyoo' na jnan na m'aan Tyo'ts'on. Majo' nquii Tyëhö' incyaa jon juu na mayuu' na jnan na m'aan jon quiñoon'ndue na itsijonhan'hin cha'vijon tyoo'.

³³ Juu na condui tyoo' na incyaa Tyo'ts'on, jnan jon quiñoon'ndue na jndyocue jon. Nquii jon incyaa jon na nan'xuan nn'an na tyi'quintycüii na cotando' ñuaanhan.

³⁴ Ndo' jndue nan'ñeen nnon jon:

—Nnda' ta, ninnquii'chen ncyaa' tyoo'min' ndě, rii'.

³⁵ Ndo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Ja condui tyoo' na mancyaa na nan'xuan nn'an na tyi'quintycüii na cota'ndo' ñuaanhan. Min'cyaa ro ts'an na ninncyaaahin nt'ö, itsijonhan'hin cha'vijon ts'an na jndě tacjoo' na icüa'. Ndo' juu ts'an na vantyja ts'on ja, ngioo na tein quii' ñuaan' juu cha'xjen ya na i'u ts'an ndaa.

³⁶ Majo' cha'na jñ'oon na jndë tsjö ndëëho', min na jndë jnty'ia ndëëho' joo ts'ian na mats'a, majo' tyi'cautyja n'onho' ja. ³⁷ Majo' min na nnda' vaa, tsoñ'en nn'an na incyaa Tyëhö' nt'ö, nndye nan'ñeen ntyja njan. Min tyi'je'quits'a na je'cy'ön cüenta ts'an na nincyaaahin ntyja njan. ³⁸ Ee ja na jnan quiñoon'ndue, chito na jndyö na nts'a 'nan na nt'ue ts'ön ncö. Ja jndyö na nts'a cha'xjen na nt'ue ts'on nquii jon na jñon jon ja quii' nt'anho'. ³⁹ Nquii Tyëhö' na jñon jon ja quii' nt'anho', ndö vaa na nt'ue ts'on jon na quits'a, na juu ts'an na jndë tyincyaa jon nt'ö, tyi'ninncyaa na ngitsu ñuaan' tsan'ñeen. Ndo' xuee na mats'iañ'en, ninncyaa na nta'ndo' xco tsoñ'en nn'an na nan'xuanhan na tyi'quintycüii na cota'ndo' ñuaanhan. ⁴⁰ Ee nquii Tyëhö' nt'ue ts'on jon na tsoñ'en nn'an na co-jnty'ia ja na condui ja jnda jon, na cantyja n'onhan ja, cy'onhan cüenta na tyi'quintycüii na cota'ndo' ñuaanhan. Ndo' xuee na mats'iañ'en majantye ninncyaa na nta'ndo' xco joo nn'an na jndë tjë.

⁴¹ Ndo' nque nn'an judíos'ñeen, jnan'manhan na tatëvee' ngiohan yo Jesús jnaan' jñ'oon na tso jon: “Ja condui tyoo' na jnan quiñoon'ndue.” ⁴² Ndo' jnduehan:

—Jesús'va', ¿Aa chi jnda Joséhin? Cota'jn'aan nn'an na ndahin. Ndo' ng'e na nnda', ¿Ndu na itso jon na jndë jndyocue jon na jnan jon quiñoon'ndue?

⁴³ T'a Jesús, itso jon ndëë nan'ñeen:

—Tanan'nc'uaa'ho' yo ntyjeho' ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen. ⁴⁴ Cha' na nndëë ngioo' ts'on ts'an yo ntyja njan, icanhan' na nquii tyëhö' na i'ua jon ts'ianvahin nnön, ndyoy'oon jon tsan'ñeen.

Xe chito na nnda' vaa, minncüii ts'an je'quindëe ntsijonhin yo ja. ⁴⁵ Ee vaa jñ'oon na jndui na sinin Isaiás, tsan na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Juu jñ'oon'ñeen, ndö vaa na itsohan': "Ntsi'man Tyo'ts'on ndëe tsoñ'en nn'an." Juu jñ'oonva' nin'quitsiquindyihan' na ncüii cüii ts'an na jndë jndyii jñ'oon na coninncyaa nn'an ntyja 'naan' jon, ndo' jndë taa' ts'on juuhan', ntsijon tsan'ñeen yo ja.

⁴⁶ "Jñ'oonva' tyi'tsi'manhan' na jndë jndyiaa' ts'an Tyëhö' Tyo'ts'on, xia'ntyi ja na i'ua jon ts'ian na jndyö quii' nt'anho', ja jndë jnty'ia nnönhin. ⁴⁷ Jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', nin juu na vantyja ts'on ja, itsixuan juu na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. ⁴⁸ Ja na condui tyoo', ts'ian na i'ua Tyo'ts'on nnön na ncyaa na cota'ndo' nn'an. ⁴⁹ Nque ndochiho' tocüa'han maná ndyu'ñeen xjen na tom'anhan ndyuuaa na xjen ro cova', ndo' tjëhan. ⁵⁰ Majo' ja matsinën ntyja 'naan' juu tyoo' na jnan quiñoon'ndue na majo' condui ja. Ts'an na ntcüa' juu tyoo'va, tyi'je'quitsu ñuaan' juu. ⁵¹ Ja na jnan quiñoon'ndue, condui ja tyoo' na mancyaa na cota'ndo' ñuaan' nn'an. Ts'an na ntcüa' juu tyoo'va itsixuan juu na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. Ndo' juu tyoo' na mancyaa cha' nnan'xuan nn'an na nta'ndo'han tonnon Tyo'ts'on, conduihan' s'ei.

⁵² Ndo' joo nn'an judíos'ñeen, vi na jndë jndyehan jñ'oonva', jnt'uehan jñ'oon yo ntyjehan. Jnduehan:

—Jaa mangiö tyi'je'quindëe ninncyaa tsanva' seii' jon na ntquë.

⁵³ Jo' tsontyichen Jesús ndëëhan:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', ja na con-
 duí ts'an na jnan quiñoon'ndue, cha' na ntsix-
 uan ts'an na tyi'quintycüii vando' ñuaan' juu,
 chuhan' na quii juu s'ei ndo' c'u juu n'eön. Xe
 tyi'nt'aho' na nnda', je'quindëë nan'xuanho' na
 vando' ñuaanho'. ⁵⁴ Nquii ts'an na iquii s'ei ndo'
 na i'u juu n'eön, tsixuan juu na tyi'quintycüii na
 vando' ñuaan' juu. Ndo' min na cue' juu, majo'
 xee na mats'iañ'en ninncyá na ngüando' xco juu.
⁵⁵ Ee juu na ntcüa' ts'an na ntyja 'naan'han' na
 nninncyáahan' na ngüando' ñuaan' juu na tonnon
 Tyo'ts'on, juuhan' conduihan' s'ei. Ndo' juu na
 nc'u ts'an na ntyja 'naan'han' nc'on ts'an na tein
 quii' ñuaan' juu, jo' n'eön. ⁵⁶ Min'cya ro ts'an na
 iquii s'ei ndo' na i'u n'eön, contjo tsan'ñeen ntyja
 njan, ndo' mantyi contjo ja yohin. ⁵⁷ Nquii Tyëhö'
 na jñon jon ja quii' nt'anho', vando' jon ndo' man-
 tyi ja vant'ö ntyja 'naan' nquii jon. Mannda' vaa
 itsijonhan' ntyja 'naan' ts'an na iquii s'ei, ngüando'
 ñuaan' juu ntyja njan. ⁵⁸ Ja condui juu tyoo' na jnan
 quiñoon'ndue. Ndochiho' tocüa'han maná ndo'
 tjëhan. Majo' tyi'itsijonhan' ntyja njan cha'na juu
 maná'ñeen. Ee min'cya ro ts'an na icüa' juu tyoo'
 na condui ja, tyi'jon cue' juu, m'aan juu xe m'aan
 juu na vando' juu ntyja njan. ⁵⁹ Jñ'oonmin' sinin
 Jesús viochen xjen na si'man jon ndëë nn'an quii'
 vats'on 'naan nn'an judíos tsjoon Capernaum.

*Jñ'oon na conan'jnda'han' na itsixuan ts'an na
 tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu*

⁶⁰ Ndo' majndye nn'an na tovavee' n'onhan
 jñ'oon na toninncyáa Jesús, majo' xjen na jndye-
 han jñ'oonmin' jnduehan:

—Tsan' jñ'oon itsinin tsanva'. Tyi'je'quindëe ntsay'önntyëchën yo jñ'oon na itsinin jon.

⁶¹ Majo' ntyjii ts'on Jesús, na jnan'nc'uaa' n'on nan'ñeen yo ntyjehan ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen na sinin jon ndëëhan. Mang'e jo' itso jon:

—Jñ'oonmin', ¿Aa itsquioohan' 'o'? ⁶² Yajo' quinan'tiu yaho' nchu vaa nts'aahan' 'o' juu xjen na njnty'iaho' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na jndyö quii' nt'anho' na ncjöva nnt'a na tondye naijon na tom'an jndyëë. ⁶³ Nquii Espíritu Santo conduihin na incyaa jon na nan'xuan nn'an na cota'ndo' ñuaanhan tonnon Tyo'ts'on. Seii' ts'an ndincyaahan' na ntsixuan ts'an na nnda'. Jñ'oon na mancyaa ndëëho' tsixuanhan' ntyja 'naan' nquii Espíritu. Ndo' ninnquii'chen ntsixuan ts'an na vando' xco juu xeng'e itsijonhin yo jñ'oonmin. ⁶⁴ Majo' tyi'tsoñ'enho' vantyja n'onho' ja.

Nnda' ro jñ'oon tso jon ndëë nan'ñeen ee ntyjan-tyi xjen na ta' jon na toninncyaa jon jñ'oon, ntyjii jnda' jon nin joo na tyi'cantyja n'on jon, ndo' nin juu na ninncyaa cüentahin. ⁶⁵ Yajo' tsontyichen jon:

—Mang'e jo' na jndë tsjö ndëëho', ninnquii' nndëë ntsijon ts'an yo ntyja njan xe na aa nquii Tyëhö' Tyo'ts'on incyaa jon na ndui na nnda'.

⁶⁶ Ndo' ng'e jñ'oonva', jndye nn'an na tondye jndyee jñ'oon na toninncyaa jon, tyentcüe'han, tji ntcüe'han ntyja 'naan' jon, tavijnan'jonntyichenhan yohin. ⁶⁷ Mang'e jo', taxee' jon ndě já nn'an na ncho've na t'man jon, itso jon:

—Ndo' 'o' je', ¿Aa mantyi nin'qui'ndyeho' ja?

68 Ndo' t'a Simón Pedro, tso jon:

—Tyi'ntsu' na nnda' vaa, ta, tyi'quichuhan' na ntsay'ón jñ'oon yo ncüichen ts'an. Ee xia'ntyi juu jñ'oon na matsinin' incyaahan' na tyi'quintycüii na cota'ndo' ñuan nján. 69 Ee já jndë vantyja n'ón 'u' ndo' covaa' n'ón na condui 'u' Cristo, jnda nquii Tyo'ts'on na vando'.

70 Ndo' jo' t'a Jesús, itso jon:

—Ja tji 'o' na ncho'veho', majo' ncüiho' m'aan juu ntyja 'naan' juu yutyia.

71 Jñ'oonva' itso jon na itsi'man jon Judas Iscariote, jnda ncüichen Simón. Ee juu Judas'ñeen na tyincyaa juu cüenta Jesús nduee nn'an. Mantyi juu conduihin ncüii já na ncho've.

7

Ntyje Jesús tyí'cantyja n'onhan jon

1 Jndë na tui nan'min', tomanty'í yo Jesús ndyuaa Galilea. Ee nque nn'an na conintque ndëe nn'an judíos, jnaan' na tojoo' n'onhan na nin'quinan'cuee'han jon, jo' na tavinin'cja nnda' jon ndyuaa Judea. 2 Ndo' vavindyó na nguee' nguee na conan't'maan' nn'an judíos xjen na conan'yahan xque'ncüan' cüenta jndye na covañjoon' n'onhan nchu vaa tom'an ndochiihan ndyu'ñeenchen. 3 Ndo' vi na mavaa xjen na nguee' juu nguee'ñeen, tondue ntyje nquii jon nnon jon:

—Cüa, quindui' ntjoohin. Cja' ndyuaa Judea cha' joo nn'an na cotsay'onhan yo jñ'oon na mancyá' na m'anhan jo', mantyi ndëe njnty'ia ndëehan ts'ian na matsa'. 4 Ee ts'an na mantyi ts'on na

cantyja n'on nn'an yohin, tyi'quichuhan' na ntjohin na ninnquii juu. Tsoñ'en nn'an ncyá' jndyoyu na quindiohan ntyja 'naan' ts'ian na matsa'.

⁵ Ndö' jñ'oon na jnduehan nnon jon ng'e min nquehin tyi'cantyja n'onhan jon. ⁶ Ndo' tso jon ndëëhan:

—Tyi'coventyja xjen na ntsi'man ja ndëë nn'an na condui ja nquii jon na itsin'man ñuaan nn'an. Majo' 'o' min'cyá ro xjen na nin'condyi'ho', ta'nán na toncuu'. ⁷ Joo nn'an tsonnangue, tyi'c'onhan na tyi'cuee' n'onhan 'o'. Majo' ninnquii'chen m'anhan na tyi'cuee' n'onhan ja, ng'e na macüji' jndyoyu ntyja 'naan' natyia na cont'ahan. ⁸ Cúa, c'o nqueho' ngueeva', ja yandëcyá yajo' chi ncjö. Ee tyi'coventyja xjen na ntsi'man na condui ja nquii jon na itsin'man ñuaan nn'an.

⁹ Vi jndë na tso jon na nda' ndëëhan, ntjon-tyichenhin ndyuaa Galilea vendye xuee.

Tja Jesús na tuee' nguee xque'ncüan' cüenta jndye

¹⁰ Majo' ya na jndë ty'e ntyje jon na nguee' juu nguee'ñeen, yajo' mantyi tanyja jon, majo' tasi'man jndyoyuhin ndëë nn'an. Tja jon cha'vijon ts'an na tyi'quint'ue ts'on na njnty'ia nn'anhin. ¹¹ Ndo' nn'an judíos na tyi'cuee' n'onhan jon, tojnt'uehan jon quiii' nt'an nn'an na ty'e nguee. Tota'xee'han, tonduehan:

—¿Yuu jon m'aan tsan'ñeen?

¹² Ndo' nn'an na jndye jndyi'hin, t'man vaa na tyi'cüijon na jnan'neinhan ntyja 'naan' jon. Ee ñ'en joohan na jnduehan: “Juu tsanva', ya ts'anhin.” Majo' mañoon ntyjehan jnduehan: “Tyi'yuu'han' ee itsivi'nn'an jon nn'an.”

13 Majo' tajnan'nein jndyoyuhan ntyja 'naan' jon ng'e ncyaaahan ntyjehan nn'an judíos na conintque ndëëhan.

Jñ'oon na si'man Jesús xjen na t'oon nguee

14 Ya na tixoncüe na m'aan juu nguee'ñeen, yajo' taquee' Jesús quii' vats'on t'man 'naan nn'an judíos ndo' jo' totsi'man jon ndëë nn'an. 15 Majo' nque nn'an judíos na conintque, tom'aan' jndyi n'onhin ntyja 'naan' jñ'oon na toninncyaa jon. Tonduehan:

—Tsanvahin tatja juu scuela najjon na jnan'jn'aan. Yajo' ¿Nchu vaa na condëe na itsitjon' juu jñ'oon?

16 Ndo' na nnda' jnduehan, tso Jesús ndëëhan:

—Chito ncö sijnt'a jñ'oon na matsi'man. Nquii jon na i'ua jon ts'ian nnön na jndyö quii' nt'anho', juu jon itsijnda' joo jñ'oonmin na matsi'man ndëëho'. 17 Majo' min'cya ro ts'an na nin'quits'aa juu 'nan na nt'ue ts'on Tyo'ts'on, ncüaa' ts'on juu na aa nquii jon sijnda' jñ'oon na matsi'man, ndo' aa ve' jñ'oon na sitiü ncö na mancyaa. 18 Ee min'cya ro ts'an na icüji' jñ'oon ntyja 'naan' nquii, itsichon tsan'ñeen na quindui t'manhin ndëë ntyje juu. Majo' minnichen ts'an na itsichon na cüit'maan' nquii jon na jñonhin, jñ'oon na itsinin tsan'ñeen, conduihan' na mayuu', tyi'quits'aa juu 'nan na tyi'quichuhan'.

19 “Tji Moisés jñ'oon na tquen jon ndëëho' na ico'xenhan' 'o'. Majo' min na nnda' vaa, ta'nan ncüi'ho' na ivanguee' juuhan'. Ee xe na aa cota'nguee'ho' juu jñ'oon'ñeen, tyi'je'cjoo' n'onho' na nin'quinan'cuee'ho' ja.

20 Ndo' t'a nan'ñeen, jnduehan nnon jon:

—'U' tsixuan' yutyia. ¿Nin ts'an na ijoo' ts'on na nin'quitscuee' 'u'?

21 Ndo' sintcüe' Jesús jñ'oon ndëëhan, itso jon:

—Juu xuee na cota'jndyëëhë, sin'man ts'an na ndicaca, ndo' ng'e jo' tjon' jñ'oonho' na tyi'cavee' ngioho' yo ja. 22 Majo' cüaa' n'onho' jñ'oon matsjö. Nquii Moisés tquen jon jñ'oon na quint'aho' yo yonon'ndaa ndaho' cha'xjen na tont'a ndochiho' na tom'an ndyu na toxen'. Ndo' juu ts'ian'ñeen conan'quindëho'han' min juu xuee na cota'jndyëëhë. Nque ndochiiho' jnan'quita'hin na cont'aho' na nnda'. 23 Ndo' mangioho' juu jñ'oon na tquen Moisés incyaahan' na vanaan na quinan'quindëho' costumbre'ñeen xee na cota'jndyëëhë. Ndo' na nnda' vaa ¿Ndu na conan'vjeeho' ja jnaan' juu xuee na cota'jndyëëhë na sin'man ncüii ts'an vii'? 24 Jo' chito ve' xia'ntyti ntji'ho' cüenta ntyja 'nan na covityincyo. Quitji'ho' cüenta ntyja 'naan' 'nan na chuhan'.

Jesús ¿Aa conduihin nquii Cristo?

25 Juu xjen'ñeen, vendye nn'an Jerusalén ta'han taxee'han ndëë ntyjehan, jnduehan:

—Tsans'ava, ¿Aa chito jon ts'an na cojnt'ue nanm'ann'ian njanhan na nnan'cuee'hanhin?

26 Majo' quitquenho' cüenta, itsinin tyincyo jon ndëë nn'an, min tajñ'oon quindue nanm'ann'ian nnon jon. ¿Aa nts'aahan' na nquehan conan'tiuhan na condui tsanva' nquii Mesías?

27 Majo' nquii tsan'ñeen, xjen na ncüjee' jon, tanin ts'an quintjii yuu jon na nnan jon. Majo' tsanva' je', ngiö ya yuu jon jnan jon.

²⁸ Xjen'ñeen si'man Jesús quii' vats'on t'man 'naan nn'an judíos. Ndo' vi na jndë jndyii jon na nnda' jndue nan'ñeen, sue jon jndyee' jon. Itso jon:

—'O' condueho' na cota'jn'aanho' ja ndo' ngioho' yuu jon jnan. Majo' chito jndyö ntyja njan ncö, nquii jon na conduihin jñ'oon na mayuu', i'ua jon ts'ian nnön na m'an quii' nt'anho', majo' 'o' tyi'quita'jn'aanho'hin. ²⁹ Ja mancüiixjen mavajn'anhin, ee na m'aan jon jnan, ndo' nquii jon i'ua jon ts'ian nnön na jndyö na m'anho'.

³⁰ Ndo' ng'e juu jñ'oonva' na tso Jesús, tojoo' yan-tyi n'on nanm'ann'ian'ñeen na nt'uevi'han jon. Majo' ng'e na tyi'coventyja xjen na ntyjii Tyo'ts'on na ngenon jon juu navi' t'man, jo' minncüiihan tat'uehan jon. ³¹ Ndo' nn'an na tom'an jo', jndyehan tentyja n'onhan jon. Tonduehan ndëë ntyjehan:

—Nquii Cristo, xjen na ncüjee' jon, ¿Aa jndyentyichen ts'ian na nts'aa jon na tyi'je'quindëë nduihan' ntyja najndei nquii ts'an, chintyi na its'aa tsanva'?

Tyequijnt'ue cominsión Jesús

³² Nque nn'an na conduihan tmaan' fariseos tondyehan na tonan'nein nn'an jñ'oonmin' ntyja 'naan' Jesús. Yajo' jnan'jonhan jñ'oon yo ntyee na conintque ndëë ntyjehan nn'an judíos na t'uahan ts'ian ndëë cominsión na quitsacy'on nan'ñeen jon. ³³ Ve' jnaan' jo' itso Jesús ndëë nn'an na jndye jndyi'hin:

—Jndë titsiaa'vi' xuee na vi m'an yo 'o'. Ndo' ndë jo' ncjö ntcü'ë na m'aan nquii jon na jñon jon ja quii' nt'anho'. ³⁴ Juu xjen'ñeen njnt'ueho' ja,

majo' taxe'quindioho' ja ee yuu jon na nguë, 'o' je'quindëë ntsqueho' jo'.

³⁵ Ndo' vendye nn'an judíos'ñeen tonduehan ndëë ntyjehan:

—¿Yuu vijon ncja tsanva' na taje'quindëë ndiöhin? ¿Aa nts'aahan' na ncja jon quii' nt'an ntyjëehë judíos na jndë tycyahan quii' nt'an nn'an na conan'nein jñ'oon griego, cha' ntsi'man jon ndëehan ntyja 'naan' Tyo'ts'on? ³⁶ ¿Nin nin'quitsiquindyi juu jñ'oonva' na itsinin jon na njnt'uëhin, majo' je'quindiöhin? Ndo' na itso jon yuu jon na vja jon, tyi'je'quindëë ntsquë na m'aan jon.

Nquii Espíritu Santo itsijonhan'hin cha'vijon ndaa jndaa cüenta jndye

³⁷ Juu xuee na mats'iañ'en na m'aan juu nguee'ñeen, nque nn'an judíos cont'ahan na t'manntyichenhan' na conan't'maan'han. Juu xuee'ñeen tēcüentyjee' Jesús, sue jon jndyee' jon. Itso jon:

—Min'cya ro ts'an na nin'c'oon jndyi juu nacje 'naan' Tyo'ts'on, quindyotsijonhin yo ja ndo' cantyja ts'on juu ja. ³⁸ Na nts'aa ts'an na nnda', nts'aahan' yohin cha'xjen na tso jñ'oon' Tyo'ts'on na jndë jndui. Juu jñ'oon'ñeen itsiquindyihan' na quityquii' ts'on ts'an nnan' cha'vijon ndaa jndaa cüenta jndye na coninncyahan' na tyi'quintycüii na cota'ndo' ñuaan nn'an.

³⁹ Jñ'oonva' sinin jon na itsi'man jon ntyja 'naan' nquii Espíritu Santo na joo nn'an na vantyja n'onhan jon ncy'onhan cüentahin. Ee juu xjen'ñeen

tyí'cojñon Tyo'ts'on jon quii' ñuaan nn'an ng'e vit-jachen na ngüentyja xjen na ntsit'maan' Tyo'ts'on juu Jesús.

Tyi'ninncüii na tondue nn'an ntyja 'naan' Jesús

⁴⁰ Ndo' vendye nn'an na m'an quii' nt'an nn'an na jndye jndyi'hin, tondyehan jñ'oonmin' na sinin jon. Jo' tonduehan:

—Tsans'ava' mayuu' conduihin nquii ts'an na vaa jñ'oon na ncüjee' jon tsonnangue na ninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ndëe ntyja nchu vaa 'nan na nguaa.

⁴¹ Ndo' ñ'en vendye nn'an jnduehan:

—Conduihin nquii Mesías.

Majo' vendyechen ntyjehan jnduehan:

—Nchu tajn'aanho', juu ts'an na conduihin Mesías chito conduihin ts'an ndyuaa Galilea. ⁴² Ee juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui tivio itsiquindyihan' na juu Mesías conduihin tsjaan David na ndyocahan'. Ndo' mantyi ts'an tsjoon chjo Belénhin naijon na jnan nquii David.

⁴³ Tsojnaan' jñ'oonmin' s'aahan' na tyi'ninncüii tondyii' n'on nn'an ntyja 'naan' Jesús. ⁴⁴ Ee ñ'enhan na nin'cy'onhan jon, majo' min'ncüii ts'an tyí'quits'aahan'.

Nanm'ann'ian tyi'cantlya n'onhan na juu Jesús conduihin Cristo

⁴⁵ Yajo' joo cominsión'ñeen na cotyentjonhan vats'on, ty'e ntcüe'han na m'aan ntyee na con-intque yo nn'an tmaan' fariseos. Ndo' taxee' nan'ñeen ndëëhan. Jnduehan:

—¿Ndu na tajndyoy'onho'hin?

⁴⁶ Yajo' nque cominsión'ñeen t'ahan. Jnduehan:

—Min'jon tacondyë na ntsinin ncüii ts'an cha'xjen juu jñ'oon na njon jndyi na incyaa tsanva'.

⁴⁷ Ndo' joo nn'an tmaan' fariseo'ñeen t'ahan, jnduehan:

—¿Aa mantyi itsivi'nn'anhan' 'o'?

⁴⁸ Quitquenho' cüenta. Ta'nan ncüii ts'an na m'aan ts'ian na vantyja ts'on jon juu, ndo' min nquë fariseos. ⁴⁹ Majo' joo nn'an na jndye jndyi'hin na tyi'jnda' nquenhan, juu ntji na tqwen Tyo'ts'on na ico'xenhan', tyi'covaa' n'onhinhan'. Mang'e jo' nan'xuanhan na quitsu ñuaanhan.

⁵⁰ Majo' t'a Nicodemo, tsan na tja na m'aan Jesús ncüii tijaan, jon ncüii nque nanm'ann'ian'ñeen. T'a jon,

⁵¹ Itso jon ndëë nan'ñeen:

—Juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na ico'xenhan' jaa, mangiö na itsiquindyihan' na tyi'quichuhan' na ngitoxën ncüii ts'an vitjachen na ndyëë jnaan' juu, ndo' na ninjnda' nin 'nan s'aa juu.

⁵² Ndo' nan'ñeen je', t'ahan 'ndyo jon, jnduehan:

—Aa xe 'u', ¿Aa mantyi condui 'u' ts'an Galilea? Cüa, chen chen quitsijnan' jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui, yajo' ngavaa' ya tson' na ta'nan ncüii ts'an na nnan Galilea na ninncyaa juu jñ'oon' jon.

Tsanscu na sitjahin

⁵³ Ndo' ncüii cüii joo nan'ñeen ty'ehan nt'aahan.

8

¹ Majo' Jesús tja jon tyo' Olivos. ² Ndo' tonco ncüiichen xuee jndyo ntcüe' jon, taquee' nnda' jon vats'on t'man 'naan' nn'an judíos. Xjen'ñeen jndye jndyi nn'an squenon na m'aan jon. Ndo' vi na

jndë təcjo jon na ntsi'man jon ndëëhan, ³ Yajo' joo nn'an na conan'man jñ'oon na tquen Moisés na co'xenhan' yo nin'joo nn'an na conduihan tmaan' fariseos, say'onhan ncüii tsanscu na m'aan jon. Juu tsan'ñeen ty'onhan juu manin' juu xjen na itsitjahin yo ncüii tsans'a na ve' tjon yahin. Yajo' ta'hanhin xoncüe quii' nt'anhan. ⁴ Ndo' jnduehan nnon Jesús:

—'U' na matsi'man' ndě ntyja 'naan' Tyo'ts'on, juu tsanscuva ty'önhin manin' juu xjen na itsitjahin yo ncüii tsans'a. ⁵ Ndo' juu ntji na tquen Moisés, ico'xenhan' na quitmën' ntjö' nanntcu na cont'a na nnda'. Majo' 'u' je', ¿Nchu vaa matsu'?

⁶ Ndö' vaa na jnduehan nnon jon ng'e nt'ue n'onhan na quit'uiihan'hin. Majo' təcjo tyosu Jesús, ta' jon na icüji jon quii' ts'ojndë yo nonnt'ö jon. ⁷ Ndo' ng'e na tyí'cotsacüentyjee'han na co-taxee'han jñ'oonva' nnon jon, təcüentyjee' jon. Itso jon ndëëhan:

—Nin ncüiiho' na tajnan tsixuan, juu quimin' jndyee tsjö' tsanscuva.

⁸ Jndë jo', tacjo tyosu nnda' jon, tjintyichen jon. ⁹ Majo' vi na jndë jndye nan'ñeen jñ'oonva', s'aahan' na tejn'aanhin. Yajo' ncüii cüiihan tye' jndui'han jo'. Nque nantque, joohan jndui' jndyee, jndë jo' nn'an na cotsantyja. Mats'iañ'en xia'ntyi ninnquii Jesús ntjohin yo juu tsanscu'ñeen na minntyjee' juu tonnon jon. ¹⁰ Yajo' tacüentyjee' nnda' Jesús. Ndo' ng'e min'ncüii joo nan'ñeen na tavi'c'on, ninnquii tsanscu'ñeen vi m'aan, yajo' itso jon nnon juu:

—'U' tsanscu, joo nn'an na cont'a jnan', ¿Yuu m'anhan? ¿Aa tyi'quitmein'han ntjö' 'u'?

¹¹ T'a tsanscu'ñeen, tso juu:

—Ta'nan yu ro, ta.

Itso Jesús nnon juu:

—Min ja, je'quits'a na quit'uihan' 'u' ntyja 'naan' jnan'. Nanein cja', tavintsa'to' na vaa nnda'.

Jesús conduihin naxuee ndëe nn'an

¹² Ndo' sinin nnda' Jesús ndëe nn'an, itso jon:

—Ja condui naxuee ndëe nn'an tsonnangue. Minninchen ts'an na itsijonhin yo ja, xe'c'oon juu nacje 'naan' najaan na conduihan' natyia. Juu tsan'ñeen nc'oon juu nacje njan na condui ja naxuee na mancyä na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' ts'an.

¹³ Majo' nn'an tmaan' fariseos jnduehan nnon jon:

—'U' macüji' jndyoyu nquii 'u' ntyja 'nan'. Ndo' jñ'oon'ñeen min tyi'yuu'han'.

¹⁴ Yajo' t'a Jesús jndyuehan:

—Min na macüji' jndyoyu ntyja njan, majo' jñ'oon na mayuu' tsixuanhan', ng'e ntyji yuu jon jnan, ndo' nchji yuu jon jö. Majo' 'o' min tyi'quindioho' yuu jnan, min yuu na jö. ¹⁵ 'O' ve' xia'ntyi yo 'nan na covaa' n'on nn'an, jo' cotji'ho' cüenta ntyja 'naan ntyjeho', majo' ja min'ncüii ts'an tyi'quit'ui jahin yo jnaan' juu. ¹⁶ Majo' ya na ngüentyja xjen na ntco'xën nn'an, ntco'xëhan cha'xjen na chuhan' ee chito m'an na ninncö na nts'ahan'. Nquii Tyëhö' na jñon jon ja ntjoohin, m'aan jon yo ja. ¹⁷ Conan'y'onho' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na co'xenhan'. Quii' jñ'oon'ñeen

itsohan' na cantyja n'onho' jñ'oon na cotji' jndyoyu ve nn'an. ¹⁸ Ja condui ncüii ts'an na macüji' jndyoyu ntyja njan, ndo' nquii Tyëhö' conduihin ncüiichen na ndë ve.

¹⁹ Ndo' na nnda' tso jon, jndue nan'ñeen nnon jon:

—¿Yuu vijon m'aan juu tye'?

T'a Jesús, itso jon:

—'O' tyi'covaa' n'onho' ntyja njan min ntyja 'naan' nquii jon. Ee xe covaa' n'onho' ntyja njan, yajo' mantyi ncüaa' n'onho' ntyja 'naan' nquii jon.

²⁰ Jñ'oonmin' sinin Jesús viochen xjen na tots'i'man jon quii' vats'on t'man 'naan' nn'an judíos, ndyo naijon na cotjue' nn'an s'on cüentaa' Tyo'ts'on, majo' min tanin ts'an na t'uuihin ee tyi'coventyja xjen na ngenon jon navi' t'man.

Tyi'je'quindëe ntsqueho' naijon na jö

²¹ Ndo' itsontyichen Jesús ndëëhan:

—Ja jö, ndo' 'o' njnt'ueho' ja, majo' ninvaa choho' jnanho' ndo' ncüjeho'. Ee naijon na jö, 'o' je'quindëe ntsqueho'han'.

²² Ng'e na tso jon jñ'oonva', taxee' nn'an judíos:

—¿Aa nts'aahan' na ntscuee' nquiihin, na itso juu yuu na vja juu je'quindëe ntsquëhan'?

²³ Jo' t'a jon jndyuehan, itso jon:

—'O' tyi'quinan'xuanho' ntyja 'naan' quiñoon'ndue, majo' ja m'an ntyja 'naan'han'. 'O' m'anho' ntyja 'naan' juu tsonnangue, majo' ja tyi'quitsixuan ntyja 'naan'han'. ²⁴ Mang'e jo' jndë tsjö jñ'oonva' ndëëho' na ninvaa choho' jnanho' ndo' ncüjeho'. Ee xe na aa tyi'covantyja n'onho' na condui ja nquii jon na t'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na

jndyö quii' nt'anho', yajo' ninvaa choho' jnanho' ndo' ncüjeho'.

²⁵ Yajo' taxee' nnda'han nnon jon, jnduehan:

—¿Nin condui 'u'?

T'a Jesús jndyuehan:

—Maninjuuntyi jñ'oon cha'xjen na jndë totsjö ndëëho' ntyjantyi xjen na t'a na mancyä jñ'oon naya. ²⁶ Nquii jon na conduihin na mayuu' jñon jon ja na m'anho', jndye jñ'oon tso jon nnön na quitsi'manhan' ndëëho'. Ja ninnquii'chen matscüenön joo jñ'oon'ñeen ndëë nn'an. Ndo' jndye jñ'oon min na ntyjii jon na chuhan' na co'xën.

²⁷ Majo' joo nan'ñeen, tataa' n'onhan na itsi'man jon na nquii Tyo'ts'on condui tye jon. ²⁸ Ndo' tsontyichen Jesús ndëëhan:

—Condui ja nquii tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na m'an quii' nt'anho'. Ndo' vi na jndë t'ionho' ja tsonjn'aan, juu xjen'ñeen ncüaa' n'onho' na juu jon condui ja ndo' mantyi na ta'nan ncüii nnon na mats'a ntyja nchu vaa na matsixuan ncö. Ntyjantyi na si'man Tyëhö' nnön, xia'ntyi joohan' na matsi'man ndëë nn'an. ²⁹ Ndo' nquii Tyëhö' na jñon jon ja quii' nt'anho', m'aan jon yo ja. Tyi'co'ndyii jon ja na ninncö, ng'e ninnquii'chen mats'a ncüii cüii nnon na cavee' ntyjii jon yo ja.

³⁰ Ndo' vi na jndë sinin Jesús jñ'oonmin', jndye nn'an tëntyja n'onhan jon.

Juu jñ'oon na mayuu', ntsiquindyaahan' 'o'

³¹ Ndo' tso Jesús ndëë nn'an judíos na jndë vantyja n'onhan jon:

—Xe na aa ntjotyenho' ntyja 'naan' juu jñ'oon na mancyá ndëëho', yajo' mayuu' conduiho' nn'an na cotsay'on yo jñ'oon na mancyá. ³² Ndo' mantyi ncüaa' n'onho' nin jñ'oon conduihan' na mayuu', ndo' na nnda', ja na condui jñ'oon na mayuu', ntsiquindyá 'o' ntyja 'naan' jnanho'.

³³ T'a nan'ñeen, jnduehan:

—Nqué condui já tsjaan 'naan' Abraham na jndyocahan'. Min'jon tacondui já nn'an na to-tye'ntjontyen ndëë mañoon nn'an. ¿Ndu na matsu' na ntsiquindyá' já na m'án nacje 'naan' ncüiichen ts'an?

³⁴ Ndo' t'a Jesús, itso jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', min'cya ro ts'an na itsitjahn nnon Tyo'ts'on, juu jnaan' tsan'ñeen itye'ntjontyengan'hin. Ndo' na nnda', itsijonhan'hin cha'vijon ts'an na ityentjontyen nnon ncüiichen ts'an. ³⁵ Juu tsan na conduihin ts'an na itye'ntjontyen juu nnon patrón 'naan' juu, tyi'jnda' na aa ntjotyenhin nacje 'naan' jon. Majo' nquii jnda jon, mancha' xjen m'aan juu yo jon. ³⁶ Ja na condui jnda Tyo'ts'on, ntsiquindyaho' ntyja 'naan' jnanho', ndo' ng'e jo', nan'xuanho' na mayuu' conduiho' nn'an na jndë jndyaaho' ntyja 'naan'han'. ³⁷ Ndo' mantyi ya na conduiho' tsjaan Abraham na jndyocahan', majo' tsojnaan' na ndiquioo jñ'oon njan quii' ñuaanho', jo' na cojoo' n'onho' na nin'quinan'cuee'ho' ja. ³⁸ Ja matsinën ndëëho' 'nan na jndë jnty'ia nnön xjen na tom'an yo Tyëhö'. Majo' 'o' cont'aho' 'nan na jndë jndyeho' na tso nquii juu na conduihin tyeho'.

³⁹ T'ahan, jnduehan nnon jon:

—Nquii Abraham conduihin tyě.

Ndo' t'a Jesús, itso jon ndëëhan:

—Xe na aa mayuu' conduiho' tsjaan 'naan' Abraham na jndyocahan', yajo' nt'aho' cha'xjen na tots'aa nquii jon. ⁴⁰ Majo' 'o' cojoo' n'onho' na nin'quinan'cuee'ho' ja na condui ja ts'an na matsinën jñ'oon mayuu' ndëëho', ndo' joo jñ'oon'ñeen ninnquii'chen jñ'oon 'ndyo Tyo'ts'onhan' na jndyi ja. Nquii Abraham tyi'quits'aa jon cha'xjen 'nan na cont'aho'. ⁴¹ Majo' 'o' cont'aho' cha'xjen na its'aa nquii tyeho'.

T'ahan, jnduehan nnon jon:

—Já chito na tui já na tyi'jnda' nin ts'an tyě. Ninncüii tyě m'aan, nquii Tyo'ts'on.

⁴² T'a Jesús, itso jon:

—Xe na aa mayuu' Tyo'ts'on conduihin tyeho', yajo' mantyi nnan'vengioho' ja, ng'e ja na m'aan jon jnan ndo' jndyö na m'anho'. Majo' chito aa jndyö ntyja njan ncö, nquii jon i'ua jon ts'ian nnön na m'an quii' nt'anho'. ⁴³ ¿Ndu na ndicüaa' n'onho' jñ'oon matsinën? Ndö' va na coquenonho' ng'e tyi'nin'quindyeho' jñ'oon na mancyä. ⁴⁴ 'O' nan'xuanho' ntyja 'naan' tyeho' nquii yutyia, ndo' nin'quinan'quindëho' 'nan na nt'ue ts'on juu yoho'. Ntyjantyi xjen na tui tsonnangue, juu conduihin na itscüje juu nn'an. Tyi'c'oon juu ntyja 'naan' jñ'oon na mayuu' ee ndiquitsixuan juuhan'. Ya na itsinin juu quintu, itsinin juu ntyjantyi 'nan na itsixuan nquii juu ng'e tsanquintuhin ndo' conduihin tye joo jñ'oon quintu. ⁴⁵ Majo' ng'e na matsinën jñ'oon na mayuu' ntyja njan, jo' tyi'nin'cantlya n'onho' ja. ⁴⁶ Tanin ncüiho' na nndëë ntsi'man juu na matsitja ja

nnon Tyo'ts'on. Jñ'oon na matsjö ndëëho' conduihan' jñ'oon mayuu'. Ng'e na nnda', ¿Ndu na tyi'nin'cantyja n'onho' ja? ⁴⁷ Min'cya ro ts'an na m'aan juu ntyja 'naan' Tyo'ts'on, nndyii juu jñ'oon 'ndyo jon. Majo' ng'e na tyi'conduiho' ntyja 'naan' jon, jo' na tyi'nin'quindyeho' jñ'oon naya 'naan' jon.

Mancüixjen m'aan Jesús vitjachen na ndui Abraham

⁴⁸ Yajo' nn'an judíos'ñeen t'ahan 'ndyo jon, jnduehan:

—Jñ'oon na mayuu' condué na condui 'u' ts'an ndyuua Samaria. Manti tsixuan' yutyia, jo' na tsitsan'han' xquen'.

⁴⁹ Ndo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Ja tyi'tsixuan yutyia. Ja nquii Tyëhö' matsit'man', majo' 'o' tyi'quinjon ja ngioho'. ⁵⁰ Ja chito mant'ué na quinan'quinjon 'o' ja. M'aan ncüichen na itsiquinjon jon ja ndo' nquii jon ntco'xen jon na aa conduihan'. ⁵¹ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', min'cya ro ts'an na tsijñ'oon' yo jñ'oon na mancya, tyi'je'quitsu ñuaan' juu.

⁵² Nque nn'an judíos'ñeen, t'ahan 'ndyo jon, jnduehan:

—Nanein covaa' n'õn na matsixuan' yutyia. Abraham tue' jon, ndo' manti nque nn'an na tom'an ndyu na toxen'chen na toninncyahan jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Majo' 'u' matsu': “Min'ninchen ts'an na itsijñ'oon' yo jñ'oon 'nan', tyi'je'quitsu hin.” ⁵³ ¿Aa matsa' na t'manntyi condui 'u', chichen tsochiihi Abraham, tsan na tue' ndyu na toxen'chen? Ndo' manti nn'an na toninncyah jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na

toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguaa, jndë tjëhan. 'U' je!, ¿Nin ts'an na macüji' nquii 'u cüenta na condui 'u'?

⁵⁴ Ndo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Tyi'xe'cüijnt'ue xe na aa matsiquinjon nquii ja. Nquii Tyëhö' conduihin na itsiquinjon jon ja, manquii jon na condueho' na conduihin Tyo'ts'on cüentaho'. ⁵⁵ 'O' tyi'cotajn'aanho' jon. Ja mayuu' mavajn'anhin, ndo' xe na aa matsjö na tyi'cüajn'anhin, yajo' nts'a na quintu ja cha'xjen 'o' m'anho' na quintuho'. Majo' ja mayuu' mavajn'anhin, ndo' matsüë jñ'oon 'ndyo jon. ⁵⁶ Nquii tsochiiho' Abraham tyioo na neiin' jon na taa' ts'on jon na nguee' xjen na ndui ja na ts'an ja. Jndyiaa' jon na nnda', ndo' tyioo na neiin' jndyi jon ntyja 'naan'han'.

⁵⁷ Ndo' t'a nan'ñeen, jnduehan:

—'U' min na tacondë venn'an ncho'nqui nchu'. Tyi'ya matsü' na jndë jndyia' Abraham.

⁵⁸ Ndo' jo' t'a Jesús jndyuehan:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', vitjachen na ndui Abraham, majo' ja macüiixjen m'an.

⁵⁹ Yajo' nan'ñeen jnan'ncüihan ntjö' na ntmein'han jon. Majo' tyi'quitquenhan cüenta na tenon jon xoncüe quii' nt'anhan. Jndui' jon vats'on t'man.

9

Tsan na tuihin na nchjaan'juu, sin'man Jesús juu

¹ Já nn'an na ncho've na tqueen' Jesús na quinan'jõn yo ts'ian na tots'aa jon, tomanty'í yohin. Xjen na sacüenõn ncüii joo, jnty'iaá ncüii

tsans'a na mancüixjen nchjaan' juu xjen na tuihin.

²Tax'ë nnon Jesús, jndüë:

—'U' ta, na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndë, ¿Nin juu sitjahin nnon Tyo'ts'on na tui tsanva' na nchjaan' juu? ¿Aa nquii juu ndo' aa nn'an na ndahin?

³Jo' t'a Jesús, itso jon:

—Min chito jnaan' nquii tsanva' na tuihin na nchjaan' juu, min chito jnan nque nn'an na ndahin. Nnda' vaa na iquenon juu cha' ntyja 'naan'han' ntsi'manhan' juu najndei na tsixuan nquii Tyo'ts'on. ⁴Nquii jon na jñon jon ja, i'ua jon ts'ian nnön na quits'a. Ndo' tsixuan na quits'a ts'ian'ñeen viochen xjen na ninvant'ö. Majo' mangüentyja xjen na ncüjë, yajo' taje'quindëë nt'antyëchën ts'ian 'naan' jon. ⁵Viochen xjen na m'an ja quii' nt'an nn'an, itsijonhan' ja cha'vijon chon na mancyä naxuee ndëëhan.

⁶Vi jndë tso Jesús na nnda', tju' jon ndaa 'ndyo jon tyuaa. S'aa jon ndoo' yohan', ndë jo' tyu jonhan' ndö'nnon juu tsannchjaan'ñeen. ⁷Jndë jo' itso jon nnon tsan'ñeen:

—Cja' pila Siloé, quiman' ndö'nnon'. (Jñ'oon Siloé itsiquindyihan' na jñon ts'an tyje juu ncüii nt'aa.)

Ndo' tsannchjaan'ñeen tja juu jo', tman juu ndö'nnon juu. Ndo' ya na jndyo ntcüe' juu, xuee jndyiaa' juu. ⁸Ndo' nn'an na m'an ndyo vaa' tsan'ñeen yo nn'an na tojnty'ia na tocan juu 'nan na totsitjahan'hin, jnty'iahan na ndyo ntcüe' juu. Yajo' taxee'han ndëë ntyjehan:

—Tsanva', ¿Aa chito majuu tsannchjaan' na tovequityen na tocan 'nan na itsitjahan'hin ndëë?

⁹ Jndue vendyehan:

—Majuu ndö'.

Majo' mañoon ntyjehan jndue:

—Chito juu, ve' mannda' vaahin.

Majo' itso nquii juu:

—Maja ndö.

¹⁰ Yajo' taxee'han nnon juu:

—¿Nchu tui na ya mandyia'?

¹¹ T'a juu jndyuehan, itso juu:

—Juu tsan na jndyu Jesús s'aa jon ndoo', tyu jonhan' ndö'nnön. Jndë jo' tso jon na cjö Siloé quiman nnön. Ndo' tyjë jo', tman nnön, ndo' tyincyaaahan' na ya manty'ia.

¹² Ndo' taxee'ntyichenhan nnon juu, jnduehan:

—¿Yuu jon m'aan tsan'ñeen?

T'a juu jndyuehan:

—Tyi'quintji yuu jon m'aan jon.

Nin'cüaa' n'on nn'an fariseos nchu vaa tui na jn'man tsannchjaan'

¹³ Ndo' juu tsan'ñeen na tom'aan juu na nchjaan', tyey'on nn'anhin na tondëë ntyjehin nn'an judíos na conduihin tmaan' fariseos. ¹⁴ Ndo' juu xjen na s'aa Jesús ndoo' na tyincyaa jon na ya jndyiaa' tsan'ñeen, jo' xuee na cotajndyee nn'an judíos. ¹⁵ Ndo' nque nn'an fariseos'ñeen taxee'ntyihin nnon juu, jnduehan:

—¿Nchu vaa 'nan na tui na ya mandyia'?

T'a juu, itso juu:

—Tyu tsan'ñeen ndoo' ndö'nnön, jndë jo' tmanhan', ndo' nanein xuee manty'ia.

¹⁶ Ndo' vendye fariseos'ñeen, jnduehan:

—Tsan na sin'man 'u', tac'oon juu ntyja 'naan' Tyo'ts'on, ee tyi'cuee' ts'on juu juu xuee na cota-jndyëë.

Majo' vendye ntyjehan t'ahan, jnduehan:

—Ts'an na tsixuan jnan, tyi'je'quindëë nts'aa juu ncüii ts'ian t'man cha'na tui ndõ'.

Ndo' na nnda' jnan'tiuhan, tyi'cüijon jñ'oon na jnan'neinhan. ¹⁷ Ndo' taxee' nnda'han nnon juu tsan'ñeen na tom'aan na nchjaan', jnduehan:

—Ndo' 'u' je', ¿Nin 'nan matsu' ntyja 'naan' na ya mandyia' na s'aa juu?

T'a tsan'ñeen:

—Condui jon ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on.

¹⁸ Majo' joo nan'ñeen na conintque ndëë jaa nn'an judíos, mancüiixjen tyi'nin'cantyja n'onhan na tom'aan tsan'ñeen na nchjaan' juu, ndo' naneinhin jndë ntjo ya ndyiaa' juu. Ng'e jo' tqueen'han nn'an na ndahin. ¹⁹ Ndo' taxee'han ndëë nan'ñeen, jnduehan:

—Tsanva', ¿Aa ndaho'hin? Nin jñ'oon condueho', ¿Aa mayuu' na tuihin na nchjaan' juu? Xe na aa mayuu' na nnda', nchu tui na ya ndyiaa' juu?

²⁰ Ndo' nque nan'ñeen na ndahin, t'ahan, jnduehan:

—Mangiõ na ndahin ndo' mantyi mangiõ na tuihin na nchjaan' juu. ²¹ Majo' ntyja 'naan' na nchu vaa 'nan tui na ya ndyiaa' juu, jo' tyi'quindiõ. Ndo' min tyi'quindiõ nin ts'an s'aa na ya ndyiaa' juu. Majo' jndë tuee' ndyuu' juu, ng'e jo' quitaxee' nqueho' nnon juu nchu vaa 'nan tui. Nquii juu ngitso.

²² Nnda' vaa jñ'oon na jnan'ntcüe' nan'ñeen ng'e ncyaaahan ntyjehan nn'an judíos na conintque ndëëhan. Ee nan'ñeen jndë jnan'jonhan jñ'oon yo ntyjehan xe na aa min'cya ro ts'an na ncüji' jndyoyu na juu Jesús conduihin nquii Mesías, tyi'je'ncyahan na ngacantyichen na ntsijon tsan'ñeen xjen na covancüihan vats'on na nnan't'maan'han Tyo'ts'on. ²³ Ndo' na nnda' vaa, jo' na jndue nn'an na ndahin: “Jndë tuee' ndyuu' juu. Quitaxee' nqueho' nnon juu nchu vaa 'nan na tui.”

²⁴ Ndo' juu tsan'ñeen na tom'aan na nchjaan', tqueen' nnda' nn'an fariseo'ñeenhin. Jnduehan nnon juu:

—Quitsa' na njon nquii Tyo'ts'on. Já mangiö na juu tsans'ava' itsixuan juu jnan.

²⁵ Jo' t'a juu, itso juu:

—Aa ja tyi'quintji na aa condui tsanva' ts'an jnan. Ninncüii vaa na mavaa' ts'ön, min na tom'an na nchjan, majo' nein xuee manty'ia.

²⁶ Ndo' taxee' nnda'han nnon juu, jnduehan:

—¿Nin 'nan s'aa juu 'u'? ¿Nchu vaa s'aa juu na ya mandyia'?

²⁷ Yajo' t'a tsan'ñeen, itso juu:

—Majndë tsjö ndëëho', majo' tyi'nin'quindyeho'. Ndo' nanein, ¿Nchu vaa na nin'quindyee nnda'ho'? ¿Aa mantyi 'o' nin'quitsay'onho' yo jñ'oon na incyaa jon?

²⁸ Yajo' ta'han na jnan'cüejnaan'han juu, jnduehan:

—'U' condui 'u' ts'an na vay'oon yo jñ'oon na incyaa tsanva', majo' já cotsay'ön yo jñ'oon na toninncyaa Moisés, ²⁹ Já mangiö na sinin Tyo'ts'on

yo Moisés, majo' juu tsanva', min tyi'quindiö yu-
uto jnan jon.

³⁰ Ndo' t'a tsan'ñeen, itso juu ndëëhan:

—Cavee' jndyi ntyji na nnda' na 'o' min
tyi'quindioho' yuu jon jnan jon, ndo' ja, jndë
tyincyaa jon na ya manty'ia. ³¹ Ndo' tsoñ'en
jaa mangiö na nque nn'an na tyia 'nan cont'a,
tyi'je'quindyii Tyo'ts'on jñ'oon jndyuehan. Majo'
min'cya ro ts'an na itsit'maan' juu jon ndo' its'aa
juu 'nan na nt'ue ts'on jon, ndyii jon jñ'oon 'ndyo
tsan'ñeen. ³² Ntyjantyi xjen na tui tsonnangue,
minjon tacondye nn'an na aa nintom'aan ncüii
ts'an na s'aa jon na ya ndyiaa' ncüii ts'an na tuihin
na nchjaan' juu. ³³ Juu tsans'ava' xe na aa tyi'c'oon
Tyo'ts'on yohin, ta'n'an 'nan nndëë nts'aa jon.

³⁴ Majo' t'a nan'ñeen 'ndyo juu, jnduehan:

—'U' ntyjantyi xjen na tui 'u', matsixuan' jnan.
Ndo' ¿Aa matsichon' na ntsi'man' ndé?

Jndë na tso juu na nnda', yajo' tavityincyahan
na vintyja ntsijonchenhin yohan xjen na cov-
ancüihan vats'on 'naanhan.

*Nan'xuanhan cha'vijon nn'an nchjan ntyja
'naan' Tyo'ts'on*

³⁵ Jndyii Jesús na tji'han tsan'ñeen quii'
nt'anhan. Xjen na tjon nnda' jonhin, tso jon
nnon juu:

—¿Aa vantyja tson' jnda Tyo'ts'on?

³⁶ T'a juu:

—Nnda' ta, quitsu' nnön nin ts'anhin cha' ngan-
tyja ts'önhin.

³⁷ Itso Jesús nnon juu:

—Majndë jndyia'hin. Mancö na matsinën nnon' condui ja nquii jon.

³⁸ Ndo' tēco'xtye juu na tonnon jon na itsit'maan' juuhin, itso juu:

'U' ta, mavantyja ts'ön 'u'.

³⁹ Ndë jo', tsontyichen Jesús nnon tsan'ñeen:

—Ja jndyö tsonnangue na ntco'xën nn'an ntyja 'naan' jnanhan. Ng'e na nnda', joo nn'an na co-nan'tiu na cha'vijon na cojnty'ia nchu vaa ntyja 'naan' Tyo'ts'on, ja nts'aa na n'ndyihan' joohan na itsijonhan'hin cha'vijon ts'an nchjaan'. Majo' nque nn'an na cotji'han cüenta na nan'xuanhan na nchjanhan na tonnon jon, ninncyä na ncüaa' ya n'onhan ntyja 'naan' jon. Itsijonhan' ntyja 'naanhan na conduihan cha'vijon ts'an na xuee indyiaa'.

⁴⁰ Ndyo jo' ventyjee' vendye nn'an tmaan' fariseos, jndyehan na nnda' vaa itso Jesús. Ya jo' taxee'han nnon jon:

—¿Aa mantyi condui já nn'an nchján?

⁴¹ T'a Jesús, itso jon ndëëhan:

—Xe na aa conduiho' cha'vijon nn'an na tyi'ngüicüaa' n'on ntyja 'naan' Tyo'ts'on, yajo' tavijnan nan'xuanho'. Majo' ng'e na condueho' na conduiho' nn'an na covaa' ya n'on ntyja 'naan' jon, tsojnaan' jo' nan'xuanho' na choho' jnanho'.

10

Jñ'oon na tyi'quitsi'man nquii'han' ntyja 'naan' teon quinman

1 “Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', ts'an na tyi'vaquee' 'ndyotsë' teon yuu jon na too' quinman, ve' ncüiichen joo iva juu teon'ñeen na ngüantique' juuhan', conduihin tsanch'uee yo tsan ich'uee tyincyo. 2 Majo' juu ts'an na vantyjee' quinman'ñeen, vaquee' jon 'ndyotsë' teon. 3 Ndo' tsan na iquen cüenta 'ndyo juu teon'ñeen, it-siquinaan jon na ngüenon nquii tsan na vantyjee' joo cho'ñeen. Ndo' cho'ñeen condye o' jndyee' jon, icüji' jon nguee o' na vachu jon joo o' na ntcüa' o'. 4 Ndo' vi na jndë tji' jon tsoñ'en quinman'ñeen quii' teon'ñeen, yajo' ivejndyee jon tondëe o'. Ndo' cotsantyja o' toxen' jon ng'e cota'jn'aan o' jndyee' jon. 5 Majo' juu ts'an na chito conduihin ty'oo o' na tyi'quita'jn'aan o' jndyee', xe'quitsantyja o' toxen' juu, ve' nnan'non o'hin. Ee tyi'quita'jn'aan o' jndyee' ncüiichen ts'an na chito ty'oo o'.

6 Juu jñ'oon'ñeen na tyi'quitsinin nquii' Jesús juuhan' ndëëhan, majo' tataa' n'onhan nin jñ'oon nin'quitsiquindyihan'.

Condui Jesús tsan naya jndyi ivantyjee' quinman

7 Ndo' sinin nnda' Jesús ndëë nan'ñeen. Itso jon: —Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho' na ja condui juu 'ndyotsë' teon na cotsaque' quinman. 8 Tsoñ'en nn'an na jndë jndyoquindue na conduihan na nta'ntyjee'han quinman vitjachen na ndyö, conduihan nannty'uee ndo' nn'an na conty'uee tyincyo. Majo' joo quinman, cho' na mayuu' condui o' cüenta ja, tyí'quinan'jñ'oon'han jñ'oon na condue nan'ñeen. 9 Ja condui 'ndyotsë' teon. Min'cya ro ts'an na ngaquee' ntyja njan, ntsin'man ja ñuaan' tsan'ñeen. Itsijonhan'

tsan'ñeen cha'vijon ncüii quitsman na quindui' o' teon'ñeen na nntjii o' na ntcüa' o' ndo' ndë jo' icüjee' nnda' o'.

¹⁰ “Tsanch'uee ninnquii'chen icüjee' juu na nch'uee juu ndo' na ntscüje juu ndo' na ntsi'ndaa' juu. Majo' ja jndyö na ninncyä na tyi'quintycüii na cotando' ñuaan nn'an, ndo' cha' tyi'vacuaa xjen na nan'xuanhan juuhan'. ¹¹ Ja condui tsan na ya mavantyjë' quinman. Juu tsan na ya ivantyjee' quinman ntsjuen', ncyaa juu na cue' juu ntyja 'naan o'. ¹² Majo' juu tsan na ve' conduihin moso na chito ty'oo o' juu ee ve' na vantyjee' ya juu o', ndyiaa' juu na nndyo lobo. Yajo' n'ndyii juu quinman'ñeen, nnannon juu. Ndo' juu lobo'ñeen vantya o' joo quioo'ñeen ndo' nt'uii o' cho'ñeen ndo' joo cho'ñeen cocya o'. ¹³ Inannon tsan'ñeen ee ve' ts'an vantjonhin, ta'nän its'aahan'hin yo 'nan na coquenon joo quinman'ñeen.

¹⁴ “Ja condui nquii ts'an na ya jndyi mavantyjë' quinman. Vajn'an ja quinman ntsjuën' ndo' joo o' cota'jn'aan o' ja. ¹⁵ Cha'xjen nquii tyëhö' vajnaan' jon ja, mantyi ja mavajn'anhin. Ndo' nninncyä na nnan'cuee' nn'an ja ntyja 'naan quinman na condui o' cüenta. ¹⁶ Ndo' mantyi m'an nn'an na conduihan quinman ntsjuën' na tyi'c'onhan juu tmaan'va. Mantyi condui ja na cjöquichöhan, ndo' ndyontyjahan na ncüanhan. Ndo' nts'aahan' na ninncüii tmaan' conduihan ndo' ninncüii ts'an na ivantyjee'han.

¹⁷ “Ng'e na nnda' vaa, nquii Tyëhö' t'man vaa na venchjii jon ja ee mancyä na cü'io cüenta nn'an na conduihan quinman ntsjuën' cha' ninncyä jon na nngüant'ö xcö. ¹⁸ Tanin juu na nndëe ncüji' na

vant'ö na chito yo jñ'oon njan. Mancöntyë mancyä na ngenön na nnda'. Ee vaa najndö na condui ja na quits'ahan', ndo' mantyi vaa najndö na condui ja na nc'ön na ngüant'ö xcö. Ndö' vaa jñ'oon na tquen tyëhö' nnön na quits'a.

¹⁹ Jñ'oonmin' s'aahan' na tyi'quitjon' nnda' na jnan'nein nn'an judíos ntyja 'naan' jon. ²⁰ Ee jndye nan'ñeen jnduehan:

—Juu tsanva', tsixuan juu yutyia, ndo' jndë titsan' xquen juu. ¿Ndu na cotyi'ho' nquenho' jñ'oon na itsinin juu?

²¹ Majo' ñ'en nn'an na jnduehan:

—Jñ'oonmin' tyi'nan'xuanhan' jñ'oon na itsinin ts'an na m'aan nacje 'naan' yutyia. Ee ncüii ts'an na m'aan nacje 'naan' yutyia, tyi'je'quindë nts'aa tsan'ñeen na ndyiaa' tsannchjaan'.

Nn'an judíos tyi'cantlya n'onhan Jesús

²² Tuee' nguee tsjoon Jerusalén xjen joo nn'an judíos tonan't'maan'han na covañjoon' n'onhan juu xjen ya na nque ndochihan tquen xco nnda'han vats'on t'man cüentaa' Tyo'ts'on. ²³ Ndo' xoncüe ngueesua' xjen tuee' juu nguee'ñeen. M'aan Jesús vats'on t'man 'naanhan. Ivandyi' jon quii' ncüii corredor 'ndyo juu vats'on'ñeen na xia'ntyti nonnt'eii'han' min. Juu Salomón t'ua jon ts'ian na jndëhan'. ²⁴ Ndo' nque nn'an na conintque ndëe nn'an judíos, xi'jndio sacüentyjee'han ngiaa' Jesús. Taxee'han nnon jon, jnduehan:

—¿Tsa'nnda'to xuee na mana chu' já na matsiquijñ'en' já? Xe na aa mayuu' condui 'u' Mesías quitsu' jndyoyu' ndë.

²⁵ Yajo' itso ta Jesús ndëëhan:

—Jndë tsjö ndëëho' na majuu jon condui ja, majo' mancüixjen tacovantyja n'onho' ja. Majoo ts'ian na mats'a yo najndei na tsixuan nquii Tyëhö', joohan' na cotji' jndyoyuhan' ntyja njan. ²⁶ Majo' 'o' tyi'nin'cantyja n'onho' ja ng'e chito conduiho' tmaan' quinman ntsjuën'. ²⁷ Nque nn'an na condui quinman ntsjuën', condyehan jndyëë, ndo' mavajn'anhin, ndo' condyontyja-han na x'ën. ²⁸ Ja mancyä na tyi'quintycüii na cotando' ñuaanhan, min tajon ngitsu ñuaanhan. Ndo' min'ncüii ts'an tyi'je'quindëë ncüji'han nt'ö. ²⁹ Ee nquii Tyëhö' na tyincyäa jon joohan nt'ö, t'manntyichen conduihin na tsoñ'en, ndo' tanin juu na nndëë ncüji'han nt'ö nquii jon. ³⁰ Ja yo Tyëhö' ninncüii condui já.

³¹ Ndo' joo nn'an judíos'ñeen, vi na jndë jndyehan na nnda' tso Jesús, yajo' jnan'ncüii nnda'han ntjö' na ntuen'han jon. ³² Jo' tso jon ndëëhan:

—Cojnty'iaho' na mats'a jndye nnon ts'ian njon yo ntyja 'naan' juu najndei na itsixuan Tyëhö'. ¿Nin ncüii joo ts'ian'ñeen na its'aahan' na nin'quituen'ho' ntjö' ja?

³³ Ndo' t'a nn'an judíos'ñeen, jnduehan:

—Chito ng'e ncüii nnon ts'ian na njon na matsa', jo' na nin'quituën' ntjö' 'u'. Nt'á na nnda' ng'e na matsinin' jñ'oon tsan' cjoo' nquii Tyo'ts'on. Ee 'u' na ve' ts'an 'u', majo' macüji' nquii 'u' cüenta na condui 'u' nquii Tyo'ts'on.

³⁴ T'a Jesús, itso jon ndëëhan:

—Quii' jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na conan'y'onho', mangioho' juu jñ'oon na sinin jon,

itso jon: “O' na conintqueho' ndëë nn'an, matsjö na itsijonhan' ntyja 'naanho' cha'nan ncö.”

Mannda' itsiquindyí jñ'oon'ñeen.

³⁵ Ndo' itsontyichen Jesús:

—Tso Tyo'ts'on ndëë nn'an na ty'on cüenta jñ'oon' jon na conintquehan quii' nt'an nn'an judíos na itsijonhan' ntyja 'naanhan cha'na nquii jon. Ndo' mangiö na juu jñ'oon na tso jon, chito quintuhan'. ³⁶ Ndo' na nnda', ja na jñon tyëhö' quii' nt'an nn'an tsonnangue, ncö na i'ua jon ts'ian nnön na ntsin'man ñuaan nn'an, tyi'quichuhan' na condueho' na maju' jñ'oon tsan' na cjoo' jon xeng'e tsjö na condui ja jnda jon. ³⁷ Jo' xe na aa chito ts'ian 'naan' Tyëhö' mats'a, tyi'quichuhan' na ngantyja n'onho' ja. ³⁸ Majo' ng'e mats'a ts'ian 'naan' jon, min na tyi'nin'cantyja n'onho' ja, jo' cantyja n'onho' ntyja 'naan joo ts'ian'ñeen, Ee ntyja 'naanhan' ncüaa' n'onho' na nquii Tyëhö' ninncüii conduihin yo ja ndo' ninncüii condui ja yohin.

³⁹ Ndo' nn'an judíos'ñeen, jnan'jnda' nnda'han na nt'uehan jon, majo' tja jon, ta'nan jndë jnt'ahan.

⁴⁰ Ndo' tet'iö nnt'á jndaa Jordán yo Jesús, squë naijon na nintom'aan jndyee Juan na totsiquindëë' jon nn'an. Jndye xuee tom'án jo' yo Jesús. ⁴¹ Ndo' juu xjen'ñeen jndye nn'an squenon na m'án na nin'quindyehan jñ'oon na toninncyaa jon. Tonduehan ndëë ntyjehan:

—Juu Juan ta'nan s'aa jon ncüii nnon ts'ian na tyi'je'quindëë nduihan' ntyja 'naan najndeí nquii ts'an. Majo' sinin jon ntyja 'naan' tsanva', ndo' jñ'oon'ñeen covityincyö na mayuu'han'.

⁴² Ndo' na vijon na m'anhin jo', jndye nn'an tanyja n'onhan Jesús.

11

Na tue' Lázaro

¹ T'oon ncüii tsanvii', tsan na jndyu Lázaro. M'aan jon tsjoon Betania yo María yo xjo jon Marta. ² Majuu María'ñeen xjo Lazaro, iscongio juu nchen' ng'ee Jesús ndo' tue' juu ng'ee jon yo soxquen juu. ³ Jo' joo nanntcu'ñeen jnan'cüanonhan jñ'oon na m'aan Jesús. Jnduehan:

—Nnda' ta, juu tsan na venchji' jndyi', mioon jndyi vii' juu.

⁴ Xjen na jndyii Jesús jñ'oonva', itso jon ndë:

—Juu tycuva' chito ve' xia'ntyi ts'ian na ntscuee'han'hin. Jnda' ndu na nnda' vaa na itjon juu cha' nquii Tyo'ts'on ndit'maan'hin ntyja 'naan'han'. Ndo' mantyi cha' ntsit'maan' jon ja na condui ja jnda jon.

⁵ Nquii Jesús, venchjii jndyi jon Marta, mantyi tyje juu yo nquii Lázaro'ñeen. ⁶ Majo' xjen na jndyii Jesús na vii' tsan'ñeen, ntjontyichenhin ve xuee naijon na m'aan jon. ⁷ Ndë jo' itso jon ndë já nn'an na t'man jon na quinan'jón yohin juu ts'ian na its'aa jon:

—Cüa, nc'ö nnt'a ndyuaa Judea.

⁸ Majo' jnduë nnon jon:

—'U' ta na matsi'man' ntyja 'naan' Tyo'ts'on ndë, tyi'covijndye xuee na nque ntyjë nn'an judíos na m'an jo' jnan'chonhan na ntuein'han ntjö' 'u', ndo' ¿Aa jo' vja' nnda'?

9 Sinin Jesús jñ'oon na itsi'manhan' na tyi'coventyja xjen na nnan'cuee' nn'anhin. Itso jon:

—Ndyiaa' ndo'cüjioon' na ncho've horas na ncüii xuee cha' nndëë nts'aa ts'an ts'ian. Ndo' ng'e na nnda', xe na mandyi' ts'an naxuee, je'cacüaa' tsjö' ng'ee juu. 10 Majo' xe na aa natsjon mandyi' ts'an, ngacüaa'hin, ee tyi'xuee.

11 Ndo' vi na jndë tso jon na nnda' ndë, tson-tyichen jon:

—Juu tsanntjyëähë Lázaro, itso jon, majo' jö na ntsintcüihin.

12 Yajo' jnduë nnon jon:

—Nnda' ta, xe na aa ve' itso juu, majnda' na ntco'yahan'hin.

13 Ndo' yo juu jñ'oonva' na sinin Jesús, si'man jon na ts'oo Lázaro. Majo' já jnan'tiú na tso jon na nnda' na mayuu' na itso tsan'ñeen. 14 Ndo' tso jndyoyu jon ndë:

—Juu Lázaro, jndë tue' jon. 15 Ndo' ya nchji na tyi'c'oon ja jo' xjen na tue' juu cha' ngantya n'onho' ja. Cja na m'aan jon.

16 Xjen'ñeen m'aan Tomás. Juu jon ncüii já na ncho've na t'man Jesús na quinan'jön yo jñ'oon na toninncyaa jon. Conan'quijndyuhin Tsanñ'ein. Tso tsan'ñeen ndë:

—Cüa, nc'ö yo Jesús cha' na aa nnan'cuee' nn'anhin, mantyi jaa ncüjë.

Condui Jesús na cotando' xco nn'an na jndë tjë

17 Yajo' sá, squë Betania. Ndo' nn'an na m'an jo' jnduehan nnon Jesús na jndë ninque xuee na ndyii' tsoLázaro quityquii' tsi'ts'ua. 18 Juu Betania

cha'na ndye kilómetros na tycya m'aanhan' yo Jerusalén. ¹⁹Ndo' jndye nn'an judíos jndë squenon na m'aan Marta yo María na conan'njoon'han nanntcu'ñeen na chjoo' n'onhan na tue' Lázaro. ²⁰Ndo' juu Marta, vi na jndë jndyii jon na mavaa xjen ntsquë yo Jesús, jndui' juu na jndyoquitjonhin Jesús yuu jon na m'án. Majo' María ntjohin v'aa. ²¹Ndo' tso Marta nnon Jesús:

—Ta, xe na juuhan' aa m'an' ntjoohin, je'cue' tyjö. ²²Majo' min na jndë tue' juu, ntyji ya na min'ncya ro jñ'oon na ntcán' nnon Tyo'ts'on, ninncyaa jonhan'.

²³Jo' t'a Jesús, itso jon nnon juu:

—Ngüando' xco ty'iu' min na jndë tue' juu.

²⁴Ndo' t'a Marta, itso juu:

—Ntyji na ngüando' xco tyjö juu xuee na mats'iañ'en ya na ntsincüi Tyo'ts'on nn'an na jndë tjë.

²⁵Ndo' jo' tso Jesús nnon juu:

—Ncö condui na vando' xco ts'an vi na jndë tue' juu, ndo' mantyi ntyja njan itsixuan ts'an na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. Minnichen ts'an na vantyja ts'on ja, min na cue' juu, mancüixjen ngüando' xco juu. ²⁶Ndo' ncüii ncüii ts'an na vando' juu ntyja njan ndo' na vantyja ts'on juu ja, tyi'jon cuee' xuee ngitsu ñuaan' tsan'ñeen. ¿Aa vantyja tson' na nnda'?

²⁷Ndo' t'a juu, itso juu nnon Jesús:

—Mayuu' ta, vantyja ts'ön na condui 'u' nquii Mesías jnda Tyo'ts'on. Ma'u' na tsixuan' na jndyo' nnon tsonnangue.

Sichjoo'han' ts'on Jesús, t'ioo jon

28 Ndë jo' tja ntcüe' Marta, tëqui'man juu tyje juu María. Ve' ninmaan' tso juu nnon tsan'ñeen:

—Nquii taha' na itsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë, jndë tyjee' jon ndo' iqueen' jon 'u'.

29 Xjen na jndyii María na nnda', sityuaa' juu, taquitjonhin Jesús najon na m'án. 30 Ee xjen'ñeen tyí'cotsac'ë quii' tsjoon yo Jesús. Ninm'án yohin najon na taquitjon Marta já. 31 Ndo' nque nn'an judíos'ñeen na conan'njoon'han María na chjoo' ts'on juu na tue' Lázaro, na jnty'iahan na jnan-quintya juu na sityuaa' juu, jndui' juu quii' v'aa, tentya nan'ñeen toxen' juu. Ee jnan'tiuhan na vaquit'ioo juu nnon tsi'ts'ua.

32 Vi na jndë na tuee' juu na m'án yo Jesús, tëco'xtye juu nnon jon. Itso juu:

—'U' ta, xe na juuhan' aa m'an' ntjoohin, je'cue' tyjö.

33 Ndo' ya na jndyiaa' Jesús na it'ioo jndyi María, ndo' mantyi joo nn'an judíos na jndyontyjahan toxen' juu, cotyuee nan'ñeen, yajo' t'man jndyi sichjoo'han' ts'on jon, ata si'ndaa'han' ntyjii jon.

34 Taxee' jon ndëëhan:

—¿Yuu nquii jon na ty'iuho'hin?

Jnduehan nnon jon:

—Nnda' ta, quindyoquindya'.

35 Ndo' t'ioo Jesús. 36 Ndo' nque nn'an judíos'ñeen, ya na jnty'iahan na nnda' s'aa jon, jnduehan ndëë ntyjehan:

—Quitquenho' cüenta na venchjii jndyi jon juu ts'oo'ñeen.

37 Majo' vendye nnan'ñeen jnduehan:

—Tsans'ava' na tyincyaa jon na jndyiaa' tsan-nchjaan', ¿Aa chi mantyi vaa najndeí na conduihin na tyi'ngue' Lázaro?

Tyincyaa Jesús na tando' xco Lázaro

³⁸ Ncüiichen jon si'ndaa'han' ntyjii Jesús. Sá yohin naijon na vaa tsë'tsjö' na jnan'ya nn'an tsi'ts'ua. Të' ncüii tsjö' 'ndyohan'. ³⁹ Ndo' tso Jesús ndëëhan:

—Quenaan'ho' tsjö'va'.

Majo' juu Marta, xjo ts'oo'ñeen, tso jon:

—Ta, jndë tic'eehin ee neinhin jndë nenque xuee na tue' juu.

⁴⁰ Ndo' tso Jesús nnon juu:

—¿Aa chito jndë tsjö nnon' xe na aa ngantyja tson' Tyo'ts'on, ndyia' nnon' na ndit'maan'hin?

⁴¹ Jo' te'ndyaa'han juu tsjö' natë' 'ndyo tsi'ts'ua'ñeen. Ndë jndondë jon, sinin jon nnon Tyo'ts'on, itso jon:

—Ncya ya jndyi 'U' tye' na mandyi' jñ'oon 'ndyö.

⁴² Ee mantyi na ninnquii'chen mandyi' jñ'oon na matsinën nnon'. Majo' nnda' jñ'oon tsjö cha' nque nn'an na m'an xi'jndio na m'an, ngantyja n'onhan na 'U' t'ua' ts'ianmin nnön.

⁴³ Ndo' vi na jndë tso jon na nnda', sue jon jndyee' jon, itso jon:

—'U' Lázaro, quindui' jo'.

⁴⁴ Ndo' juu xjen'ñeen jndui' tsoLázaro vetyjo ndiaa na tyi'ntuein ng'ee juu yo nt'ö juu, ndiaa'ñeen jnan'cüetyjo nn'anhan'hin na tanty'iuhin. Mantyi të' nnon juu yo ncüii ndiaa. Itso Jesús ndëë nan'ñeen:

—Quinan'quinan'ho' ndiaamin'hin cha' ya ncja juu.

*Jnan'jnda' nn'an judíos na nt'uehan Jesús
(Mt 26:1-5; Mr 14:1-2; Lc 22:1-2)*

⁴⁵ Ndo' jndye nn'an judíos'ñeen na ty'ehan yo María, ya na jnty'iahan na nnda' s'aa Jesús, tentyja n'onhan jon. ⁴⁶ Majo' vendye ntyjehan tye-nan'quindyiihan nn'an tmaan' fariseos. Tonduehan na jnty'iahan na nnda' s'aa Jesús jon. ⁴⁷ Ndo' nque ntyee na conintque, tatjonhan yo fariseos yo vendye ntyjehan na conduihan nanm'ann'ian. Jnduehan ndëë ntyjehan:

—¿Nchu vaa nquii nt'aha? Ee tsanva' jndë ti-jndye ts'ian its'aa juu na tyi'je'quinduihan' na ve' yo ntyja 'naan' naijndei nquii ts'an. ⁴⁸ Xe na aa ve'to n'ndyëë na quits'aachen jon na nnda', ya jo' tsoñ'en nn'an ngantyja n'onhanhin. Ndo' na nnda', joo nn'an romanos nnan'tyuii'han vats'on njan jaa nn'an judíos yo ninvaa nt'ö tsjöönhön.

⁴⁹ Cüii joo nan'ñeen jndyu jon Caifás. Juu chu'ñeen juu jon conintquehin ndëë ntyee cüenta jaa nn'an judíos. Itso jon ndëë ntyjehin nan'ñeen:

—'O' min'chjo tyi'jnda' nquenho'. ⁵⁰ Min tyi'quitji'ho' cüenta na yantyichen na cue' ncüii tsans'a ntyja 'naan tsoñ'en joo nn'an ndyuaa na nan'xuan jaa, cha' nquii ta tsanm'aants'ian t'man tyi'ntscüje jon tsoñ'en jaa.

⁵¹ Majo' chito na tso jon jñ'oon'ñeen ng'e na ivaa' ts'on nquii jon. Nnda' tso jon ng'e juu chu'ñeen conduihin tyee na conintque ndëë jaa nn'an judíos. Jo' na tyincyaa Tyo'ts'on na tyuaa'chen sinin jon 'nan na xejnda ngüentyja na nguaahan'

na nnan'cuee' nn'an Jesús. Nguaa na nnda' cha' nquii tsanm'aants'ian t'man, tyi'ntscüje jon nque ntyjehan nn'an na m'anhin juu ndyuaa'ñeen. ⁵²Ndo' chito xia'ntyí ntyja 'naan nque nn'an judíos na ngue' Jesús. Mantyi ngue' jon ntyja 'naan tsoñ'en nn'an na min'cya ro joo na m'anhan na t'man qui n'onhan jon, ntsitjon Tyo'ts'on nan'ñeen ntyja 'naan' jon. ⁵³Ng'e na nnda' tso Caifás, ma-juuntyi xee'ñeen jnt'a nn'an judíos'ñeen jñ'oon na nnan'cuee'han juu Jesús.

⁵⁴Ng'e jo', tavi tondyi' tyincyo Jesús quii' nt'an nn'an judíos. Jo' jnt'uí ndyuaa Judea yohin, sá ncüii tsjoon chjo na jndyu Efraín. Juu tsjoon'ñeen ndyo m'aanhan' ndyuaa najjon na tyi'jndye nn'an m'an. Jo' tom'án yohin cüanntyí ro xuee.

⁵⁵Xjen'ñeen vavindyó na nguee' nguee pas-cua na jaa nn'an judíos conan'cüjê quinman na conan't'maan' Tyo'ts'on. Vitjachen na nguee' juu nguee'ñeen, jndye nan'ñeen jndui'han njoonhan, ty'ehan Jerusalén cha' ndëë nnan'quindëhan tsoñ'en na ican jñ'oon na tqwen Moisés, na ntyja 'naan' jo' ntqwenhan'hin na ji'ua conduihan ton-non Tyo'ts'on. ⁵⁶Joo nan'ñeen tojnt'uehan Jesús. Ndo' viochen xjen na tom'anhan vats'on t'man, tonduehan ndëë ntyjehan:

—¿Nchu vaa m'aan' n'onho', aa nts'aahan' na tyi'xe'quindyó jon nguee'?

⁵⁷Ndo' joo ntyee na conintque ndëë jaa nn'an judíos yo nin'nn'an tmaan' fariseos, tqwenhan jñ'oon najndeih'an'. Jnduehan min'cya ro ts'an na aa ntyjii yujon m'aan Jesús, quitsiquindyii tsan'ñeehan, cha' nndëë ncuee' ndueehan jon.

12

Scongio María nchen' ng'ee Jesús (Mt 26:6-13; Mr 14:3-9)

¹ Yon xuee vitja na nguee' nguee pascua ya na jaa nn'an judíos conan'cüjē quinman na conan't'maan' Tyo'ts'on, juu xjen'ñeen squé tsjoon Betania yo Jesús. Squé vaa' Lázaro, juu tsan na tyincyaa jon na vando' xco. ² Ndo' jnan't'maan' nan'ñeen Jesús, jnan'jnda'han na tcü'á. Juu Marta tyentjon juu ndě ndo' mantyi tacüetyen nquii Lázaro'ñeen yo já na tendyuá mesa yo Jesús. ³ Juu María'ñeen na y'oon juu xoncüe litro nchen' ninquii'chen nardo jnda jndyi njonhan'. Scongio juu nchen'ñeen ng'ee Jesús, ndě jo' tovee' juu ng'ee jon yo soxquen juu. Ndo' na s'aa juu na nnda', ninvaa quii' v'aa'ñeen tycya jndye quichi. ⁴ Juu xjen'ñeen juu Judas Iscariote, jnda Simón, m'aan juu jo', juu juu na jndě tindyovi' na nninncyaa juu cüenta Jesús. Condui tsan'ñeen ncüii já na tqween' Jesús na quinanjön yo jñ'oon na toninncyaa jon.

⁵ Tyi'cuaa ya ntyjii juu ndu na s'aa María na nnda', itso juu:

—Cüa chito tijnt'ua nchen'va' na ncüii ndye ciento s'on denarios. Juu s'on'ñeen nnděe ntejn-deihan' nanninñen'.

⁶ Majo' chito tso juu na nnda' ng'e na venchjii juu joo nanninñen'. Tso juu na nnda' ng'e tsanch'ueehin, ee juu tonay'oon tjanche na toquiñjon s'on na toninjnt'ue tsoñ'en já, ndo' toco'xen nquiihin na tocüji' juu s'on na ñjonhan'.

⁷ Ndo' na nnda' tso juu, jo' t'a Jesús, tso jon:

—Qui'ndyi' tsanscuva' na its'aa juu na nnda'. Ee itsijnda' juu ntyja 'naan' xuee na ntsaquityiu nn'an ja. ⁸ Ee nanninñen' tsoñ'en xuee m'anhan quii' nt'anho'. Majo' ja chito ninnquii'chen nnda' na nc'ön yo 'o'.

Jnan'jnda' ntyee na nnan'cuee'han Lázaro

⁹ Tic'uaa jñ'oon na m'aan Jesús Betania yo já, ng'e jo', jndye nn'an squenonhan na m'án. Majo' chito xiaa'ntyi na nin'quijnty'iahan Jesús, mantyi nin'quijnty'iahan juu Lázaro'ñeen, ts'an na tue' na tyincyaa Jesús na tando' xco. ¹⁰ Ng'e na nnda' vaa, nque ntyee na conintque ndëe jaa nn'an judíos, jnan'jnda'han na mantyi nnan'cuee'han Lázaro. ¹¹ Ee ntyja 'naan' jon jndye ntyjehan nn'an judíos tjihan ntyja 'naan' ntyee, tëntyja n'onhan Jesús.

*Ya squë Jerusalén jnan't'maan' nn'an Jesús
(Mt 21:1-11; Mr 11:1-11; Lc 19:28-40)*

¹² Tonco ncüiichen xuee, nn'an na jndye jndyi'hin jndyehan na mandyo ntsquë Jerusalén yo Jesús. ¹³ Yajo' tyechohan njon ntsquii nnontëncy'a, tyequitjonhan juu jon. Tonan'xuaahan, tonduehan:

—Cüit'maan' nquii Tyo'ts'on. Quityio jon jn'aan nquii tsan na ndyo yo xuee' nquii jon na taquintyja jon t'man ts'an conduihin na co'xen jon jaa nn'an Israel.

Nnda' ro jñ'oon tonan'xuaa nan'ñeen.

¹⁴ Ndo' tijnda' ncüii snon na tantjo Jesús. Na s'aa jon na nnda', siquindëhan' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui tivio.

¹⁵ Itsohan':
'O' nn'an Jerusalén, tyi'ndyueho'.

Quitquenho' cüenta, indyo nquii jon na taquintya
juu jon t'man ts'an conduihin na co'xen jon
'o' na ntjo jon snon chjo.

¹⁶ Majo' já nn'an na tqueen' Jesús na quitsay'õn yo
jñ'oon na toninncyaa jon, tataa' n'õn jñ'oonmin'
na vejndyee. Majo' vi na jndë sit'maan'
Tyo'ts'onhin, yajo' tēñjoon' n'õn na nnda' vaa
jñ'oon na jndui ntyja 'naan' jon, ndo' tui cha'xjen
juu jñ'oon'ñeen na jndui.

¹⁷ M'an ncüii tmaan' nn'an judíos xjen na t'man
Jesús Lázaro na toquindyii' jon quii' tsi'ts'ua. Ndo'
joo nan'ñeen, vi na jndë tyincyaa jon na vando'
xco Lázaro, yajo' totji' jndyoyuhan ntyja 'naan'
na nnda' vaa na jnty'ia ndëehan. ¹⁸ Mang'e juu
ts'ian'ñeen na s'aa Jesús na tyi'je'quindëe ndui-
han' na ve' najndei nquii ts'an, jo' na tyequitjon
nan'ñeen jon na jndë jndyehan na nnda' s'aa jon.
¹⁹ Ndo' na nnda', jo' jndue fariseos'ñeen ndëe nty-
jehan:

—¿Aa cotquenho' cüenta je'? Taje'quindëe
nnt'aha. Tsoñ'en nn'an conanjonhan ntyja 'naan'
jon.

*Vendye nn'an na conan'neinhan jñ'oon griego
jnt'uehan Jesús*

²⁰ Quii' nt'an nn'an na ty'e nguee xjen na co-
nan'cüje nn'an judíos quinman, tom'an vendye
nn'an na conan'nein jñ'oon griego. ²¹ Squenon
nan'ñeen na m'aan Felipe, juu jon ts'an tsjoon
Betsaida, ndyuaa Galilea. Tanhan vi naya'ñeen
nnon jon, jnduehan:

—Nnda' ta, nt'ue n'õn na nnan'nën yo nquii
Jesús.

²² Ndo' tēquitso Felipe juu jñ'oon'ñeen nnon Andrés, jndē jo' vehan tyequinduehan nnon Jesús na nnda'. ²³ Ndo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Ja na condui tsans'a na jñon Tyo'ts'on quii' nt'anho', naneihin jndē tentyja xjen na ngenön navi' t'man na ntyja 'naan'han' ntsit'maan' Tyo'ts'on ja. ²⁴ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndēēho', ncüii ntquen tsjaan, icanhan' na nnon' ts'adhan' nnon tyuaa. Na nts'aa juu na nnda', itsijonhan' juuhan' cha'vjon na jndē tue'han'. Ee xe na tyi'ndui na nnda', contjohan' na ninjo' ninncüiihan'. Majo' vi na jndē jnon' ts'adhan', jndye ntquen ngue' nts'aahan'. ²⁵ Minnichen ts'an na ve'nchjii nquiihin yo na ntsijnda' nquii juu na ngüando' ñuaan' juu, jnaan' jo' ngitsuhin. Majo' min'cya ro ts'an na tyi'njon ntyjii juu nchu vaa na vam'aan juu, nndaa' juu na tyi'jon quintycüii na vando' ñuaan' juu. ²⁶ Xe na aa m'aan ncüii ts'an na nin'quityentjon nnön, quitsue juu jñ'oon na mancyä. Ee na nts'aa juu na nnda', nc'oon juu naijon na m'an ja. Ndo' nquii Tyēhö' ntsiquinjon jon juu tsan'ñeen.

Itsinin Jesús ntyja na nnan'cuee' nn'anhin

²⁷ “Nein itsi'ndaa'han' ntyji na ngenön navi', ndo' ¿Nchu vaa ntsjö ntyja 'naan'han'? ¿Aa ntsjö: “Tye', cüji' ja juu xjen na ngenön navi'vahin”? Majo' xe'quitsjö na nnda' ee majuu ts'ian na jndyö na ncüiö cüenta nn'an. ²⁸ 'U' tye', ncyä' na ndit'maan' 'U' ntyja njan.

Juu xjen'ñeen tic'uaa jndyee' tye jon quiñoon'ndue. T'a jon:

—Jndë tyincyá na covit'maan' ja, ndo' ndit'maan'ntyichen ja.

²⁹ Ndo' nque nn'an na ventyjee' nc'ía, jndyehan na nnda'. Jo' jnduehan ndëë ntyjehan na co'man ntsuee. Majo' vendye ntyjehan jnduehan:

—Ncüii ángel sinin nnon jon.

³⁰ Majo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Tic'uaa na jndyeho' na sinin jon cha' quitejndeihan' 'o', chito cha' ntejndeihan' ja.

³¹ Nein covijnda' jnan na nan'xuan nn'an tsonnangue. Nanein ndyuii' ntyja na tsixuan juu yutyia na ico'xen juu quii' n'on nn'an. ³² Ndo' vi na jndë jnan've nn'an ja nnon tsonjn'aan na nnan'cuee'han' ja, yajo' joo nn'an na ninvaa tsonnangue ndyontyjahan ntyja njan.

³³ Jñ'oonva' itso jon cha' quitsi'manhan' nchu vaa na ngenon jon na ngue' jon. ³⁴ Majo' t'a nan'ñeen, jnduehan:

—Majndë jndyë na juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui itsiquindyihan' na nquii Cristo tyi'je'quintycüii na nc'oon jon. Ndo' na nnda', ¿Ndu na matsu' na nquii jon na conduihin tsans'a na jñon Tyo'ts'onhin quii' nt'an nn'an, nnan'vehanhin na nnan'cuee'han jon? ¿Nin juu na nnda' na matsu' na conduihin tsans'a na jñon Tyo'ts'on quii' nt'an nn'an?

³⁵ Ndo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—Ja na condui naxuee quii' nt'an nn'an, chjo ro xjen na vi m'an quii' nt'anho'. Ng'e jo' nin-nquii'chen c'onho' ntyja njan viochen xjen na m'anntyëchën yo 'o', cha' juu na condui natyia tyi'ncju' cjehan' 'o'. Ee ts'an na m'aan nacje 'naan' natyia, tyi'quintjii juu yuu jon vjay'oonhan'hin.

36 Majo' ja na condui naxuee, viochen xjen na m'an quii' nt'anho', cantyja n'onho' na condui ja nquii naxuee'ñeen. Xe na aa nnt'aho' na nnda', nnan'xuanho' ntyja 'naan' Tyo'ts'on na nquii jon conduihin naxuee.

Ndo' vi na jndë sinin Jesús jñ'oonmin', tja jon ncüii joo najon nty'iuu'.

Tyi'nin'cantyja n'on nn'an judíos Jesús

37 Ee min na jndye nnon ts'ian tots'aa Jesús tondëehan na tyi'je'quinduihan' yo najndei nquii ts'an, mancüixjen tyi'nin'cantyja n'onhan jon.

38 Nnda' tui cha' quitsiquindëhan' jñ'oon na toninncyaa juu Isaías, tsan na totsinyin nchu vaa 'nan na nguaa. Tso jon:

Ta, ¿Nin juu na vantyja ts'on jñ'oon na conincyá?

Ndo' juu Isaías'ñeen tsontyichen jon ncüiichen jñ'oon:

¿Nin juu na jndë si'man Tyo'ts'on nnon ntyja najndei na condui nquii jon?

39 Si'man Isaías'ñeen nchu vaa na ndiquindëe na ngantyja n'on nn'an judíos Tyo'ts'on, ee vaa ncüiichen jñ'oon na tso tsan'ñeen:

40 Cha'xjen ts'an na nchjaan', ndiquindyiaa' juu, mannda' s'aa Tyo'ts'on quii' n'on nn'an, ndo' tyincyaa jon na jnan'que' n'onhan tonnon jon.

Nan'min' tui cha' tyi'je'quitquenhan cüenta nchu vaa na nt'ue ts'on jon yohan min na je'cüaa' n'onhan yo ntyja 'naan' ts'ian na its'aa jon.

Ndo' tsontyichen Tyo'ts'on nnon Isaías'ñeen: Ee xe na aa ntquenhan cüenta nchu vaa nt'ue ts'ön yohan ndo' ncüaa' n'onhan juuhan',

ndo' ng'e na nnda' ntcüe' n'onhan jnanhan, ndo'
ng'e jo' ntsin'man ja ñuaanhan.

Ndö' vaa jñ'oon na tso Tyo'ts'on. ⁴¹ Sinin
Isaiás'ñeen ntyja 'naan' nquii Jesús ya sinin jon
jñ'oonva' xjen na tityincyoo' nnon jon na tit'maan'
Tyo'ts'on.

⁴² Majo' min na nnda' tso Isaiás'ñeen, jndye
nn'an na m'an n'ian quii' nt'an nn'an judíos,
tëntyja n'onhan Jesús. Majo' jnaan' na ncyaahan
nn'an tmaan' fariseos, jo' tyi'quitji' jndyoyuhan
na nnda'. Ee xe na aa ntji' jndyoyuhan ntyja
'naan' jon, nque fariseos'ñeen tyi'je'ncyahan na
vanaan na nnan'jon nan'ñeen xjen na covancüihan
vats'on na conan't'maan' nn'an Tyo'ts'on. ⁴³ Ee joo
nanm'ann'ian'ñeen, neinntyichenhan na quindue
ntyjehan na ya jndyi cont'ahan, chichen na ntyja
n'onhan na juu Tyo'ts'on ngitso na ya ntyjii jon
yohan.

*Jñ'oon na incyaa Jesús, coxehan' nn'an yo 'nan
na conan'tjahan*

⁴⁴ Yajo' jndei tic'uaa 'ndyo Jesús. Tso jon:

—Minninchen ts'an na vantyja ts'on ja,
tsan'ñeen chito xia'ntyi ja vantyja ts'on juu.
Mantyi vantyja ts'on juu nquii Tyëhö' na jñon
jon ja. ⁴⁵ Ndo' minninchen ts'an na jndë jndyiaa'
juu ja, mantyi jndë jndyiaa' juu nquii jon na jñon
ja quii' nt'anho'. ⁴⁶ Ja na condui naxuee jndë
jndyö tsonnangue na mancya naxuee quii' ñuaan
nn'an, cha' minninchen ts'an na vantyja ts'on
ja, ncüji'han'hin ntyja 'naan' natyia. ⁴⁷ Majo'
min'cya ro ts'an na ndyii jñ'oon na mancya,
min tyi'quitsiquindë juuhan', chito ja tsixuan

na ntco'xën tsan'ñeen 'nan na itsitjahin. Ee chito t'ion Tyëhö' ts'ian ja na ntco'xën nn'an yo 'nan na conan'tjahin. T'ion jon ts'ian ja na quitsin'man ñuaan nn'an. ⁴⁸ Juu tsan na tyi'cuee' ts'on ja ndo' min tyi'cy'oon juu cüenta jñ'oon na mancyä, vaa ncüii na ntco'xenhan'hin. Juu xuee na mats'iañ'en, manquentyi jñ'oon na jndë sinën, joochan' ngito'xenhan' tsan'ñeen ntyja 'naan' na jndë sitjahin. ⁴⁹ Tyi'nan'tiuho' na ve' na jndei' nquii 'ndyö na matsinën jñ'oonmin'. Ee nquii Tyëhö' na jñon ja quii' nt'an nn'an, nquii jon t'ion ts'ian ja na quitsinëhan', ndo' na quitsi'manhan' ndëëho'. ⁵⁰ Ndo' juu jñ'oon na tquen jon, mavaa' ts'ön na incyaahan' na tsixuan ts'an na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. Ng'e jo' ninnquii'chen matsinën cha'xjen joo jñ'oon na ndë si'man jon nnön.”

13

Tman Jesús ng'e nn'an na tqueen' jon

¹ Ntyjantyi xjen na tye' na tqueen' Jesús já nn'an na quitsay'ön yo jñ'oon na toninnycyaa jon, si'man jon na venchjii jndyi jon já. Ntyjii jon na jndë vaventyja xjen na nndui' jon nnon tson-nangue na ncja ntcüe' jon na m'aan tye jon. Jo' xjen na vavindyö na ngitye' nguee pascua ya na conan'cüjě quinman na conan't'mán' Tyo'ts'on, si'manntyichen jon na t'man jndyi vaa na venchjii jon já.

² Tcü'á yo Jesús cüenta matman. Juu xjen'ñeen jndë s'aa yutyia quii' ts'on juu ntyjě Judas Iscariote, jnda Simón, na ncyaa juu cüenta Jesús.

³ Majnda' ntyjii jon na nquii tye jon jndë ty-
incyaa jon na min'ncüii 'nan tyi'ngenon jon na
chito jñ'oon' jon. Ntyjii Jesús na jnan jon na
m'aan Tyo'ts'on ndo' majo' vja ntcüe' jon. ⁴ Juu
tman'ñeen, viochen xjen na tcü'á, jnanquintya
Jesús, tji' jon ndiaatco na cüe jon. Sityen jon tsiaa'
jon yo ncüii ndiaa na cot'ué ndué. ⁵ Ndë jo' tyion
jon ndaatioo quii' 'nan na cotmán ndué. Ta' jon na
iman jon ng'ë, ndë ive' jon ng'ë yo ndiaa'ñeen.

⁶ Majo' ya na tuee' jon nnon Simón Pedro, itso
juu nnon jon:

—Ta, ¿Aa ja mman' ng'ë?

⁷ T'a Jesús, itso jon:

—Ndicüaa' tson' ts'ian na mats'a naneihin,
majo' ya ndëcya ncüaa' tson'han'.

⁸ Majo' itso Pedro:

—Tyi'xe'ncya na mman' ng'ë.

T'a Jesús, itso jon:

—Xe na aa tyi'man 'u', tyi'je'quindëë ntsixuan'
ntyja njan.

⁹ Itso Simón Pedro nnon Jesús:

—Ta, xe na aa nnda', yajo' chito ve' xia'ntyi ng'ë,
manti quiman' nt'ö yo xquën.

¹⁰ Majo' sinin Jesús ncüii jñ'oon na tyi'quitso
nquii'han' nnon Pedro:

—Minninchen ts'an na jndë jndëë', tyi'icanhan'
na mman na ninvaañ'enhin ee jndë ntju'hin, ve'
xia'ntyi ng'ee ro juu icanhan' na mman. Ndo' 'o'
conduiho' na ntju' n'onho', majo' tyi'tsoñ'enho'.

¹¹ Nnda' tso jon ee ntyjii ya jon nin juu na nin-
ncyaa cüentahin nduee ntyee 'naan nn'an judíos.
Ng'e jo' na tso jon:

—Majo' tyi'tsoñ'enho' na conduiho' na ntju' n'onho'.

¹² Ndo' vi na jndë jndë tman jon ng'ë, tcüe nnda' jon ndiaatco 'naan' jon, ndë jo' təcjo nnda' jon mesa. Itso jon ndë:

—¿Aa covaa' n'onho' nin 'nan itsiquindyihan' na nnda' s'a? ¹³ 'O' conan'quijndyuhó' ja tsan na tsi'man jñ'oon naya ndëëho' ndo' mantyi na condui ja ts'an na ico'xeenho'. Ndo' majo' ro na condueho' ee mancüixjen jo' condui ja. ¹⁴ Ng'e ja na condui tsan na tsi'man ndëëho' ndo' na matye'ntjõho', jndë tman ng'eho', mantyi chuhan' na 'o' quitjue'cjeho' na ntyentjonho' ndëë ntyjeho'. ¹⁵ Ee ja jndë s'a ncüii nnon na tsi'manhan' ndëëho' cha' mantyi 'o' quint'aho' na nnda' yo nn'an cha'xjen jndë s'a yoho'. ¹⁶ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', juu moso tyi't'man conduihin cha'xjen t'man condui nquii ts'an na ityentjon juu nnon. Ndo' mantyi nquii ts'an na conduihin ts'an na incyaa juu jñ'oon, tyi'tsijonhan'hin yo nquii ts'an na t'ua ts'ian'ñeen nnon juu. ¹⁷ Xe covaa' n'onho' jñ'oonmin' ndo' xe na aa nt'aho'han', ndyio Tyo'ts'on jn'aanho'.

¹⁸ “Majo' chito matsjö jñ'oonva' ntyja 'naan tsoñ'enho'. Ee mantyi nchu xjen nn'anho', 'o' na jndë tjiho' na quinan'jonho' ts'ian na mats'a. Ee mancüixjen ijndei'han' na quitsiquindëhan' juu jñ'oon na chu salmo na itsohan': “Manquii ts'an na icüa' yo ja, itsuehin na cjö.”

Nnda' vaa itsiquindyi juu salmo'ñeen. ¹⁹ Matsjö jñ'oonva' ndëëho' vitjachen na nndui na nnda', cha' juu xjen na ntsiquindëhan' juuhan', ngantya

n'onho' na condui ja manquiintyi jon na jndë tot-sjö ndëëho'. ²⁰ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', minnichen ts'an na ncy'oon juu cüenta ts'an na ma'ua ts'ian njan nnon juu, ja iy'oon tsan'ñeen cüenta. Ndo' minnichen ts'an na iy'oon juu cüenta ja, mantyi iy'oon tsan'ñeen cüenta nquii jon na jñon ja quii' nt'anho'.

Itsiquindyi Jesús na njndëë Judas jon
(Mt 26:20-25; Mr 14:17-21; Lc 22:21-23)

²¹ Jndë na sinin Jesús jñ'oonva', t'man jndyi vaa na si'ndaa'han' ntyjii jon, yajo' tji' jndyoyu jon ndë. Itso jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', ncüii nqueho' nninncyaa juu cüenta ja.

²² Xjen'ñeen tojnty'ia ndëë ntyjë ng'e ndicüaa' n'õn nin ncüii já na itso jon na nts'aa na nnda'.

²³ Juu xjen'ñeen ja Juan na vequityën ngiaa' Jesús na cocü'á. T'man vaa na venchjii jon ja. ²⁴ Jo' juu Simón Pedro s'aa jon nt'ö jon nnön na cüax'ë nnon Jesús nin ncüii já na nninncyaa juu cüentahin. ²⁵ Jo' sindyoo'ntyichen ja ngiaa' Jesús, tax'ë nnon jon, tsjö:

—Ta, ¿Nin ncüii já na nts'aa na nnda'?

²⁶ Ndo' t'a jon 'ndyö, tso jon:

—Majuu tsan na nninncyaa tan' tyoo' nnon ya na jndë siquint'ahan'.

Ndo' vi na jndë siquindaa' jon tyoo'ñeen, tyin-cyaa jonhan' nnon Judas Iscariote, jnda ncüii ts'an na jndyu Simón. ²⁷ Ndo' xjen'ñeen vi na jndë ty'oon juu cüenta tyoo'ñeen, tēquee' yutyia Satanás quii' ts'on juu. Yajo' tso Jesús nnon juu:

—Quitsicje 'u' yo ts'ian na ntsa'.

28 Majo' já na minndyuá mesa yohin, min'ncüii já tyí'cüaa' n'õn ndu na nnda' tso jon. 29 Ndo' ng'e na mangiõ na juu Judas na y'oon tjanche na ñjon xoquitu', jo' vendye já jnan'tiú na t'ua Jesús ts'ian nnon juu na quitsijnda juu 'nan na icanhan' na ninjnt'ue já juu ngee'ñeen, ndo' aa quits'aa juu naya naninñen'.

30 Ndo' vi na jndë tcüa' Judas juu tan' tyoo'ñeen, manin'ñoon' jndui' juu. Ndo' juu xjen'ñeen jndë tijaanhan'.

Jñ'oon xco na ico'xenhan' nn'an

31 Vi na jndë jndui' Judas quii' nt'án, itso Jesús ndë:

—Neihin ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnõn na jndyõ quii' nt'an nn'an, condit'maan' ja. Ndo' juu 'nan na ngenõn ndit'maan' jon ntyja 'naan'han'. 32 Ndo' ng'e juu 'nan na ngenõn, ndit'maan' jon ntyja 'naan'han', yajo' mantyi ja na condui tsans'a na jñon jon ja quii' nt'an nn'an, ntsit'maan' jon ja ntyja 'naan'han' ndo' cje nts'aa jonhan'. 33 'O' na conduiho' ntsinda na venchjiho', matavivio vi m'an yo 'o'. Njnt'ueho' ja, ndo' cha'xjen jndë totsjö ndëë ntyjëehë nn'an judíos, nein majuuntyihan' matsjö ndëëho': 'O' je'quindëë ntsqueho' najjon na ncjö. 34 Ncüii jñ'oon xco na mancyá ndëëho' na ico'xenhan' 'o', na quinan'vengioho' ntyjeho'. Cha'xjen m'an ja na ventjiho', mannda' vaa quinan'vengioho'hin. 35 Ee na nnt'aho' na nnda', tsoñ'en nn'an ncüaa' n'onhan na conduiho' nn'an na tc'ën na quit-say'onho' yo jñ'oon na mancyá.

*Itsiquindyi Jesús na ncüji Pedro**(Mt 26:31-35; Mr 14:27-31; Lc 22:31-34)*³⁶ Ndo' taxee' Simón Pedro nnon Jesús:

—Ta, ¿Yuu vijon vja'?

T'a Jesús, tso jon:

—Ntyja na ngenön naneinhin, je'quindëë ntsijon 'u' ntyja 'naan'han', majo' ngüentyja xjen na ngenoon'han'.

³⁷ Jo' taxee' Pedro nnon jon:

—Ta, ¿Ndu na je'quindëë na ntsijon ja naneinhin yo 'nan na ngenoon'? Tanin min xe na aa ncü'io yo ntyja 'nan'.

³⁸ Ndo' t'a Jesús, tso jon:

—'U' matsitiu' na nninncyaa' na nncü'io' ntyja njan. Jñ'oon na mayuu' matsjö nnon', vitjachen na ntsixuaa quill'ö na vanco 'io, majo' juu xjen'ñeen 'u' jndë ndye jnda jndë tji 'u' ntyja njan.

14*Condui Jesús nato na nguee' ts'an na m'aan Tyo'ts'on*¹ “Tyi'ninncyaho' na ntsi'ndaa'han' ngioho'. Covantyja n'onho' Tyo'ts'on, mantyi cantyja n'onho' ja. ² Vaa' tyëhö' jndye joo min yuu jon na nc'on nn'an. Xe na aa chi nnda' vaa, jndë tsjö ndëëho'. Mancjö na ntsijnt'a joochan' na ninjnt'ueho'. ³ Ndo' na jö ntsijnt'a naijon na nc'onho', majo' nndyö ntcü'ë. Ndo' jo' ncjöchöho' naijon na m'an, cha' naijon na m'an, mantyi 'o' nndëë nc'onho' jo'. ⁴ Ndo' 'o' mangioho' yuu jon tja nato na nguee'han' naijon na jö.⁵ Ndo' itso Tomás nnon Jesús:

—Nnda' ta, já tyi'quindiö yuujon vja', ndo' ¿Nchu vaa nt'á na ncüaa' n'ön yuujon tja juu nato'ñeen?

⁶ T'a Jesús, tso jon nnon juu:

—Ja condui nato, ndo' condui ja jñ'oon na mayuu', ndo' condui ja na tyi'jon quintycüii na vando' ñuaan' ts'an. Ninnquii'chen ntyja njan na nndëe nguee' ts'an na m'aan Tyëhö'. ⁷ Xe na aa covaa' n'onho' nin condui ja, yajo' mantyi ncüaa' n'onho' ntyja 'naan' nquii Tyëhö'. Majo' nanein na tonnon ng'e na cota'jn'aanho' ja, mantyi cota'jn'aanho'hin, ndo' cha'vijon na jndë jnty'ia ndëëho'hin.

⁸ Ndo' tso Felipe nnon Jesús:

—Nnda' ta, quitsi'man' Tye'hö' ndë, yajo' ntjo ya ngiö.

⁹ T'a Jesús 'ndyo juu:

—'U' Felipe, jndë tijndye xuee na m'an yo 'o', ¿Aa manin jo' tyi'cüajnan' ja? Juu ts'an na jndë jndyiaa' ja, mantyi jndë jndyiaa' juu nquii tyëhö'. ¿Ndu na tsu!: Quitsi'man' tye'hö' ndë? ¹⁰ ¿Aa tyi'cantyja tson' na jndyoyu condui ja yo tyëhö', ndo' jndyoyu conduihin yo ja? Majoo jñ'oon na matsinën ndëëho', chito cha'xjen na mavaa' ts'ön ncö na matsinëhan'. Nquii Tyëhö' na ninnquii'chen m'aan jon yo ja, nquii jon its'aa jon ts'ian 'naan' jon yo ntyja njan. ¹¹ Ng'e na nnda', cantyja n'onho' na ninncüii condui ja yo Tyëhö', ndo' ninncüii conduihin yo ja. Xe na aa ndicantyja n'onho' na nnda', majo' ncyaho' na ngantyja n'onho' ja xeng'e ntyja 'naan' joo ts'ian na mats'a. ¹² Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', min'cya ro ts'an na vantyja ts'on juu ja, maninjoo ts'ian na mats'a, jo' nts'aa juu. Ata njonntyichen ts'ian na nts'aa juu, ng'e jö na

m'an Tyëhö'. ¹³ Ndo' minninchen jñ'oon na ngitanho' nnon Tyëhö' yo xuë, jo' na ninncyahan' cha' cüit'maan'hin ntyja njan na condui ja jnda jon. ¹⁴ Tsoñ'en na ngitanho' yo xuë, ninncyahan' ng'e na m'anho' ntyja njan.

Itso Jesús na ninncyaa jon Espíritu Santo quii' n'on nn'an na vantyja n'onhan jon

¹⁵ “Xe na aa vengioho' ja, yajo' quita'nguee'ho' jñ'oon njan na ico'xenhan' 'o'. ¹⁶ Ndo' ja ntc'an nnon Tyëhö' na nncyaa jon ncüiichen na ntejn-dei jon 'o', manquii Espíritu Santo na condui-hin jñ'oon na mayuu'. Ninnquii'chen nc'oon jon yoho'. ¹⁷ Nn'an na m'an ntyja 'naan' tson-nangue, je'quindëë na ncy'onhan cüenta jon ee tyi'cojnty'iahin jon, min tyi'quita'jn'aanhan jon. Majo' 'o' cota'jn'aanho'hin, ee m'aan jon quii' n'onho', ndo' ninnquii'chen nc'oon jon yoho'.

¹⁸ “Tyi'je'qui'ndyi 'o' na ntjotoho', majnda' na nndyö nnt'a na m'anho'. ¹⁹ Nn'an na tyi'cantlya n'onhan ja, mavaa xjen na nnan'cuee'han ja, ndo' ndë jo' taxe'quijnty'iantyichenhan ja. Majo' 'o' njnty'ia nda'ho' ja, ee na ngüant'ö xcö. Mang'e jo' mantyi 'o' nnan'xuanho' na tyi'quintycüii na nta'ndo' xco ñuaanho'. ²⁰ Juu xjen'ñeen, vi na jndë tentyjahan', ncüaa' n'onho' na m'an ja yo Tyëhö', ndo' mantyi 'o' m'anho' yo ja, ndo' ja m'an yoho'. ²¹ Juu tsan na itsue jñ'oon na maco'xën ndo' na it-siquindëë juuhan', tsan'ñeen vi'nchjii juu ja. Mantyi nquii Tyëhö' ntsivi'nchjii jon ts'an na vi'nchjii ja. Ndo' mantyi ja ntsivi'nchji tsan'ñeen, ndo' ntsi'man nnon jon ntyja njan.

²² Yajo' itso juu tsan na jndyu Judas, majo' chito Judas Iscariote:

—Nnda' ta, ¿Ndu na xia'ntyi ndě na ntsi'man' ntyja na condui 'u', majo' tyi'je'quitsa'han' nděe nn'an tsonnangue?

²³ Ndo' t'a Jesús 'ndyo jon:

—Juu ts'an na venchjii ja, ntsiquinděe jon jñ'oon na maquën. Ndo' Tyëhö' nc'oon jon na venchjii jon tsan'ñeen ndo' ntsquënön na m'aan juu na nc'ön yohin. ²⁴ Majo' juu ts'an na tyi'venchjii ja, tyi'nin'cüanguee' tsan'ñeen jñ'oon na mancyä. Ee jñ'oon na mancyä nděëho' tsixuanhan' jñ'oon 'ndyo Tyëhö' na t'ua jon ts'ian nnön na jndyö quii' nt'an nn'an, chito jñ'oon 'ndyö ncöhan'.

²⁵ “Matsinën jñ'oonmin nděëho' viochen xjen na ninm'an yoho'. ²⁶ Majo' ja ntc'an nnon Tyëhö' na quijñon jon Espíritu Santo yoho' na nquii jon ngüañoon' jon 'o'. Ntsi'manntyichen jon nděëho' jñ'oon na icanhan' na quindyeho'. Ndo' nts'aa jon na ngañjoon' n'onho' tsoñ'en jñ'oon na jndě nintotsjö nděëho'.

²⁷ “Juu na condui ja na tajñuaan' ts'on ja, ma'ndyihan' na c'oonhan' yoho'. Juuhan' mancyä na cy'onho' cüentahan', juuhan' njonntyichen tsixuanhan', chito juu na tajñuaan' ts'on na nan'xuan nn'an tsonnangue. Tyi'nin'ncyaho' na ntsi'ndaa'han' ngioho' nin ncüii nnon na ntjonho' min tyi'ntyueho'. ²⁸ Jndě jndyeho' na tsjö nděëho' na ncjö, majo' ndyö nnt'a na m'anho'. Xe na aa vengioho' ja, yajo' nninncyäahan' na neinho' min na tsjö na jö, ee jö naijon na m'aan Tyëhö'. Jon t'manntyichen conduihin, chintyi ja.

²⁹ Ndo' jñ'oonmin' matsiquindyi ja 'o' vitjachen

na ngüentyjahan', cha' vi na jndë tentyjahan', ngantyja n'onho' ja.

³⁰ “Mataviviochen na ntsinën yo 'o', ee nquii juu na itye'ntjon nn'an tsonnangueva, jndë ndyontyja juu. Majo' ntyja njan ta'nan min'ncüii nnon na nndëë ninjnt'uehin na quit'uiihan' ja. ³¹ Ee tsoñ'en jñ'oon na ico'xen Tyëhö' ja, mavanc'uëhan'. Ntyja 'naan'han' ncüaa' n'on nn'an tsonnangue na venchji ja jon. Cüa je', quinan'quintyjaho', cja, nnt'ui ntjoohin.

15

Condui Jesús ts'öö ntjon na mayuu'

¹ “Ja condui ts'öö ntjon na mayuu', ndo' nquii Tyëhö' conduihin ts'an na vantyjee'han'. ² Min'cya ro nt'ö juu ts'öö'ñeen na m'aanhan' ntyja njan na tyi'quint'ahan' të, ityjee jonhan', ndo' itscyaa jonhan'. Majo' ncüii cüii nt'ö ts'öö'ñeen na cont'ahan' të, ityjee jon ndëëhan' cha' jndyentyi të quint'ahan'. ³ Joo jñ'oon na jndë tyincyaa ndëëho', iquen ntju'han' ñuaanho' cha' ya nnt'aho' ts'ian njan. ⁴ Mang'e jo' quintjotyenho' ntyja njan cha'xjen contjotyen ja ntyja 'naanho'. Ee cha'xjen nt'ö ts'öö, je'quindëë nts'aa nquiihan' të vi na jndë t'ioo'han' yo nquii ts'öö, min 'o' je'quindëë nt'aho' ts'ian na ndit'maan' Tyo'ts'on ntyja 'naanhan' xe na aa tyi'quintjoho' ntyja njan.

⁵ “Ja condui cha'vijon x'ee ts'öö, ndo' 'o' conduiho' nt'öhan'. Nin ncüiiho' na contjotyenhin ntyja njan, mantyi ntjotyen ja yohin. Ndo' ng'e na nnda', ndëë nt'aho' ts'ian njan. Majo' xe na aa nt'ioo' ts'an ntyja njan, ta'nan

ncüii nnon na ndëë nts'aa juu na ndit'maan' Tyo'ts'on ntyja 'naan'han'. ⁶ Ndo' juu ts'an na tyi'quintjotyehin ntyja njan, ntyque'han' juu cha'xjen na conan'cyaa nn'an nt'ö ts'öö, ndo' jo' cocanhan'. Ndë jo' conan'ncüi nn'an nt'öö'ñeen na ndyionhinhan' nnon chon na nntcohan'.

⁷ “Xe na aa contjotyehon' ntyja njan ndo' cota'nguee'ho' jñ'oon na mancyä, yajo' quitanho' nnon Tyo'ts'on tsoñ'en na nt'ue n'onho' ndo' ninncyaa jonhan'. ⁸ Ndö vaa na itsit'maan'han' Tyëhö', na nt'aho' jndye nnon na ntyja 'naan' jo' ndit'maan'hin. Na nnt'aho' na nnda', ntsi'manhan' na mayuu' conduiho' nn'an na mac'ën na quinan'jonho' yo juu jñ'oon na mancyä. ⁹ Cha'xjen nquii Tyëhö' venchjii jon ja, mannda' ro venchji jahin. Jo' quintjotyehon' ntyja 'naan' juu na m'an na venchjiho'. ¹⁰ Ja matsiquindëë jñ'oon na ico'xen Tyëhö' ja, ndo' contjo ja quii' na venchjii jon ja. Mantyi 'o' ninnquii'chen quita'nguee'ho' jñ'oon na maco'xënho'. Ee na nnt'aho' na nnda', ntjotyehon' ntyja 'naan' juu na venchji 'o'.

¹¹ “Jñ'oonmin' matsinën ndëëho' cha' juu na incyaa Tyo'ts'on na nën rö, nnan'xuanho'han', ata vantjo'chen ninncyaaahan' na neinho' ng'e na cota'nguee'ho' 'nan na matsjö. ¹² Ndö ro jñ'oon na maco'xën ja 'o' na quinan'vengioho' ntyjeho' cha'xjen na venchji ja 'o'. ¹³ Juu tsan na ninncyaa na cue' ntyja 'naan ntyje, t'manntyi tsixuan juu na venchjii juu tsoñ'en nn'an. ¹⁴ 'O' conduiho' nn'an na ya jñ'oon yo ja xe na aa cota'nguee'ho' jñ'oon na maco'xënho'. ¹⁵ Tyi'quitsjö na 'o' conduiho' moso, ee ts'an na m'aan moso tyi'quintjii

juu nin 'nan itsijnda' nquii tsan na itye'ntjonhin. Nein matsjö na 'o' conduiho' nn'an na ya jñ'oon yo ja, ee tsoñ'en jñ'oon na jndyi 'ndyo Tyëhö', jndë tsjö nc'ihan' ndëëho'. ¹⁶ Chito 'o' jnt'ueho' ja, ncö tji ja 'o' ndo' ma'ua ts'ian ndëëho' na ntsaquint'aho' ncüii cüii nnon na je'camintyjee' na ndit'maan' nquii Tyëhö' ntyja 'naanhan'. Ee na nnt'aho' na nnda', nninncyaa jon min'cya ro jñ'oon na ngitanho' nnon jon yo xuë ng'e na vantyja n'onho' ja. ¹⁷ Ndo' ndö vaa jñ'oon na maco'xën 'o': Quinan'vengioho' ntyjeho'.

Jesús yo nn'an cüentaa' jon, tyi'cuee' n'on nn'anhin

¹⁸ “Vaa xjen na nque nn'an tsonnangue, tyi'cuee' n'onhanho'. Ya na nnda' vaa, cüaa' n'onho' na tyuaa'ntyichen t'onhan na tyi'cuee' n'onhan ja, chito ninqueho'. ¹⁹ Xe na aa cotsay'onho' jñ'oon yo nn'an tsonnangue, yajo' nc'onhan na vengiohan 'o'. Majo' ng'e na tyi'quinan'jonho' yohan, jo' na tyi'cuee' n'onhan 'o', ee ja jndë tji ja 'o' quii' nt'an nan'ñeen na nan'xuanho' cüentaa' nquii Tyo'ts'on. ²⁰ Cañjoon' n'onho' joo jñ'oon na jndë totsjö ndëëho'. Juu moso tyi't'man conduihin cha'xjen nquii ts'an na ico'xenhin. Ng'e na conty'e nn'an ja, majo'ntyti nty'ehin 'o'. Ndo' xe na aa cota'nguee'ho' jñ'oon na mancyaa, yajo' mantyi nnan'vehan jñ'oon na ninncyaho' ndëëhan. ²¹ Ee mancüiixjen nnt'avi' nn'anho' ng'e na conduiho' cüenta. Nnt'ahan na nnda' ng'e na tyi'quita'jn'aanhan nquii jon na jñon ja quii' nt'anhin.

²² “Xe na ja tyi'quindyö na matsinën ndëëhan, yajo' tyi'je'quitsijnda'han' na nan'xuanhan jnan

tonnon Tyo'ts'on. Majo' neinhin tyi'je'quindëe nnduehan na tyi'quindiohan na aa conan'tjahan nnon jon. ²³ Ee juu tsan na tyi'cuee' ts'on ja, mantyi tyi'cuee' ts'on tsan'ñeen nquii Tyëhö'. ²⁴ Min'ncüii ts'an tyí'cots'aa ts'ian quii' nt'an nn'an cha'xjen joo ts'ian na mats'a. Xe na aa tacots'ahan', yajo' tyi'je'cüijnda' na conan'tjahan nnon jon. Majo' min na jndë jnty'iahan ts'ian'ñeen na mats'a ntyjantyi xjen na t'a jahan', mancüiixjen m'anhan na tyi'cuee' n'onhan ja yo nquii Tyëhö'. ²⁵ Majo' nnda' vaa cha' quitsiquindëhan' juu jñ'oon na jndui na conan'y'onhan na ico'xen na itsohan': T'on nn'an na tyí'cuee' n'onhan ja min na tacots'a min'ncüii nnon na ninncyaaahan' na cont'ahan na nnda'.

²⁶ “Majo' nquii jon conduihin na ngüañoon' jonho', nquii Espíritu na conduihin na mayuu', nnan jon na m'aan Tyëhö' na ncüjee' jon na m'anho'. Xjen na nnguë ntcü'ë na m'an Tyëhö', nc'ua ts'ian na nndyo Espíritu Santo na m'anho'. Ndo' vi na jndë tyjee' jon, ncüji' jndyoyu jon ntyja njan. ²⁷ Ndo' mantyi 'o' ntyji' jndyoyuho' ntyja njan, ee xjen na t'a ts'ianmin' m'anho' yo ja.

16

¹ Itsontyichen Jesús:

—Jndë sinën jñ'oonmin' ndëëho' ntyja njan cha' tyi'ntscyaahan' 'o' na vantyja n'onho' Tyo'ts'on. ² Ee nque nn'an judíos, ntji'han 'o' quityquii' nt'aan'on 'naanhan. Ndo' mangüentyja xjen na min'cya ro ts'an na ntscuee' juu 'o' tsojnaan' na vantyja n'onho' ja, ntsitiuto juu na itye'ntjon juu nnon Tyo'ts'on na nts'aa juu na nnda'. ³ Nnt'ahan

nan'min' ng'e ndicüaa' n'onhan ntyja 'naan' nquii Tyëhö' min ntyja njan. ⁴ Majo' jndë tsjö jñ'oonmin' ndëëho' cha' ya na ngüentyjahan', ngañjoon' n'onho' na jndë tsjöhan'.

Ts'ian na its'aa Espíritu Santo

“Tyí'quitsjö jñ'oonmin ndëëho' xjen na t'a ts'ian na chö ng'e na ninm'an yoho'. ⁵ Majo' nquii jon na jñon jon ja quii' nt'anho', jö ntcü'ë na m'aan jon, ndo' min'ncüiiho' tacota'xee'ho' yuu vijon jö. ⁶ Majo' ve' ee na tsjö jñ'oonmin' ndëëho', jo' t'man jndyi itsichjoo'han' n'onho'. ⁷ Ndo' min na nnda' vaa, majo' jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', mancüiixjen ntejndeihan' 'o' na ncjö. Ee xe na aa tyi'ncjö, nquii jon na ngüañoon' jon 'o' tyi'xe'cüjee' jon. Ndo' na ncjö, nc'ua ts'ian nnon jon na quindyö jon na m'anho'. ⁸ Ndo' vi na jndë tyjee' jon, joo nn'an na conan'tjahan, nts'aa jon na ngioo' n'onhan yo nquii jon, yo na quint'ahan 'nan na chuhan' ndo' mantyi yo na ntco'xen Tyo'ts'onhan tsojnaan' na conan'tjahan nnon jon. ⁹ Joo nn'an na tyi'nin'cantlya n'onhan ja, nquii Espíritu Santo nts'aa jon na ngioo' n'onhan na conduihan nn'an jnan. ¹⁰ Mantyi nts'aa jon na ngioo' n'on nn'an tsonnangue na quint'ahan 'nan na jndyoyu ng'e na jö ntcü'ë na m'aan Tyëhö', ndo' taxe'quijnty'iantyichenhan ja. ¹¹ Nts'aa jon na ngioo' n'on nn'an na mayuu' na ntco'xen Tyo'ts'onhan tsojnaan' na tonan'tjahan nnon jon ee na jndë tco'xen jon nquii yutyia na conintque quii' n'on nn'an tsonnangue.

¹² “Min jndyechen jñ'oon na nin'quitsinën ndëëho', majo' ndiquindëë ncüaa' n'onho'han'

nanein. ¹³ Majo' nquii Espíritu na conduihin na mayuu', juu xjen na ncüjee' jon, ngotsi'manntyichen jon ndëëho' tsoñ'en jñ'oon na conduihan' na mayuu'. Tyi'xe'quitsinin jon ntyja nchu vaa tsixuan nquii jon, xia'ntyí ntsinin jon ntyja 'naan' ncüii cüii jñ'oon na indyii jon na itsinin nquii Tyo'ts'on. Ndo' ntsi'man jon ndëëho' 'nan na ndëcya nndui. ¹⁴ Ntsit'maan' jon ja ee tsoñ'en jñ'oon na nin'quitsiquindyí ja 'o' ncy'oon jon cüentahan', ndo' jñ'oon'ñeen ntsi'man jonhan' ndëëho'. ¹⁵ Tsoñ'en na tsixuanhan' cüentaa' nquii Tyëhö', macüentahan'. Ng'e jo' na tsjö na nquii Espíritu Santo ncy'oon jon cüenta jñ'oon na nin'quitsiquindyího' ndo' na ntsi'man jonhan' ndëëho'.

¹⁶ “Taviviochen vi nc'ön yoho' ndo' ndë jo' taje'quijnty'iantyichenho' ja. Ndo' ya ndëcya, chjovi' xjen, vi njnty'ia nnda'ho' ja, ng'e jö na m'aan Tyëhö'.

Juu na itsichjoo'han' n'onho' ntscüequenhan' na nc'onho' na neinho'

¹⁷ Jndë na sinin jon jñ'oonmin', vendye já na tqueen' jon na quitsay'ön jñ'oon yohin, jndüé ndëë ntyjé:

—¿Nin 'nan nin'quitsiquindyí jñ'oonva' na itso jon ndëë: Taviviochen vi nc'ön yoho', ndo' ya ndë taje'quijnty'iantyichenho' ja? Ndo' ya jndëcya, chjovi' xjen vi njnty'ia nnda'ho' ja? Ndo' man-tyí na itso jon: Ng'e na ncjö na m'aan Tyëhö'. ¹⁸ Jndüentyëchën: “¿Nin nin'quitsi'man jñ'oonva' na itso jon na chjovi' xjen? Ndicüaa' nn'ön ntyja 'naan'han'.”

19 Ndo' Jesús, taa' ts'on jon na nin'quita'x'ëntyëchën jñ'oon'ñeen nnon jon. Jo' tso jon:

—¿Aa cota'xee'ho' ndëë ntyjeho' ntyja 'naan' jñ'oonmin' na tsjö na taviviochen vi na nc'ömntyë yoho', ndo' ndë jo' taxe'quijnty'iantyichen 'o' ja, ndo' ndëcyä na chjovi' xjen, yajo' njnty'ia nnda'ho' ja? 20 Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', nque nn'an na m'an ntyja 'naan' tsonnangue nc'onhan na nein jndyihan na njnty'iahan 'nan na ngenön. Majo' juuhan' nnts'aahan' na nndyuee jndyiho'. Majo' juu na itsichjoo'han' n'onho', ntscüaquenhan' na nc'onho' na neinho'. 21 Ncüii tsanscu, iqui-ihan'hin xjen na mandyo ntsingui jon, ng'e jndë tentyja xjen. Majo' vi na jndë tui yujnt'a, cotsuu' tycya ts'on jon na tquiihan'hin ee m'aan jon na neiin' jon na jndë tui jnda jon. 22 Mannda' vaa itsijonhan' ntyja 'naanho'. Nein m'anho' na chjoo' n'onho' na matsjö na ncjö, majo' ninncyaaahan' na neinho' ya na njnty'ia nnda'ho' ja. Ndo' juu xjen'ñeen juu na neinho', ta'nan ts'an na nndëë ntyjeehan'.

23 “Juu xee'ñeen taxe'canhan' na nta'xee'ntyichenho' jñ'oon nnön. Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', tsoñ'en na ngitanho' nnon Tyëhö' yo xuë ng'e na vantyja n'onho' ja, jo' na ninncyaa jon na ncy'onho' cüentahan'. 24 Ata xjen nein ta'nan tcanhan' na ninjnt'ueho' xuë na ngitanho' jñ'oon nnon tyëhö'. Nein cüijnt'ueho' xuë na ngitanho' nnon jon cha' ncy'onho' cüenta 'nan na cotanho'. Ng'e na nnda', nts'aahan' na nein jndyiho'.

Juu na tsixuan tsonnangue, jndë tantjõnhan'

²⁵ “Joo jñ'oonmin' na jndë sinën ndëëho', tyi'quitsinën nc'ihan'. Majo' mangüentyja xjen na taje'quitsinën na nnda', ee ntsinën jñ'oon jndyoyu ndëëho' ntyja 'naan' nquii Tyëhö'. ²⁶ Ndo' vi na jndë m'an nnt'a na m'aan Tyëhö' yajo' ngitanho' jñ'oon nnon jon yo xuë cha' ntyja 'naanhan' ndit'maan' ja. Yajo' min tyi'xe'canhan' na ja ntc'an nnon jon. ²⁷ Ee nquiintyi jon venchjii jon 'o' ng'e vengioho' ja, ndo' jndë vantyja n'onho' na jnan na m'aan jon. ²⁸ Ja jnan na m'aan jon, tyjë tsonnangueva, ndo' nein ma'ndyihan' na ncjö ntcü'ë na m'aan jon.

²⁹ Yajo' já nn'an na tqeen' jon na quinan'jõn yohin, jndüë nnon jon:

—Nein tavimatsinin' jñ'oon na tyi'quitso nquii'han', matsinin' jndyoyu'. ³⁰ Ndo' nanein covaa' n'õn na tsoñ'en ntyji', min tyi'canhan' na nta'x'ëntyë jñ'oon nnon'. Ng'e jo' vantyja n'õn na mayuu' jnan' na m'aan nquii Tyo'ts'on.

³¹ Yajo' t'a Jesús jndyüë:

—Nein its'aahan' ngioho' na vantyja n'onho' ja. ³² Majo' ngüentyja xjen, ndo' nein jndë ventyjahan' na ntycyaho' na m'anho' yo ja. Ncüii cüiioho' nc'oho' v'aaho', n'ndyeho' ja na ninncö. Majo' tanin, ee chito ninncö m'an, nquii Tyëhö' m'aan jon yo ja. ³³ Jndë sinën jñ'oonmin' ndëëho' cha' ntyja njan, juu na tajñuaan' ts'on m'an ja, nnan'xuanho'han'. Ninnquii'chen ngenonho' navi' na m'anho' tsonnangue, majo' tyi'ndyueho' ee ja jndë tantjõn juu yutyia na ico'xen juu nn'an tsonnangue.

17

Nn'an na tqueen' Jesús, ican jon na quitejndei Tyo'ts'onhan

¹ Vi na jndë sinin Jesús jñ'oonmin' ndë, jndondë jon quiñoon'ndue. Itso jon:

—Tye', jndë tentyja xjen na ndui tsoñ'en 'nan na tijnda' ntyja njan. Nanein quitsit'man' ja na condui ja jnda', cha' mantyi ja na condui jnda' ndit'maan' 'u' ntyja njan. ² Ee ninncö jndë tquen' na conintque ja ndëë tsoñ'en nn'an cha' ncüii cüii ts'an na mancya' nt'ö nndëë ninncya na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu. ³ Ee ndö vaa na ntsixuan ts'an na tyi'jon quintycüii na vando' ñuaan' juu, na cüaa' ts'on tsan'ñeen na ninncu' condui 'u' Tyo'ts'on na mayuu', ndo' ja condui Cristo na jñon' ja quii' nt'an nn'an tsonnangue.

⁴ “Xjen na t'a juu ts'ian 'nan', matsit'maan' 'u' tondëë nn'an tsonnangue. Ndo' jndë siquindëë juu ts'ian na t'ion' ja na cü'io cüentahan. ⁵ Ndo' nanein Tye', quitsit'man' ja cha'xjen na covit'maan' 'u' najon na m'an', na ninncüiixjen matsixuan ja yo 'u' vitjachen na nguaa tsonnangue.

⁶ “Joo nn'an na tyincya' nt'ö, ja jndë si'man ndëëhin ntyja 'nan'. Tom'anhan cüenta' ndo' tyincya'han na conduihan cüenta ja. Conan'vehan jñ'oon naya 'nan' ndo' cota'nguee'hinhan'. ⁷ Ndo' nanein, covaa' n'onhan na tsoñ'en na tyincya' na mats'a, ninncu' tyincya' na matsixuanhan'. ⁸ Joo jñ'oon na tsu' nnön, jndë tyincyahan' ndëëhan, ndo' jndë ty'onhan cüentahan'. Covaa' n'onhan na

mayuu' na jnan na m'an', ndo' vantyja n'onhan na 'u' t'ua' ts'ian nnön na jndyö quii' nt'an nn'an.

⁹ “Ntyja 'naan joohan mac'an vi naya'ñeen nnon', chito ntyja 'naan nn'an tsonnangue. Quitejndei' joo nanmin' na jndë tyincyah'han nt'ö ee conan'xuanhan cüenta'. ¹⁰ Tsoñ'en joohan na nan'xuanhan cüenta, mantyi conan'xuanhan cüenta'. Ndo' joohan na nan'xuanhan cüenta', mantyi conan'xuanhan cüenta. Ndo' vandit'maan' ja ntyja 'naanhan.

¹¹ “Nein taxe'c'önntyëchën quii' nt'an nn'an tsonnangue, ee jö ntcü'ë na m'an', majo' joo nanmin' contjohin. 'U' Tye' na ñuan nquii' condui 'u', joo nanmin' na jndë tyincyah'han nt'ö, mac'an vi naya'ñeen nnon' ntyja 'naanhan na quen' cüentahan yo juu najndei na matsixuan' cha' nts'aahan' ninncüii nnan'xuanhan cha'xjen ninncüii condui jaa. ¹² Nque nn'an na jndë tyincyah'han nt'ö, xjen na tom'an quii' nt'anhan, toquën cüentahan yo juu najndei na matsixuan'. Ndo' xia'ntyti nquii' tsan na itsixuan na ngitsu, tsuhin, tanin ncüiichen joohan na tsu. Nnda' tui cha' juu jñ'on' na jndui, quitsiquindëhan'.

¹³ “Majo' nein mavaa xjen na ncjö ntcü'ë na m'an'. Ndo' matsinën jñ'oonmin' viochen xjen na ninvaa m'an tsonnangue cha' juu na condui na nën, ntsiquindëhan' juuhan' quii' n'on nanmin'. ¹⁴ Jndë tyincyah'han jñ'oon naya 'nan' ndëëhan, majo' nn'an tsonnangue tyi'cuee' n'onhin nan'ñeen. Nnda' vaa ng'e tyi'quinan'xuanhan ntyja 'naan'han'. ¹⁵ Chito mac'an nnon' na cüji' joohan qui'nt'an nn'an tsonnangue, majo' quitsiquindyah'han joohan nin 'nan na nin'quits'aa juu yutyia yohan.

16 Juu na tsixuan tsonnangue, tavicotsam'anhin tyquii'han' cha'xjen min ncö tyi'jö m'an ntyja 'naan'han'. 17 Juu jñ'on' conduihan' na mayuu'. Mac'an nnon' na quitsiji'ua'han yo maninjuuntyi jñ'oon'ñeen. Juu jñ'oon naya 'nan' conduihan' na mayuu'han'. 18 Ndo' cha'xjen na jñon' nnön na jndyö tsonnangue, mantyi ma'ua ja ts'ian ndëëhan na coquitji' jndyoyuhan ntyja 'nan' ndëë nn'an tsonnangue. 19 Maquën ncö na ji'ua condui ja ntyja 'naanhan cha' ntyja 'naan' jñ'oon na mayuu', ntquenhan'hin na ji'ua conduihan.

20 “Ndo' chito xia'ntyj ntyja 'naan nanmin' na mac'an vi naya nnon'. Mantyi mac'an na quitejn-dei' nque nn'an na xejnda ngantyja n'onhan ja yo jñ'oon na ntji' jndyoyu nanmin', 21 Cha na ninncüii nan'xuanhan, cha'xjen 'u' Tye' ninncüii condui 'u' yo ja, ndo' ja ninncüii condui ja yo 'u', ee na nndui na nnda', mantyi joohan nndëë nnan'xuanhan na ninncüii conduihan yo jaa. Ndo' vi na jndë na condui na nnda', yajo' joo nn'an tsonnangue ngantyja n'onhan na ncu' jñon' ja nquii' nt'an nn'an tsonnangue. 22 Ntyja na tyincyja' na tsiquinjonhan' ja, mantyi jndë tyincyja na nan'xuanhan juuhan' cha' na ninncüii nnan'xuanhan cha'xjen jaa ninncüii condui jaa. 23 Ja m'an yohan, ndo' 'u' m'an' yo ja. Mannda' vaa nts'aahan' na ninncüii conduihan. Ndo' na nnda', ncüaa' n'on nn'an na ncu' jñon' ja ndo' na venchji' joohan cha'xjen na ventyi' ja.

24 “'U' Tye', nque nn'an na mancyja' nt'ö, nt'ue ts'ön na ninncyja' na nc'onhan naijon na m'an, cha' nndëë nty'ia ndëëhan juu na itsiquinjonhan' ja. Ng'e vitjachen na tqen' tsonnangue, 'u' vi'ntyji' ja. 25 'U' Tye' na jndyoyu condui 'u', nn'an tson-

nangue tyi'ndicüaa' n'onhan ntyja 'nan', majo' ja mavajn'an 'u' ndo' nanmin' na cotsay'onhan yo jñ'oon na mancyá', covaa' n'onhan na ncu' jñon' ja quii' nt'anhan. ²⁶ Jndë si'man ntyja 'nan' ndëëhan, ndo' ntsi'manntyëchën ndëëhan cha' juu na venchji' ja, mantyi nc'oonhan' quii' n'onhan. Ntyja 'naan' juuhan' mantyi ja nc'ön quii' n'onhan.”

18

Coy'on sondaro Jesús navi'

(Mt 26:47-56; Mr 14:43-50; Lc 22:47-53)

¹ Vi na jndë sinin Jesús jñ'oonmin' nnon Tyo'ts'on, mana jndui' jon naijon na tom'aan jon yo já nn'an na t'man jon na quitsay'ón jñ'oon yohin. Tet'io' tsjo' Cedrón. Squé ncüii joo naijon min ntjon, jo' santyjá na tēque' jon jo'. ² Ndo' mantyi juu ntyjé Judas, tsan na tyincyaa cüenta jon, ntyjii juu yuujon vaa ntjon'ñeen ee jndye jnda totsá jo' yo Jesús. ³ Juu Judas'ñeen, ty'oon juu cüenta ncüii tmaan' sondaro yo vendye nannt'ei 'naan ntyee na conintque, ndo' yo nn'an tmaan' fariseos. Tachu juu nan'ñeen jo'. Tyechohan lámpara na covixuee chon yo chon ntca quindu yo nt'ö ts'ian tyia'. ⁴ Ndo' Jesús, ntyjii jnda' jon tsoñ'en na mavaa xjen na ngenon jon, mangle jo' jndui' jon, taquitjonhin nan'ñeen. Taxee' jon ndëëhan, tso jon:

—¿Nin ts'an cojnt'ueho'?

⁵ T'a nan'ñeen, jnduehan:

—Já cojnt'ue' Jesús, tsan na jnan Nazaret.

Tso jon:

—Maja ndö.

Ndo' mantyi juu ntyjě Judas na tyincyaa juu cüentahin, ñ'enhin yo nan'ñeen. ⁶ Ndo' juu xjen na tso Jesús: “Maja ndö”, quintyjachen sanon tonquen'han, tycyaahan tyuaa.

⁷ Ndo' taxee' nnda' Jesús ndëëhan:

—¿Nin nquii ts'an cojnt'ueho'?

T'a nnda'han 'ndyo jon:

—Juu Jesús tsan na jnan Nazaret.

⁸ T'a nnda' Jesús jndyuehan:

—Jndë tsjö na maja ndö. Yajo' xe na aa ja cojnt'ueho', qui'ndyeho' na chi nc'o nanmin.

⁹ Nnda' tui cha' quitsiquindëhan' juu jñ'oon'ñeen na tso jon xjen na sinin jon nnon tye jon. Ee tso jon: “Tacotsiquitsu min'ncüii joo nn'an na tyincyaa nt'ö.” ¹⁰ Juu xjen na nnda' t'a Jesús, juu Simón Pedro, tji' jon xjo na y'oon jon. Ndo' juu tsan na jndyu Malco, tyjee jon tsö'nqui tsan'ñeen ntyjaya. Juu Malco'ñeen ityentjon juu nnon nquii tyee na conintque ndëë nn'an judíos. ¹¹ Ndo' na nnda' s'aa Pedro, tso Jesús nnon jon:

—Quityion' ntcüe' juu xjo' quii' tjanvaa'han'. ¿Aa matsitiu' na tyi'quichuhan' na ngenön navi' t'man na sijnda' Tyëhö' na quitjön?

*Tyey'onhan Jesús na m'aan tyee na conintque
(Mt 26:57-58; Mr 14:53-54; Lc 22:54)*

¹² Ndo' nque sondaro'ñeen yo capitán na conintque ndëëhan yo nin'nannt'ei 'naan ntyee na conintque ndëë nn'an judíos, t'uehan Jesús, jnan'tyehan jon. ¹³ Ndo' tyey'on jndyeehan jon na m'aan nquii Anás, xeen' juu tyee na jndyu Caifás na juu chu'ñeen conintquehin ndëë tsoñ'en

ntyee. ¹⁴ Manquiintyi Caifás'ñeen siqui'maan' jon nn'an judíos na yantyichen na cue' ncüii ts'an cüenta tsoñ'en ntyjehan.

Icüji Pedro ntyja 'naan' Jesús

(Mt 26:69-70; Mr 14:66-68; Lc 22:55-57)

¹⁵ Ve já, nquii Simón Pedro yo ja Juan, santýjá na tonquen' nan'ñeen. Juu tyee na conintque vajnaan' jon ja. Mang'e jo' tyjéc'ë toch'en vaa' jon xjen na tyey'onhan Jesús jo'. ¹⁶ Majo' juu Pedro tacüentyjee' jon 'ndyo teon. Ndo' ng'e juu tyee na conintque, vajnaan' ya jon ja, jo' jnt'ui ch'en, sinën yo tsanscu na iquen cüenta 'ndyo teon'ñeen. Ndo' tyincyaa juu jñ'oon na taquee' Pedro ch'een' juu v'aa'ñeen. ¹⁷ Yajo' juu tsanscu na iquen cüenta 'ndyo teon'ñeen, itso juu nnon Pedro:

—¿Aa chito 'u' ncüii joo nn'an na tqueen' tsanva' na quitsay'on jñ'oon yohin?

T'a Pedro, itso jon nnon juu:

—Min'chjo chito aa ja.

¹⁸ Ndo' joo nn'an na cotyentjon jo', yo vendye nannt'ei 'naan nn'an judíos na cotye'ntjonhan vats'on t'man, jndë jnan'cü'ahan ñon. Minntyjee' nan'ñeen na cot'onhan chon ee tein jndyi. Ndo' mantyi nquii Pedro, majo' minntyjee' jon quii nt'anhan na toon' jon chon.

Vajndo tyee na conintque Jesús

(Mt 26:59-66; Mr 14:55-64; Lc 22:66-71)

¹⁹ Juu tyee'ñeen na conintque ndëë ntyee, ta' jon na taxee' jon nnon Jesús nin já nn'an na tqueen' jon na quitsay'ón jñ'oon yohin, ndo' mantyi ntyja 'naan' juu jñ'oon na toninncyaa jon. ²⁰ Ndo' t'a Jesús 'ndyo jon:

—Tacotsinën ndëë nn'an na ve' vanty'iuu'. Totsi'man ndëë ntyjëehë nn'an judíos quii' nt'aan'on 'naanhan yo vats'on t'man naijon na covatjonhan. Tyí'cotsinën jñ'oon na ve' cüanntyi ts'an na ndyii. ²¹ Ng'e na nnda', ¿ndu na mavaxee' nnön? Nque nn'an na jndë jndye jñ'oon na toninncyä, ndëë joochan cuaxe' nchu vaa jñ'oon na totsjö. Nan'ñeen ngio jnda'han jñ'oon na totsi'man.

²² Ndo' vi na jndë tso Jesús jñ'oonva', ncüii tsanjnt'ei na conintque na ityentjon juu ndëë ntyee na m'an vats'on t'man, tyincyaa juu ncüii nda'chcya 'ndyo jon. Tso juu nnon jon:

—¿Aa nnda' vaa ncü'a' 'ndyo nquii jon na conintque ndëë ntyee cüenta jaa?

²³ T'a Jesús, itso jon:

—Juu jñ'oon na tsjö, xe na aa tyiahan', cüji' jndyoyu' ntyja 'naan'han'. Majo' xe matsinën cha'xjen na chuhan', yajo' ¿Ndu macüja' ja?

²⁴ Ndë jo' ninvaa tyen Jesús, scüanon Anás'ñeenhin nt'ö Caifás, tyee na conintque ndëë nn'an judíos.

*Ícüji nnda' Pedro ntyja 'naan' Jesús
(Mt 26:71-75; Mr 14:69-72; Lc 22:58-62)*

²⁵ Ndo' viochen xjen na minntyjee' Pedro na itoon' jon chon, nn'an na m'an jo', taxee'han nnon jon:

—¿Aa chito ma'u' ncüii nque nn'an na cotsay'on jñ'oon yo Jesús?

Majo' tjihin, itso jon:

—Min'chjo chito aa ja.

26 Ndo' jo' m'aan ncüii ts'an na ityentjon juu nnon nquii tyee na conintque. Mann'an chuu'hin yo juu tsan na tyjee Pedro tsö'nqui. Itso tsan'ñeen nnon Pedro:

—¿Aa chi ma'u' na jnty'ia na m'an' yo Jesús quityquii' juu ntjon'ñeen?

27 Majo' tji nnda' Pedro, ndo' ninñoon' sixuaa quil'ö.

Tyincya nn'an judíos Jesús nt'ö Pilato

(Mt 27:1-2, 11-14; Mr 15:1-5; Lc 23:1-5)

28 Yajo' nn'an judíos'ñeen jndui'han vaa' Caifás, tyey'onhan Jesús, squehan vats'ian naijon m'aan gobernado yo sondaro 'naan' jon. Xjen'ñeen ninvaa vitsjoonhan'. Majo' ta'nan tyeque'han jo', ee xe na aa ntsaque'han, juu na tyi'ji'ua na nan'xuan nan'ñeen, ncü'ahan' joohan ndo' tsojnaan' jo', taje'ncyaahan' na nnan'jonhan na ntcüa'han quitsman chjo yo ntyjehan nn'an judíos.

29 Ng'e na nnda', nquii Pilato jndui' jon quii' v'aa'ñeen, tatsinin jon ndëëhan. Taxee' jon:

—¿Nin jnaan' tsanva' na ndyoquitquenho' nnön?

30 T'ahan, jnduehan nnon jon:

—Xe'quindyoy'önhin na m'an' xe na aa ts'an ya ts'anhin.

31 Yajo' tso Pilato ndëë joo judíos'ñeen:

—Quitsay'on nqueho' juu. Quitoxenho' jnaan' juu yo ntyja 'naan' juu ntji na conan'y'onho' na ico'xenhan'.

Majo' t'a nan'ñeen 'ndyo jon:

—Ta'nan najndei nan'xuán na nnan'cué' ts'an.

32 Nnda' tui cha' quitsiquindëhan' juu jñ'oon na sinin Jesús na si'man jon nin ncüii nnon na ngue'

jon. ³³ Ndo' ya na jndyii Pilato na nnda', tēquee' nnda' jon quii vats'ian 'naan' jon. Ndo' taxee' jon nnon Jesús:

—'U' je', ¿Aa 'u' nquii tsan na taquintyja t'man conduihin na ntco'xen' nty'iu' nn'an judíos?

³⁴ T'a Jesús:

—Juu jñ'oon na mavaxe', ¿Aa matsu'han' ng'e na mavaa' nquii tson'? Ndo' ¿Aa m'aan nin juu na tso nnon' na jo' condui ja?

³⁵ T'a Pilato 'ndyo Jesús:

—Ja aa ve' ts'an judío condui ja ntyji'. Nque nn'an ndyuaa na m'anho' yo joo nn'an na con-intque ndëë ntyee cüentaho', joohan tyincyahan cüenta 'u' nt'ö. ¿Nin nquii 'nan sa'?

³⁶ T'a Jesús:

—Juu na condui ja na maco'xën, tyi'c'oonhan' ntyja 'naan' tsonnangue. Xe na aa ntyja 'naan' tsonnangueva maco'xën, yajo' joo nn'an na cotsay'on jñ'oon yo ja, nt'ahan tyia' cha' na tyi'ninncyaa ts'an cüenta ja nduee ntyjě nn'an judíos, majo' juu na condui ja na maco'xën, tyi'tsixuanhan' ntyja 'naan' tsonnangue.

³⁷ Ndo' tso Pilato nnon Jesús:

—¿Aa ncu' condui ts'an na taquintyja t'man na maco'xen' nn'an?

T'a Jesús 'ndyo jon:

—Mancüixjen majo' condui ja. Ng'e jo' tui ja na jndyö tsonnangue cha' ncüji' jndyoyu ntyja 'naan' juu jñ'oon na conduihan' mayuu'. Ncüii cüii ts'an na itsijonhin yo jñ'oon'ñeen, indyii tsan'ñeen jñ'oon na mancyaa.

³⁸ Ndo' t'a Pilato, tso jon nnon Jesús:

—Juu na matsu' na conduihan' jñ'oon na mayuu', je'cüaa' ts'on ts'an nin 'nan nin'quitsiquindyihan'.

Ndo' vi na jndë tso Pilato na nnda', jndui' nnda' jon tondëë nn'an judíos'ñeen. Itso jon ndëëhan:

—Ta'nan jnaan' tsanva'.

Tijnda'tyen na cue' Jesús

(Mt 27:15-31; Mr 15:6-20; Lc 23:13-25)

³⁹ Majo' 'o' nn'an judíos, ngeee na cotquiiho' quitsman chjo, vaa costumbre quii' nt'anho' na quitsiquindya ja ncüii ts'an na m'aan navi' na ninncyahin ndueeho'. Yajo' juu tsan na taquin-tyja t'man conduihin na co'xen juuho', ¿Aa nt'ue n'onho' na quitsiquindyahin?

⁴⁰ Ndo' joo nan'ñeen, jnan'xuaahan, jnduehan:

—Chito tsanva' ntsiquindya'. Quitsiquindya' Barrabás.

Nnda' vaa jñ'oon na tan nan'ñeen. Ndo' juu Barrabás'ñeen, tsanch'ueehin.

19

¹ Yajo' t'ua Pilato ts'ian na quitja' sondaro Jesús.

² Ndo' nque sondaro'ñeen je', jnan'yahan tseineon, jndë jo' tyionhinhan' xquen Jesús, ndo' jnan'cüehan ncüii ndiaatcohin colo venton, cha' vaa ndiaa cocüe nn'an na tēquintyja na coto'xen.

³ Ndë jo' jnan'ndyoo'han nnon jon. Ve' toncohan, jnduehan:

—'U' na co'xen' joo nn'an judíos, vaa t'man condui 'u'.

Ndo' totuein'han nda' 'ndyo jon.

⁴ Yajo' jndui' nnda' Pilato tondëë nn'an judíos'ñeen. Itso jon:

—Quijnty'iaho', macüji'hin ch'en tondëëho' cha' cüaa' ya n'onho' na min'ncüii jnan na tatijnda' ntyja 'naan' juu.

⁵ Xjen'ñeen jndui' Jesús tondëëhan na ñjon juu tseineon'ñeen xquen jon, ndo' cüe jon ndiaatco colo venton. Tso Pilato ndëëhan:

—Quijnty'iaho', ndö juu.

⁶ Ndo' joo ntyee na conintque yo nannt'ei 'naanhan, xjen na jnty'iahin Jesús, tye' jnan'xuaahan:

—Quit'ion'hin tsonjn'aan, quit'ion'hin tsonjn'aan.

T'a Pilato jndyuehan:

—Nqueho' cy'onho' cüentahin ndo' quit'ionho'hin tsonjn'aan ee ja chen chen jndë tajndöhin ndo' min'ncüii jnan tyi'tsixuan juu.

⁷ Majo' joo nn'an judíos'ñeen, t'a nnda'han, jnduehan:

—Min ntji na conan'y'ón na ico'xenhan', ndo' ntyja 'naan'han' tsixuan juu na cue' juu ee its'aa nquii juu na conduihin jnda Tyo'ts'on.

⁸ Ndo' juu Pilato, vi na jndë jndyii jon jñ'oonva', sity'uehan'hin. ⁹ Taquee' nnda' jon vats'ian 'naan' jon. Jo' taxee' nnda' jon nnon Jesús:

—'U' ¿Yuu jon jnan'?

Majo' min'ncüii jñ'oon tyí'cü'a Jesús.

¹⁰ Ndo' tso Pilato nnon jon:

—¿Ndu na tyi'cü'a' 'ndyö? Ja vaa najndö na ntsiquindya 'u', ndo' na aa nt'ion 'u' tsonjn'aan.

¹¹ Ndo' jo' t'a Jesús:

—Xe chito nquii Tyo'ts'on tyincyaa na vaa najndu', min'ncüii nnon 'nan je'quindë ntsa' yo ja. Ng'e jo' juu tsan na tyincyaa ja nt'ö',

t'manntyichen jnan tsixuan juu, chichen jnan na tsixuan' ncu'.

¹² Ndo' vi na jndë jndyii Pilato jñ'oonva', sichon jon na nin'quitsiquindyaa jon Jesús. Majo' nque nn'an na conintque ndëë nn'an judíos jnan'xuaahan, jnduehan:

—Xe na aa ntsiquindya' tsanva', tyi'ya jñ'oon 'u' yo César, nquii tsanm'aants'ian t'man. Ee min'cya ro ts'an na nin'c'oon juu ts'ian na taquintya t'man, vja tsan'ñeen nacjoo' nquii César.

¹³ Ndo' juu Pilato je', vi na jndë jndyii jon jñ'oonmin', tji' jon Jesús tondëëhan. Jo' təcjo jon silla na manin' ts'iaan' 'naan' jon ncüii joo na jndyu Nata Ntjö' yuu najjon na ico'xen jon jñ'oon. Majo' yo jñ'oon na conan'nein nn'an judíos jndyu nata'ñeen Gabata. ¹⁴ Juu xuee na tui nan'va', ma-juu xuee na jaa nn'an judíos conan'jnt'a na ntquë quitsman chjo. 'Nan' vaa tuihan' cha' na yajmin'. Yajo' tso Pilato ndëë nn'an judíos'ñeen:

—Quijnty'iaho', ndö juu ts'an na taquintya t'man conduihin na co'xen juuho'.

¹⁵ Majo' nan'ñeen jnan'xuaahan:

—Quitscue'hin. Quitscue'hin. Quit'ion'hin tsonjn'aan.

Tso Pilato ndëëhan:

—Nquii ts'an na taquintya t'man conduihin na ico'xen juuho', tyi'quichuhan' na quit'ionhin tsonjn'aan.

Joo ntyee na conintque'ñeen, t'ahan, jnduehan:

—Aa já ta'nan ncüiichen ts'an na conint'man tondë na co'xen jon já, xia'nty nquii César.

16 Ndo' vi mats'iañ'en tyincyaa Pilato Jesús nduee nan'ñeen na nt'ionhan jon tsonjn'aan. Ndo' ty'on nan'ñeen cüentahin, tyey'onhan jon.

T'ion sondaro Jesús tsonjn'aan

(Mt 27:32-44; Mr 15:21-32; Lc 23:26-43)

17 Ndo' juu tsonjn'aan na jñon sondaro Jesús, tay'oon jonhan' ncüii tyo' na jndyu Tsi' Xquents'oo. Majo' yo jñ'oon na conan'nein nn'an judíos jndyuhän' Gólgota. 18 Jo' t'ion sondaro'ñeen jon tsonjn'aan. Ndo' mantyi jo' ncüiichen ve nn'an, t'ionhan nan'ñeen nonjn'aan, ncüii cüii tsan'ñeen na vi ntyjaa' jon, ndo' jon xoncüe ya. 19 Ndo' juu Pilato t'ua jon ts'ian na jndui jñ'oon na t'ionhan xquen juu tsonjn'aan'ñeen. Itso jñ'oon'ñeen: “Ndö Jesús tsan na jnan Nazaret. Juu jon ts'an na taquintyja t'man conduihin na ico'xen jon nn'an judíos.” 20 Ndo' jndye nn'an judíos jnan'jn'aanhan juu jñ'oon'ñeen ee yuu najjon t'ion sondaro'ñeen Jesús tsonjn'aan, ndyo 'ndyo tsjoonhan'. Juu jñ'oon'ñeen jnduihan' yo jñ'oon hebreo na conan'nein nn'an judíos, mantyi yo jñ'oon latyen na conan'nein nn'an romanos ndo' yo nin'jñ'oon griego na conan'nein nn'an griegos. 21 Majo' ntyee na conintque cüenta nn'an judíos, tanhan vi naya'ñeen nnon Pilato. Jnduehan:

—Nnda' ta, juu tsanva', tyi'ncüji' na condui t'manhin na ico'xen juu já nn'an judíos. Xia'ntyí cüji': Itso tsanva': “Ja condui t'man na macoxën nn'an judíos.”

22 Majo' t'a Pilato jndyuehan, itso jon:

—Jñ'oon na jndë jndui, taje'quitscüe jndyöhan'.

23 Ndo' vi na jndë t'ion sondaro'ñeen Jesús tsonjn'aan, yajo' ninnquehan ty'onhan cüenta ncüii cüii ndiaa' jon. Mantyi ty'onhan cüenta juu ndiaatco 'naan' jon na tayuu ñjon'han'. 24 Ndo' jnduehan ndëë ntyjehan:

—Tyi'nan'tiuutöhan', cüa, ncl'ö x'iaa' cha' njnty'ia nin ncüii jaa na ndijnoon'han'.

Nnda' vaa jnt'ahan cha' quitsuquindëhan' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui tivio nnon tson Salmos na itsohan': “T'onhan ncüii cüii ndiaa ndëë ntyjehan, ndo' ty'ehan x'iaa' na tantjonhan juu ndiaatco njan.” Ndo' jnt'a sondaro'ñeen cha'xjen itsiquindyi jñ'oonva'.

25 Ndo' ngiaa' juu tsonjn'aan na ñoon Jesús, jo' minntyjee' ndyee jon yo tyje ndyee jon, juu María scuu' Cleofas, yo nin'ncüiichen María na jnan tsjoon Magadán. 26 Ndo' mantyi ja na jen venchjii Jesús na tqueen' jon na quitsuquindëhan' yo jñ'oon na toninncyaa jon, ventyjë' ja jo'. Vi na jndë jndyiaa' jon na ventyjee' ndyee jon nc'ia, tso jon nnon juu:

—'U' 'ndyo', tsanvahn conduihin jnda'.

27 Jndë jo' tso Jesús nnön:

—Juu ndyöhö' na m'aan ndö, cyon' cüentahin cha'vijon na conduihin 'ndyo' ncu'.

Ndo' majuu xjen'ñeen ty'ön cüenta ndyee jon, tyjyë'önhin v'a. Totixë'hin cha'vijon na conduihin ndyö ncö.

Ntyja na tue' Jesús

(Mt 27:45-56; Mr 15:33-41; Lc 23:44-49)

28 Ndo' vi na jndë tui na nnda', ntyjii Jesús na tsoñ'en jñ'oon' Tyo'ts'on na jndë tondui ntyja

'naan' jon, jndë siquindëhan' joohan'. Yajo' itso jon:

—Nin'c'ua ndaa.

²⁹ Ndo' jo' ijon vaa ncüii xuaa na ñjon vinon të. Yajo' joo sondaro'ñeen tuehan ncüii 'nan na nchja' quii' vinon'ñeen. Ndë jo' tyiohinhan' nnon ncüii ts'oon hisopo, ndë jo' t'ionhinhan' 'ndyo Jesús.

³⁰ Ndo' vi na jndë tuee'han' 'ndyo jon, tso jon:

—Tsoñ'en ntyja njan, jndë siquindëñ'engan' joohan'.

Ndë jo' scongio jon xquen jon, tue' jon.

Ntyja na iscjo sondaro tsi'ntsquee' Jesús

³¹ Xee na ngita' nn'an judíos nguee pascua'ñeen xjen na t'ion sondaro'ñeen Jesús tsonjn'aan. Majo' joo nn'an na condui nantque ndëë nn'an judíos, tyi'quint'ue n'onhan na joo ndye nan'ñeen ññoohan nonjn'aan juu xee na cota'jndyeehan, ee juu xuee'ñeen xee na conan'cuae'han quitsman chjo na conan't'maan'han Tyo'ts'on. Ng'e jo', tyequitanhan nnon Pilato na c'ua jon ts'ian na quiton ndi'ng'e nan'ñeen cha' cje cüjehan, ndo' cha' cjechen na nnan'cyaahan nan'ñeen nonjn'aan.

³² Ndo' sondaro'ñeen tyequitanhan ndi'ng'ee tsan navejndyee na ñoon juu tsonjn'aan na ventyjee' ngiaa' Jesús, ndo' majo'ntyi jnt'ahan yo ncüiichen tsan'ñeen. ³³ Majo' xjen na squehan tsonjn'aan na ñoon nquii Jesús, jnty'iahan na jndë tue' jon. Ta'nan tonhan ndi'ng'ee jon.

³⁴ Majo' min na nnda', ncüii sondaro'ñeen tuii juu lantsa tsi'ntsquee' Jesús, jo' ninñoon' jndui' neon' yo ndaa. ³⁵ Ja Juan jnty'ia nnön na tui na nnda, ndo' macüji' jndyoyu ntyja 'naan' jo'. Ndo'

covaa' n'onho' na matsinën jñ'oon na mayuu' cha' mantyi ndëë ngantya n'onho' Tyo'ts'on. ³⁶ Ee tui nan'min' cha' quitsiquindëhan' juu jñ'oon' jon na jndui tivio nnon tson Salmos na itsohan': "Min'ncüii tsi' jon tyi'xe'quiton nn'anhan'." ³⁷ Ndo' mantyi vaa ncüiichen jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na itsohan': "Ve'to njnty'ia jndyi nn'an nquii jon na jnan'cjohan tsi'ntsquee'."

Tanty'iu Jesús

(Mt 27:57-61; Mr 15:42-47; Lc 23:50-56)

³⁸ Jndë na tui nanmin', juu José, tsan tsjoon Arimatea, tēcan jon vi naya'ñeen nnon Pilato na ninncyaa tsan'ñeen si'ts'o 'naan' Jesús nt'ö jon. Juu José'ñeen itsijonhin yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, majo' ve' nty'iu ng'e ncyaa' jon nque ntyje jon nn'an judíos. Ndo' vi na jndë tyincyaa Pilato jñ'oon, jo' tja José, tēcy'oon jon si'ts'o 'naan' Jesús. ³⁹ Ndo' mantyi juu Nicodemo, tsan na tja na m'aan ta Jesús ncüii tijaan'ñeen na nin'quitsinin juu yo jon, xjen na tacy'oon José'ñeen si'ts'o 'naan' Jesús, tay'oon Nicodemo cha'na ntcyu ncho'nqui kilos nchen' na tjon' mirra yo áloes na ntyeehinhan' si'ts'o 'naan' Jesús. ⁴⁰ Yajo' ty'onhan cüenta tso-Jesús, tyeehan juu nchen' quichi'ñeen ndiaa na jndëhan' yo tsan lino. Ndë jo' jnan'cüetyjohan juu ndiaa'ñeen jon. Ee nnda' vaa costumbre 'naan nn'an judíos na coty'iuhan nt'oo. ⁴¹ Naijon yuu na t'ion nn'an Jesús tsonjn'aan, vaa ncüii ntjon. Quityquii'han' vaa ncüii tsi'ts'ua xco na tats'an covanty'iu. ⁴² Ndo' ng'e na mavaa xjen na ngoque' nn'an judíos xuee saro', ya na cota'jndyeehan, juu

tsi'ts'ua'ñeen, jo' tyequityi'han tsoJesús ee juuhan' ndyo vaahan' naijon na t'ion nn'an jon tsonjn'aan.

20

*Tyincyaa Tyo'ts'on na tando' xco Jesús
(Mt 28:1-10; Mr 16:1-8; Lc 24:1-12)*

¹ Vanco juu xuee nuinco' xee na vejndyee soanan, juu María, tsan tsjoon Magadán, tyjee'non juu na vaa tsi'ts'ua'ñeen. Ndo' jndyiaa' jon na jndë tendyaa' juu tsjö' na të' 'ndyohan'. ² Yajo' jnannon tsan'ñeen, ja na jen ventyjii Jesús, tja jon naijon na m'an yo juu Simón Pedro. Itso jon ndë:

—Juu si'ts'o 'naan' ta Jesús, jndë tji' nn'anhan' quityquii' tsi'ts'ua, min tyi'quindiö yuu jon tquenhan jon.

³ Xjen'ñeen jnt'uí, sá yo Pedro. Squé naijon vaa tsi'ts'ua'ñeen. ⁴ Ndo' ninncüii sá, jnan'nön, majo' jndeintyi jnannön, chichen Pedro. Ng'e jo' ja tuë jndyëë naijon vaa juu tsi'ts'ua'ñeen. ⁵ Jndondyi, jnty'ia juu ndiaa na jnan'cüetyjo nan'ñeen Jesús, minndyuaahan' quii' tsi'ts'ua'ñeen, majo' tyí'cjöc'ë. ⁶ Majo' nquii Simón Pedro, vi na jndë tuee' jon na tanyja jon tox'ën, taquee'cya jon quityquii'chenhan'. Ndo' jndyiaa' jon joo ndiaa'ñeen na tovelyjohan' Jesús, minndyuaahan' jo'. ⁷ Mantyi juu ndiaa na të' xquen Jesús, ntjii jonhan' na tacüetyenhan' yo ndiaa na tovelyjohin, vequityen ndya'han', totye yahan'. ⁸ Yajo' ja Juan na tuë jndyëë, ncö na matsijön yo ts'ian na t'ion Jesús já, tyjéc'ë tyquii' juu tsi'ts'ua'ñeen. Jnty'ia nnön na nnda' vaa, ndo' juu xjen'ñeen tëntyja ts'ön na vando' xco Jesús. ⁹ Ee juu xjen'ñeen

ninvaá tataa' n'õn juu jñ'loon' Tyo'ts'on na jndui na itsiquindyihan' na chuhan' na ninncyaa jon na ngüando' xco Jesús. ¹⁰ Ndo' ve já jnt'uí na vaa tsi'ts'ua. Santcü'é v'aa.

Tityincyoo' Jesús nnon María tsan tsjoon Magadán

(Mr 16:9-11)

¹¹ Majo' juu María'ñeen, minntyjee'chen jon ngiaa' tsi'ts'ua'ñeen, na it'ioo jon. Ndo' viochen xjen na it'ioo jon, jndondyi jon na jndyiaa' jon tyquii'han'. ¹² Jo' jndyiaa' jon ve ángeles, quichi' jndyi ndiaa cüehan. Ncüii tsan'ñeen vequityen jon tontyja na nint'oon xquen Jesús ndo' cüiichenhin vequityen jon tontyja na nint'oon ng'ee Jesús.

¹³ Ndo' ta'xee'han nnon María'ñeen:

—'U' tsanscu, ¿Ndu mat'io'?

Tso jon ndëehan:

—Tyey'on nn'an nquii jon na conduihin na itye'ntjon jon ja, ndo' min tyi'quintji yuu jon tquenhanhin.

¹⁴ Ndo' vi na jndë tso jon na nnda', yajo' tequen jon, jndyiaa' jon na ventyjee' Jesús jo', majo' tyí'cüajnaan' jon na aa nquii Jesús tsan'ñeen.

¹⁵ Yajo' tso Jesús nnon jon:

—'U' tsanscu, ¿Ndu na jen mat'io'? ¿Nin ts'an mant'ue'?

Sijoon' jon Jesús na juu tsan na vantyjee' ntjon'ñeen. Jo' tso jon:

—Nnda' ta, xe na aa 'u' teyon'hin, quitsu' nnön yuu jon tyi'hin, ndo' ncjöy'õnhin.

¹⁶ Tso Jesús:

—María.

Ndo' vi na jndë jndyii jon na tji' Jesús xuee' jon, yajo' tequen jon. T'a jon yo jñ'oon na conan'nein nn'an judíos, tso jon:

—Rabóni. Juu jñ'oon'ñeen itsiquindyihan' ts'an na tsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë ntyje.

¹⁷ Tso Jesús nnon jon:

—Tyi'nt'ui'tyen' ja, ee vitjachen na ncjöva na m'aan Tyëhö'. Majo' cja' ntcüe' na quitsiquindyi' joo nn'an na cotsay'on jñ'oon yo ja. Quitsu' ndëëhan na jöva na m'aan Tyëhö' na mantyi conduihin Tyeho'. Jö na m'aan Tyo'ts'on na mat-sit'man' ja ndo' na conan't'maan'ho'.

¹⁸ Ndo' juu María'ñeen, tsan tsjoon Magadán, tja jon, tatsiquindyi jon já nn'an na tqueen' ta Jesús na quitsay'ön jñ'oon yohin yo ts'ian na tots'aa jon. Tso María ndë jñ'oon na jndë sinin Jesús yohin ndo' na jndë jndyiaa' nnon juu nquii jon.

Tityincyoo' Jesús ndë já nn'an na totsay'ön jñ'oon yohin

(Mt 28:16-20; Mr 16:14-18; Lc 24:36-49)

¹⁹ Majuu tman xuee nuinco'ñeen, já nn'an na tqueen' Jesús, tencüi já. Tyen t'ë jndyuent'aa ve' ng'e na ncyá jndyí nn'an judíos na conintque. Yajo' tyjee'non jon na m'án, ninjonto tacüentyjee' jon quii' nt'án, tyincyaa jon ts'on já, tso jon:

—Juu na condui Tyo'ts'on na tajñuaan' ts'onhin, ncyaa jon na c'oonhan' yoho'.

²⁰ Ndo' vi na jndë tso jon na nnda' ndë, yajo' si'man jon nt'ö jon yo tsi'ntsquee' jon. Ndo' tyin-cyaahan' na nën jndyí na jnty'ia' nnt'áhin. ²¹ Jo' tso nnda' jon ndë:

—Juu na condui Tyo'ts'on na tajñuaan' ts'onhin, c'oonhan' yoho'. Cha'xjen nquii jon na conduihin Tyëëhë jndë t'ua jon ts'ian nnön na quitsi'man juu jñ'oon naya 'naan' jon ndëëho', majo'ntyi ma'ua ja ts'ian ndëë 'o' na c'oncyaho'han' ndëë nn'an.

²² Ndo' vi na jndë tso jon na nnda', tju' jon jndye ndë. Tso jon:

—Cy'onho' cüenta nquii Espíritu Santo. ²³ Nque nn'an na contcüe' n'onhan jnanhan, vanaan na quindueho' ndëëhan na jndë sit'man ts'on Tyo'ts'onhan. Majo' joo nn'an na tyi'contcüe' n'onhan yo jnanhan, mantyi vanaan na nndueho' ndëëhan na tyi'cotsit'man ts'on jonhan.

Jndyiaa' Tomás na vando' xco Jesús

²⁴ Já nn'an na tqueen' Jesús na quinanjön yo ts'ian na tots'aa jon, ninnquii ntyjëëhë Tomás tyi'c'oonhin xjen na jndyo jndyee Jesús ndë. Juu Tomás'ñeen conduëhin Tsanñ'ein. ²⁵ Ndo' vendye já jnduë nnon jon:

—Jndë jnty'iaá ndë nquii Jesús.

Majo' t'a jon, tso jon ndë:

—Xe na aa nty'ia nnön jn'aan naijon na iscjo co' nt'ö jon, ndo' na nndui nonnt'öhan', yo na nndui vintyjaa' nt'ö tsi'ntsquee' jon, yajo' yuu' je', ngantyja ts'ön na vando' xco jon.

²⁶ Ndo' jndë nen xuee na tui na nnda', tom'án nnt'a juu v'aa'ñeen. Xjen'ñeen m'aan Tomás. Ndo' jo' tyjee' nnda' Jesús quii' nt'án na tyen t'ë jndyuent'aa. Tyincyaa jon ts'on já. Itso jon:

—Juu na condui Tyo'ts'on na tajñuaan' ts'onhin, c'oonhan' yoho'.

²⁷ Ndo' ninñoon' itso jon nnon Tomás:

—Quitui' nnonnt'ö' nt'ö. Ndo' mantyi quitui' nda'nt'ö' tsi'ntsc'ë. Majo' tyi'ntsa' na tyi'cantlya tson', cüa, cantyja tson' na vant'ö xcö.

²⁸ Yajo' t'a Tomás 'ndyo jon:

—'U' ta, condui 'u' Tyo'ts'on na matsit'man' ndo' condui 'u' na quitye'ntjon' ja.

²⁹ Ndo' tso Jesús nnon tsan'ñeen:

—'U' Tomás, xeng'e jndë jndyia' nnon' ja, jo' na mavantya tson'. Ityio Tyo'ts'on jn'aan joo nn'an na vantya n'on ja min na tacyjnty'ia ndëëhan ja.

Ts'iaan' na jndui tsonvahin

³⁰ Já nn'an na tqween' Jesús na quitsay'ón yo ts'ian na tots'aa jon na tojnty'ia ndë na jndyechen nnon ts'ian na tots'aa jon na tyi'je'quinduihan' ntyja 'naan' najndei nquii ts'an, joohan' tajnduihan' nnon tsonvahin na macüji ja. ³¹ Majo' macüji jñ'oonmin' cha' cantyja n'onho' na nquii Jesús conduihin Cristo, ndo' jnda nquii Tyo'ts'on, ndo' cha' ntyja 'naan' jo' ncy'onho' cüenta na tyi'quintycüii na cota'ndo' ñuan 'naanho'.

21

Tityincyoo' Jesús ndëë ntyque' já

¹ Jndë na tui nan'min, tityincyoo' nnda' Jesús ndë já nn'an na tqween' jon na quitsay'ón yo jñ'oon na toninncyaa jon. S'aa jon na nnda' viochen xjen na m'án ndaandue Tiberias. Ndö vaa na tui xjen na tityincyoo' jon ndë. ² Ninncüii tojnaan' m'aan Simón Pedro, Tomás, tsan na conduë Tsanñ'lein, Natanael, tsan na jnan Caná ndyuaa Galilea, yo ve já ntsinda Zebedeo yo vechen

ntyjēēhē na tqueen' Jesús na quitsay'õn jñ'oon yohin.

³ Tso Simón Pedro ndé:

—Jöcüji' quintcaa.

Jnduē nnon jon:

—Ngitsá yo 'u'.

Yajo' sá, tuá v'aandaa. Majo' juu tijaan'ñeen, min'ncüii quitscaa tatjí'. ⁴ Vi na jndē vavixuee, yajo' nquii Jesús tyjee'non jon ndé. Ventyjee' jon 'ndyo juu ndaandue'ñeen, majo' tajnan'jõn' na aa juu jon. ⁵ Ndo' taxee' jon ndé:

—'O' ntyjē, ¿Aa jndē tji'ho' chjo quintcaa ntquē?

T'á 'ndyo jon:

—Min'ncüii o' tacotjí'.

⁶ Ndo' t'a jon, tso jon ndé:

—Quitjue' nnda'ho' tsqui' 'naanho' ngiaa' v'aandaa tontyja ya, yajo' ngua quintcaa tyquii'han'.

Ndo' tjué' nnt'áhan'. Ndo' jndē jo' ndiquindēē na ntjí'han' ng'e na jndye jndyi quintcaa ñjonhan'.

⁷ Ndo' tsjö nnon Pedro:

—Manquii ta Jesús tsanva'.

Xjen na jndyii jon na nnda', tcüe jon ndiaa camiseta, ng'e jndē tji' jonhan' na its'aa jon ts'ian. Ndē jo' tju'hin quii' ndaandue, tuee'cya jon tyuaa tcüi. ⁸ Ndo' vendyechen já na conan'jõn yo Jesús, jndyontyjá yo v'aandaa chjo cha' na venn'an ncho'nqui nc'a, na tontyjá juu tsqui'ñeen na too'chenhan' na ñjon quintcaa, ndo' squē tyuaa tcüi. ⁹ Ndo' vi na jndē squē jo', jnty'íá ñon cov'a, ndo' ntyjo quintcaa yo tyoo' cjo ñon'ñeen na coneinhan'. ¹⁰ Ndo' tso Jesús ndé:

—Quindyoy'onho' cüantyi quintcaa na jndë tji'ho' quichen.

¹¹ Yajo' tua nnda' Simón Pedro quiii' v'aandaa chjo. Indyoy'oon jon juu tsqui'ñeen 'ndyo ndaandue na too'chenhan' na ñjon quintcaa t'man. Ndo' tuee' ncüii ciento vantjo' venn'an ncho'nqui vantjo' ndye cho'ñeen. Majo' min na jndye jndyi quintcaa'ñeen, tyi'quit'ioo' tsqui'ñeen. ¹² Ndo' tso Jesús ndë:

—Ncyoho' na ntcüa'ho'.

Ndo' já na tqueen' jon na quitsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, min'ncüii já tat'õn na t'man n'õn na ntax'é nnon jon nin ts'anhin, ee mangiõ yá na manquii ta Jesús jon. ¹³ Yajo' sindyoo' jon nc'ia. Ty'oon jon tyoo' yo quintcaa, tyincyaa jonhan' ndë.

¹⁴ Nquë na tqueen' jon na quitsay'õn jñ'oon yohin, ndõ' vaa na jndë ndye jnda na tityincyoo'hin ndë vi na jndë na vando' xco jon.

Jñ'oon na sinin Jesús nnon Simón Pedro

¹⁵ Ndo' vi na jndë tcü'á, yajo' nquii Jesús, taxee' jon nnon Simón Pedro. Tso jon:

—Nnda' Simón, jnda Juan, ¿Aa ventyji'ntyichen' ja, chichen nanmin'?

T'a jon, itso jon:

—Mayuu' ta, ntyji' na nën jndyi 'u'.

Juu jñ'oon na sintcüe' Jesús nnon tsan'ñeen, tyi'quitsinin nquii' jonhan'. Tso jon:

—Cüantyje' quinman quijndë ntsjuën'.

¹⁶ Jndë jo' taxee' nnda' jon nnon Pedro:

—'U' Simón, jnda Juan, ¿Aa mayuu' na ventyji' ja?

Jo' t'a nnda' Pedro:

—Mayuu' ta, ntyji' na njon jndyi 'u' ntyji.

Ncüiichen jon tso nnda' Jesús juu jñ'oon'ñeen:

—Cüantyje' joo quinman ntsjuën'.

¹⁷ Jndë ndye taxee' nnda' jon nnon Pedro, itso jon:

—'U' Simón, ¿Aa venchji' ja?

Jo' si'ndaa'han' ntyjii Pedro na jndë ndye jnda na vaxee' Jesús nnon jon:

—¿Aa venchji' ja?

Yajo' t'a jon, tso jon:

—Ta, tsoñ'en mavaa' tson'. Mantyji' na njon jndyi 'u' ntyji.

Itso Jesús nnon jon:

—Cüantyje' joo quinman ntsjuën'. ¹⁸ Jñ'oon na mayuu' na matsiquindy ja 'u', xjen na tom'an' na xoncüe ts'an 'u', sijnda' na ntsa' minnichen na nt'ue tson', ndo' ta'nán ts'an ntsitsan' 'u' yuu jon na nin'cja'. Majo' ya na ve' yo nc'ua na manoon', ntsindiu' nt'ö' ndo' ncüiichen ts'an ntsityen juu 'u' na ngay'oon juu 'u' yuu jon na tyi'nin'cja'.

¹⁹ Ndö' vaa jñ'oon na tso Jesús na si'man jon nin ncüii nnon na ngue' Pedro na ndit'maan' Tyo'ts'on ntyja 'naan' juu. Jndë na sinin jon jñ'oonmin', itso jon:

—'U' quitsijon 'u' yo ja.

Jñ'oon na sinin Jesús ntyja 'naan' juu Juan.

²⁰ Ndo' tequen Pedro, jndyiaa' jon na jöntyja tonquen'han. Tañjoon' ts'on jon na ventyjii Jesús ja ndo' na maja nintaquityën ngiaa' Jesús xjen na tcü'á juu tijaan'ñeen yohin, ndo' xjen'ñeen tax'ë nnon jon: “Ta, ¿Nin ts'an na ninncyaa cüenta 'u'?”

21 Ndo' vi na jndë jndyiaa' Pedro na jöntyja, taxee' jon nnon Jesús. Tso jon:

—Ta, ndo' tsanva' je', ¿Nin ncüii nnon 'nan na ngenon juu?

22 Ndo' t'a Jesús 'ndyo jon:

—Xe na aa nt'ue ts'ön na ninc'oon juu ata xjen na ndyö nnt'a, ¿Nin its'aahan' 'u'? 'U' quitsijon 'u' yo ja.

23 Ng'e na nnda', quii' nt'an ntyjë na vantyja n'onhan Jesús, tycya jñ'oon na itso jon na xe'cü'io. Majo' ve' xia'ntyti tso jon: “Xe na aa nt'ue ts'ön na ninc'oon juu ata xjen na ndyö nnt'a, ¿Nin its'aahan' 'u', Pedro?”

24 Maja condui juu tsan'ñeen na nnda' jñ'oon tso Jesús ntyja 'naan'. Maja na macüji jñ'oonminhin, ndo' jñ'oon na mayuu' na matsinën, chito ve' mat-sivi'nn'an.

25 Ndo' jndyechen mañoon ts'ian min na tots'aa Jesús. M'aan' ts'ön xe na aa ncüji ts'an ncüii cüiihan', its'aahan' ntyji tyi'je'cüjnde' tsonnangue yo joo tson na ncüji ts'anhan'.

Jn'oon xco na tquen tyo'ts'on
New Testament in Amuzgo, San Pedro Amuzgos
(MX:azg:Amuzgo, San Pedro Amuzgos)

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amuzgo, San Pedro Amuzgos

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amuzgo, San Pedro Amuzgos [azg], Mexico

Copyright Information

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amuzgo, San Pedro Amuzgos

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
d8a54041-81ce-5bdf-9060-152f7eb71dc8